sosyalist politika

ÜÇ AYLIK KİTAP DİZİSİ
sayı 14
EYLÜL 1997

Sosyalist Politika 14

Sosyalist Politika:

Konur Sokak No: 12/27 - Kızılay/Ankara
Tel : (0.312) 418 39 50

SOSYALİST POLİTİKA 13
Ortak Kitap

Eylül - 1997

Dizgi : GOŞA (0.312) 418 05 52

Yayınevi Adresi : Sakarya Cad. 36/11 06420 Yenişehir/Ankara
Tel-Fax : (0.312) 435 24 97

İÇİNDEKİLER

SUNU

Partimiz Ekim ayındaki Büyük Kongre'ye hazırlanıyor. Eylül ayındaki Kongre ve Konferanslarda gündemi ağırlıklı olarak 'ittifak', 'Parti içi siyasi gruplar' ve 'barış' sorunu işgal etti. Biz de bu sayımızın konusunu 'Sol Hareket ve Kongre Öncesi ÖDP' olarak belirledik. Kongreler sonrasında partimizin, Türkiye sosyalist hareketine yepyeni bir dinamizm kazandıracağını umuyoruz. Umulanın gerçekleşmesi dileğiyle...

İlk yazı ana konumuzun dışında; 12. sayıda aramıza katılan Dilhan Adanır arkadaşımızla, 13. sayıda aramıza katılan Ç.Pelin Yalçıner arkadaşımızın ortak çalışması. "Teori ve Yöntem: Marx Hâlâ Yanıbaşımızda" adlı yazılarında, pratik politikada 'marksizmin teorik yol göstericilik misyonunun' hep geçerli olacağı temasını işliyorlar.

Metin Çulhaoğlu'nun "Bir Tasnif Önerisi: Devrimci Marksizm, Radikal Demokrasicilik" başlıklı yazısı kitabımızın konusuyla ilgili ilk yazı. Yazar çalışmasında Türkiye sol hareketine, "örgütsel karşılığı olması gereken bir ayrışma değil, tartışmaya zemin oluşturacak" yeni bir sol içi tasnif önermektedir.

Konuyla ilgili "ÖDP, Hangi Eşikte ve Nereye" başlıklı ikinci yazıda A.Önder Öndeş, parti ile hareket geleneğini biraraya getiren ÖDP'nin durduğu noktayı 'eşik' olarak tanımlamaktadır.

Üçüncü çalışma Uğur Özdemir'in "Solda, Durum ÖDP Üzerine Saptamalar" adlı çalışması, ÖDP'nin yaşadığı ve yaşayacağını öngördüğü kimi sorunlarla ilgili. Yazar nihai hedef ile güncellik arasındaki ilişkinin kurulması üzerinden legal partilerin programlarını ele alarak, ÖDP programını irdeliyor.

Polemiklerin, Türkiye sosyalist hareketini ilerletici bir işlevinin olduğunu düşünüyoruz. İlhan Turan'ın yazısı bir polemik. Yazar, M.Yavuz, E. Kara ile Tayfun Şen'in ve Gül Evren'in üzerinden yürüttüğü polemikte, ÖDC anlayışını ve yanılsamalı demokrasi anlayışını sorgulamaktadır.

Bunu 30-31 Ağustos tarihinde Metin Çulhaoğlu'nun Ankara il Forumu'na hazırladığı tebliğ izliyor.

Yazarlarımızdan Ali Deniz Toros ise "ÖDP için Kısa Tarife" başlıklı yazısında solun, birlik sürecine sorunlu bakışına dair öneri ve soyutlamalarda bulunuyor. Yazısı, sorunla ilgili olarak Türkiye sosyalist hareketinin alması gereken tavırlara ilişkin önemli ipuçları içermekte.

Metin Uçak kısa polemik yazısında 1980 öncesi TKP'den bugüne ışık tutarak, UDC ve ÖDC formülasyonlarıyla hesaplaşmaktadır.

İbrahim Eke'nin ÖDP içindeki siyasal-güncel gerilimlerle ilgili yazısını ise Cihan Keskin'in "Siyasal İslam ve ÖDP" başlıklı yazısı izliyor.

27 Temmuz-6 Ağustos 1997 tarihleri arasında yapılan 'Anti-Emperyalist Dayanışma Festivali' ne katılan Umut Kuruç Küba Halkının kararlılığını ve heyecanını tüm yüreği ve bilinciyle hissediyor. Konuk yazar, "Jose Marti'nin Şiiri, Che'nin Yeşil Timsahı, Fidel'in Türküsü" başlıklı yazısında, Fidel'i ve Che'yi büyük bir coşku ve hüzünle selâmlıyor. Direnen Küba'nın kazanacağına inanıyoruz.

Son olarak, bizi hiçbir sayımızda yalnız bırakmayan Temel Demirer'e sonsuz teşekkürlerimizi ve geçmiş olsun dileklerimizi iletiyoruz. Teorisi ve eylemiyle, Türkiye sosyalist hareketine katkısının sürekli olacağını biliyoruz.

Okuyucularımızın karşısına oldukça dolu ve doyurucu bir kitapla çıkmanın kıvancını yaşarken, onlara buradan bir müjde de vermek istiyoruz. Yazarlarımızdan Metin Çulhaoğlu'nun "Binyıl Eşiğinde Marksizm ve Türkiye Solu" adlı kitabı hemen hemen Sosyalist Politika ile eşzamanlı bir şekilde sizlere ulaşmış olacak.

Bir sonraki sayıda buluşmak dileğiyle; dostça ve yoldaşça kalın.

Eylül 1997

Sosyalist Politika

TEORİ ve YÖNTEM: MARX HÂLÂ YANIBAŞIMIZDA

Dilhan ADANIR/Ç.Pelin YALÇINER

Bu bir iddiadır. Tartışılabilir. 1980 sonrasının dejenerasyonu asıl 1990'lardan sonra kendini göstermiştir. İş hayatının ön plana çıkması, ideallerin silikleşmesi; herhangi bir siyasi kollektife ait insanların çoğunda görülen gevşeklik, özdisiplin eksikliği ve uzun süreli sosyalist mücadeleyi götürmede ciddi bir motivasyon eksikliği problemi... Statükoculuk, konformizm de bunların doğal uzantıları!

Bugün, evet bugün sosyalistler olarak her zamankinden daha çok duygusal, daha çok umutlu ve her zamankinden daha çok teorik olmak zorundayız. (Teorik olmak duygusallığın uzun vadeli olmasının, olmazsa olmaz koşulu değildir. Ancak onu süreç içinde konsolide edecek bir işlevi de mutlaka vardır.) Neden mi bu zorunluluk? Öncelikle şu üçünü yazmak gerekiyor. İlki, teorik derinliği olmayan, siyasi sicili bozuk bir siyaset yüzünden. Adını yazmaya değmez. Aslında bu ülke, doğusunda süren savaşı, iktisadi krizi, siyasi rezaletleriyle, safların seçilmesi zorunluluğunu dayatan bir toplumsallığa sahiptir. En son barış konusunda, milliyetçilerden fazla milliyetçi kesilen bu siyaset, gerçek yüzünü bir kez daha belli etmiştir. İflah olurlar mı? Kesinlikle hayır!

İkincisi, 80 sonrasının birey olan değil, bireyci olan insanları yüzünden. Bunların büyük bir çoğunluğunu, sosyalist mücadeleye şu ya da bu şekilde bir yerinden bulaşmış ama daha sonra kollektif hayatlarına son vermiş (ya da vermek zorunda kalmış) insanlar oluşturmaktadır. Kurguyu biraz daha ileriye götürürsek... Pratik politikadan uzak kalınır, fakat Gramsci, Althusser okumaya devam edilir. Hareketli hayatı, içten itirafları ve intiharla sonuçlanan hayatıyla özellikle Althusser böylelerinin gözdesidir. "Tamam şu da teorik olarak önemli ama özel yaşamıyla da ilgili bir şeyler yazar insan..." diye söze başlanır; ardından psikolojik çözümlemeler, kendi konumunu meşrulaştıran mekanizmaların üretilmesi gelir. Özellikle 85 sonrasında kollarının altında Gramsci ve Althusser'le dolaşıp Marx okumadan Marx eleştirmek, bunların en karakteristik özelliğidir. İflah olurlar mı? Zor bir soru!

Üçüncüsü ise artık umut kalmadı, deyip yaşamı da siyasi mücadeleyi de tasarlanmış ölüm olarak kurgulayıp; devrimden sonra da devrimci olmak,

gemileri yakmak spekülasyonu yapanlar... Ölüm ve şiddet obsesyonuna yakalananlar... İflah olurlar mı? Umarız! Bu son ikisi durumu daha anlaşılır kılmak kaygısıyla yapılmış belki biraz uçlarda kurgular... Ama şu bir gerçek: Bugün dejenerasyona kendimizi kaptırma lüksümüz yok, sade militan olma lüksümüz yok, yalnızca teoriyle uğraşma lüksümüz de yok. Devrimci romantizmimizi hiç yitirmeden Marx'ı leninistçe yorumlayarak yolumuza devam etmek zorundayız. Bu, Teori'nin ülkemiz topraklarında yeniden üretimini sağlamak için elzemdir. İdeal olan, sosyalizm perspektifini daima canlı tutarak, teoriyi sosyo–pratik tarihe uygulayabilmektir. Şunu da açıkça dillendirmekten çekinmiyoruz. Türkiye sosyalist hareketinde hiçbir kesimin bu ideal tabloyla birebir örtüştüğünü söyleyemeyiz. Türkiye'li sosyalistler genellikle bir alandaki yaratıcılıklarının bedelini, diğer alanda kendilerini körleştirerek ödemektedirler. Bir bölümü tarihte kalmakta ısrarlı olup, politik perspektifi ve pratik politikayı gözardı ederek bir tür teorisizm çıkmazını yaşamaktadır. Bir bölümü tarihi gözardı edip, pratik politikayı yalnızca sermayenin kirli çamaşırlarını sergilemek olarak anlamakta, polisiye kurgular üretmek ve düğüm çözmekle uğraşmaktadır. Bir bölümü de politik perspektif vurgusunu sabitleyip, teoriden yoksun militan mücadeleye kendisini adamıştır. Oysa hiçbiri diğerine tercih edilmemelidir. Evet, reel olanla normatif olan arasındaki mesafeyi sürekli sorgulamak Türkiye'li sosyalistlerin işidir. 'Olan', 'olması gereken'e ne kadar çok yaklaştırılırsa o kadar iyi.

"Felsefeye değgin mücadele sınıf mücadelesine bağlanmaktadır. Felsefi tavır takınma, açıkça veya içerik olarak, bir taraf tutma, Parti tutma anlamındadır. Parti dışı bir felsefe, insanlar arasındaki gerçek çatışmaların dışında: sınıflar dışında, felsefe yoktur"(1) Ve kesinlikle katılıyoruz. Bir marksist olarak Lenin için, "Somut durumun somut çözümlenmesi, 'saf' teorinin karşıtı değildir, tersine, hakiki teorinin doruk noktası, teorinin gerçekten uygulandığı, bundan dolayı, pratiğe dönüştüğü noktadır."(2)

Klasikleri Okurken

Konuya girelim. Marksist klasikleri okuma sorunuyla ilgili olarak şu noktalara özen göstermek gerekiyor:

1) Marx ve Engels'in politik ve entellektüel gelişimlerinin nasıl bir kültürel, sosyo–ekonomik ve politik nesnelliğe denk düştüğünün saptanması. Diğer bir deyişle, üzerinde tartışılan klasiğin, Marx ve Engels'in hangi birikim dönemine denk düştüğü.

2) Altyapıya ait dinamiklerle üst yapıya ait dinamiklerin birbirleriyle nasıl etkileşerek klasiğin yazıldığı tarihsel konjonktürü şekillendirdiği. Bu anlamda klasikte ne yazıldığı kadar, neyin, niçin yazıldığı; çubuğun hangi konu ve özne karşısında ne tarafa büküldüğü önemlidir.

3) Eser okunurken keskin ve durağan yargılara varmak yerine; teorik sürecin henüz tamamlanmamış olduğu, daha sonra Marx'a Lenin'in de ekleneceği unutulmamalıdır. Örneğin bu yazıda ele alınacak eserlerden biri olan *Alman İdeolojisi*'nin, politik yanı Fransız üçlemesiyle, ekonomik yanı *Kapital*'le ve ideolojik yanı da *Ne Yapmalı* ile yetkinleşmiş, tamamlanmıştır.

En başta belirtmek gerekiyor: Marx'ın gelişkinliğini salt kendisinden önceki politik ve felsefi mirasın gelişkinliğine bağlamak ne kadar uç bir yorumsa; onun kendisinden önceki evrensel felsefi, iktisadi ve politik gelişkinlikle arasındaki bağı tamamen koparmak da o kadar uç bir yorumdur. Marksizm ve zengin Alman felsefi geleneği arasındaki ilişkiyi uçlarda yorumlama hastalıklı bir durum olsa da, tarihin gerçeğe en yakın versiyonunu yakalamak açısından yararlı bir zihinsel egzersiz, gerekli bir ara uğraktır. Şimdi marksizmin kendi tarihsel sürecini kopuş ve süreklilik bağlamında uçlarda yorumlama meselesine gelelim. Tam da bu noktada tarihsellik kavramı devreye girer. 'Tarihsellik'i kavrama sorunu, Marx'ın tarihselliğini anlama çabasında da bir sorun olarak ortaya çıkar. Öyle ki, kimilerine göre genç Marx, olgun Marx'tan tamamıyla kopuktur. Kimilerine göre ise, Marx'ın düşüncesinde sıçramalar olmaksızın düz bir süreklilik vardır. Kopuşu baz alan birinci yaklaşım tarihselliğin büsbütün reddine dayanır. Bu anlamda genç Marx-olgun Marx ayrımlarını ve aralarında epistemolojik kopuş olduğunun vurgulanmasını, mantıklı bir zemine oturtmak mümkün değil. Sürekliliği savunan ikinci yaklaşım ise, tarihselliğin vulgar yorumundan başka birşey değildir. Asıl yaratıcılık iki görüş arasındaki esnek dinamik dengeyi bulmakta yatar. Ancak burada ifade edilmek istenen, iki görüş arasındaki stabil bir orta nokta değildir. Her iki dönemin tutarlı bir ekseni ve belirli perspektifi olan bütünlüklü bir gelişim süreci halinde, tek bir miras biçiminde algılanması gerekir. *Alman İdeolojisi,* Marx'ın kendi tarihsel izleğinde (diyalektik kopuş bağlamında) en önemli eserlerinden birisidir. Ve dahası Marx'ı anlamak için gerekli olan tarihsellik vurgusu, bu kitabın temel karakteristiğidir. Öyle ki, insan eylemi, Hegel idealizmine ve Feuerbach'a bir yanıt olarak ilkel, köleci, feodal, kapitalist toplum tarihsellikleri içerisinde 'üretim'e dayanır. Ve her kuşak kendisinden önceki kuşağın birikimleri üzerinden şekillenir. "Bu tarih anlayışı, tarihin sonunun, 'tinin tini' gibi 'kendinden bilinç'te erimek olmadığını, ama her evrede, maddi bir sonucun, bir üretici güçler toplamının, tarihsel olarak yaratılmış ve her kuşağa kendinden önce gelen kuşak tarafından aktarılmış, bireylerin doğa ile kendi aralarındaki bir ilişki, bir yandan yeni kuşak tarafından iyice değiştirilmiş olan ama öte yandan da yeni kuşağa kendine özgü varoluş koşullarını kabul ettiren ve yeni kuşağa belirli bir gelişme ve özgül bir nitelik damgası vuran bir üretici güçler, sermayeler ve koşullar kitlesinin verilmiş olarak bulunduğunu gösterir; dolayısıyla, ortam ve koşullar, insanları yarattığı kadar, insanlar da ortam ve koşulları yaratırlar."(3)

Zaten Marx daha 1844'lerde öznellikle sarmalanmış bir tarihsel gelişimi içermeyen/nesnellik anlayışını, *Feuerbach üzerine Tezler*'de aşmış bulunmaktadır.

Şimdi *Alman İdeolojisi*'nin yazıldığı dönemin Almanya'sına ön bilgi vermek amacıyla bir bakalım. Alman aydınlarının benimsedikleri görüş ve ideallerle ilişkileri ister istemez Fransız ve İngiliz aydınlarınkinden farklı olmuştur. Fransız ve İngiliz aydınları, hızla değişmekte olan bir toplumun en dinamik kesiminin sözcüleridirler. Alman düşüncesinde akıl, nesnel dünyaya içkin bir düzen olmaktan çok; iradî biçimde, öznenin katkılarıyla kurulması gereken bir ideal olarak ortaya çıkmıştır.

Kendiliğinden ve tarihsel olanla, yabancı fakat akli olanı barıştırmaya çalışmak, 19. yy'ın başına kadar Alman aydınlarının kimliğini belirleyen temel çelişki olur. Fransız devrimi 19. yy boyunca Avrupa düşüncesini etkileyecek olan Almanya'nın önemli düşünürü Hegel'i etkilediği gibi, dev müzisyen Beethoven'ı da derinden etkiler. Klasizmin kucağında büyüyüp romantizmin müjdecisi olan Beethoven, sonradan geri alsa da, "Eroica"adlı 3. senfonisini Napolean'a ithaf eder. Hegel ise diyalektiğin ilk dev eseri 'Zihnin Fenomenolojisi' ni 1806'da, Almanya topraklarında süren savaştaki top seslerini duyarken yazar. Evet, romantizm klasik Alman düşüncesinin Fransız devriminden etkilenerek onu yorumlamasının ürünü olarak kabul edilebilir.

1836'da genç Marx Berlin'e ulaştığında Hegelcilik önemli bir evrim sürecine girmek üzeredir. Hegelcilik Prusya bürokrasisinin ilerici kanadı tarafından kendi konumunu ve 'yukarıdan aşağı devrim ile kapitalizme geçiş' tasarısını meşrulaştırmak üzere benimsenmiştir.

Marx'ın 1837–41 yılları arasında yazdıklarından hiçbiri bugüne kalmamış olduğundan, O'nun bu dönemdeki düşünceleri, sol Hegelciler arasındaki tartışmalarda almış olduğu tavırlardan; ancak daha sonra yazdıklarından ve ikincil tanıklıklardan çıkarsanabilir. 1839'da, o sıralarda arkadaşı olan Bruno Bauer'in gözetiminde Epikürosçu ve Demokritosçu doğa felsefelerinin karşılaştırılması üzerine bir tez yazmaya başlamıştır. Burada kısa bir parantez açıp Bauer'den bahsedersek, Bauer Hegel felsefesinin aşılmasında önemli bir teolog ve tarihçi olmuştur. Bir dönem Hegelciliğin sağ kanadında yer alırken daha sonra sol Hegelciliğe kaymıştır. Tanrı fikrini aşmasına karşın insanın düşünce biçiminin değişmesinin toplumu da değiştireceğini söyleyerek Hegelyan çerçeveyi aşamamıştır. Zaten daha sonraki yıllarda politik olarak muhafazakârlaşan Bauer, Bismarck'ı desteklemiştir.

Parantezi kapatıp tekrar Marx'a dönelim. Konu olarak antik çağın bu iki maddeci filozofunu seçmiş olmasından da anlaşılacağı gibi, Marx daha Feuerbach'ın kitabı yayınlanmadan Hegel'i maddeci bir çerçeve içinde yorumlamaya koyulmuştur. İki filozofu karşılaştırırken başvurduğu ölçütler ta-

mamen diyalektik bir çerçeve içinde kavramsallaştırılmıştır. Bunların arasında en çok vurguladığı da 'düşüncenin varlıkla ilişkisi' olmuştur.

Engels ise 1839'da sol Hegelcilerden David Strauss'un kitabını okumuştur. Bu, onun hem din konusunda radikalleşerek tanrı tanımazlığı seçmesine, hem de Hegel'le tanışmasına yol açmıştır.

1841'de yayınlanan Feuerbach'ın 'Hıristiyanlığın Özü' adlı kitabı, düşünsel ve siyasal bir akım olarak Hegelciliğin sonunu ilan etmiştir. Alman düşüncesinde ilk kez Feuerbach'la birlikte bütün manevi yaşam (dinler ve özellikle Hıristiyanlık) tutarlı bir maddeci açıklamaya tabi tutulmuştur. Marx, Feuerbach'ı okuduğunda, eseri takdir etmekle birlikte "doğa hakkında çok fazla, siyaset hakkında çok az konuşuyor" demiştir. Feuerbach, Hegel felsefesinin en kalıcı yönü olan diyalektiği terketmiştir. Şunun vurgulanması gerekmektedir; Feuerbach dinin egemenliğini postulat olarak ele alır ve her egemen ilişki dinsel ilişki olarak konur.

Marx ve Engels kendilerini aydınlattıkça, kendisi için bir devrim formüle etmeye çalıştıkları Alman toprağından uzaklaştıkça görüşlerinin nesnesine, yani işçilere yaklaşırlar. Daha 1843'te Marx'ın "*Hegelci Hukuk Felsefesinin Eleştirisi*" adlı kitabında, insanın kurtuluşunu devrimci proleteryonın kurtarıcı eylemine bağlayan bir yaklaşım görülür.

Sorunlu Bir Nokta: Pozitivizm

Hegel'in bütün diyalektiği Mutlak İdea'nın evreleridir. Mutlak idea her evrede başkalaşır, ama özünde hiç değişmez. Dolayısıyla her fenomen, ideanın bir evresi olarak başkalaşmış haliyle bile ona özdeştir. Mutlak İdeanın her evrede kendi kendisiyle özdeşliği önemli olduğuna göre, toplumsal kesitin verili anında görülen bütün kurumlar da onunla özdeş olmalı, yani kesitin bütün fenomenleri aynı özü yansıtmalıdır. Hegel'e göre mutlak ideanın her evresi o andaki kendi özü ile belirlenince, varolan ideolojinin de bu anla sınırlanması gerekiyor. Bilinebilecek olanın o 'an' la sınırlanması, geleceğe dair bilimsel öngörülerde bulunmayı da engeller. Konuya pozitivizm bağlamında dönülecek.

Hegel'in yöntemi soyuttan başlar. Tez–antitez–sentez şeklinde lineer bir süreç izler. 'soyut ide' den 'somut doğa' ya geçiş, yabancılaşma, yadsınmadır. Yabancılaşmanın aşılması anlamına gelen yadsımanın yadsınması da 'tin'e denk düşer. Bu yadsımanın yadsınması sürecinde bütün çelişkiler çözülür. Fakat sistem değişmez. Çünkü çelişkilerin çözüldüğü yer devlettir. Oysa Marx'ta, çelişkilerin çözülmesi safhası üretim değişikliğine tekabül eder. Hegelyan yöntemde niteliğin niceliğe dönüşmesi var ama niceliğin niteliğe dönüşmesi yoktur.

Hegel 'mutlak'a ulaşmaya çalışırken teorik modeline ideolojik olarak devleti yerleştirir; böylece devrimciliğe gerek kalmaz. Ve tarihsel gelişmenin son noktası olarak (çelişkilerin çözüldüğü) 'anayasal burjuva devleti' görür. Devlet evrensel adaleti getirerek sınıfları, mücadele etmeksizin birarada tutmakla görevlidir. "Gerçek olan herşey ussaldır, ussal olan herşey gerçektir" diyen Hegel devleti ussal bir varlık olarak görür. Devlet memurluğunu hep yüksek bir hayat formu diye anlar. Onun gözünde devlet memuru tanrısal töze en yakın olanlar arasında yer alır. Engels, *Ludwig Feuerbach ve Klasik Alman Felsefesi'nin Sonu*'nda şunları söyler: Hegel gelişmenin iletken telinin varlığını bulmaya ve tanıtlamaya çalışır. Bütün filozoflarda 'sistem' kesinlikle geçici olandır, çünkü o, insan aklının hiç de geçici olmayan gereksinmesinden, yani bütün çelişkilerin üzerinden aşmak gereksiniminden ortaya çıkar. Ama bütün bu çelişkiler ortadan kaldırılınca sözde 'mutlak gerçek'e varılır. İşte Hegel'in mutlak gerçeği de devlettir.

Önemli bir soru: Marx'ın yönteminde somuttan mı yoksa soyuttan mı hareket edilir? Soyutlama, Marksist bilgi teorisinin önemli bir evresidir; ne kadar yetkin olursa realitenin özü o kadar eksiksiz kavranır. Burada aşırı ve zorlama bir soyutlamadan bahsedilmiyor. Aşırı ve zorlama bir teorizasyonun hipotezleri, ne kadar gerçeğe (sosyo–pratik tarihe) yaklaşırsa, analitik olma niteliğini o kadar yitirir. Oysa soyutlamanın pratikle ilişkisindeki tutarlılık, yaşamsal önemde bir kriterdir. Sosyo–pratik tarihteki sınanma, soyutlamanın yetkinliğini gösterir. Lenin, "Düşünce –doğru olmak şartıyla– somuttan hareket edip, soyuta gitmekle hakikatten uzaklaşamaz, hakikate yaklaşır" der.

Sosyal gerçeklik ya da ilgili nesne incelenirken, beyin tabularasa (boş, beyaz kağıt) olmadığından, yani belirli bir 'nosyon'la somuta bakıldığından, Marx'ın yönteminde çıkış noktası 'soyut'tur denilebilir. Ancak bu kalkış baskın soyutun, somutla içiçe geçtiği grift bir süreci yansıtır. Anmak gerekiyor: Engels, *Anti–dühring*'de "dünya şeması kafadan değil, kafa aracılığıyla dünyadan çıkar" der. Bu konuya marksist epistemolojinin öz–görünüş kategorisi açıklanırken tekrar değinilecek. Şimdilik Grundrisse'den şu alıntıyı yapmakla yetinelim: "somut çok sayıda belirlemenin bir noktada bağdaşması, dolayısıyla çoğulluğun birliği olduğu için somuttur. O halde somut, gerçek hareket noktası ve dolayısıyla gözlem ve tasavvurun da hareket noktası olduğu halde, düşüncede bir hareket noktası olarak değil, bir toplama ve birleştirme süreci, bir sonuç olarak ortaya çıkacaktır. Birinci yol boyunca, tasavvurun bütünlüğü çözülüp soyut belirlemeler şekline dönüşmüştü; ikincisinde soyut belirlemeler somutun düşünce yoluyla yeniden üretilmesine doğru giderler. Bu yoldan Hegel, gerçeği kendini kendinde toplayıp odaklaştıran, kendi derinliklerine dönen, kendi kendine, kendi devinimine kaynak olan Düşünce'nin ürünü olarak kavrama hayaline kapıldı. Oysa ki soyuttan somuta yükselme yöntemi düşünce için sadece somutu kendine mal etmenin, onu zihinde somut

olarak yeniden üretmenin yoludur. Ama somutun kendisinin oluştuğu süreç bu (soyuttan somuta yükselme Y.N) değildir."(4)

Anlaşılacağı üzere Marx'ın yöntemi ileri dönük sarmal bir özellik gösterirken, Hegel'in yöntemi kendisini yineleyen fasit bir daire özelliği göstermektedir. Marx, *Kapital*'in 1. cildine metalar arasındaki ilişkiyi çözümleyerek başlar. Meta kapitalizmin çözümlenmesinde bir başlangıç noktası olduğu gibi aynı zamanda bu tarzın ürünüdür de. Marx'ın yönteminde neden sonuca, sonuç nedene dönüşebilir. Onun yöntemi bu anlamda da ileriye dönük bir sarmaldır. Hegel ise 'mutlak'a ulaşma saplantısıyla döngüselliğe ve pozitivizme mahkumdur. Gelelim 'mutlak'la ilgili diyalektik karşısında rastlanan en yaygın üç konumlanışa... Bu rafine konumlanışın temsilcileri Engels, Bernstein, Lukacs'dır.

Öncelikle belirtelim. Marksist düşüncenin sorunlu noktalarından biri olan pozitivizm bağlamında konunun ele alınması önemlidir. Yaşamı boyunca Marx'la düşünce ve eylem birlikteliği paylaşan Engels, 1873–86 arasında "*Doğa'nın Diyalektiği*" adlı kitabını yazar. Diyalektiğin üç temel yasasının topluma uygulanabileceği gibi aynı şekilde doğaya da uygulanabileceğini ifade eder. Yine de *Anti–Dühring*'de diyalektiği "doğanın, insan toplumunun ve düşüncenin hareket ve gelişminin genel yasalarının bilimi" diye tarif eder. Ancak unutulmamalıdır ki Marx *Kapital*'i yazarken sözkonusu üç kanunu kategoriler aracılığıyla kapitalizme uygulamıştır. Düşüncenin oluşturduğu soyutlamaların realitenin ele alınışında, realiteye tekabül edip etmemesinin tek tek olgularda sınanması pozitivizmdir. Oysa sınanma teorik tartışmalarda, düşüncede ya da olgularda değil, sosyo–tarihi pratiktedir. Bernstein ise doğa bilimleri ile sosyal bilimler arasında bağ kurmanın anlamsız olduğunu söyler. Mutlak gerçek diye birşey yoktur. Bu, büsbütün anlamsızdır.

Şunu ifade etmekte yarar var. doğa biliminde diyalektik olabileceğini yadsımasalar da, Lukacs'dan Sartre'a kadar pek çok eleştirmene, kendi başına bir doğa diyalektiği varsayımı yanlış görünmüştür. 'Mutlak'a ulaşmaya çalışmak Hegelci döngüselliğin ve pozitivizmin kapılarını açıyor. Bu duruma, bir yanıyla modernizmin başlangıcındaki burjuva düşünürlerin akılcılığa yönelmeleri ve bilimi fetişleştirmeleri de kaynaklık etmiştir diyebiliriz. Çubuğu öznellikten yana büken Lukacs içinse mutlak demek olan prolaterya, dayanağını üretim ilişkilerinden alır. Böylece Lukacs öncü örgüt nosyonuyla Gramsci'nin 'Kapital'e karşı devrim' nitelemesinin karşısında durur. Bizim, devrime ve öncü örgüte bakışımız ise 'ne iradenin iyimserliği, ne aklın kötümserliği' bağlamında olmalıdır.

Sosyalist Politika'nın hep vurguladığı gibi marksizm herşeyden önce bir sınıf mücadelesi öğretisidir. Sınıf mücadelesi, toplumda nesnel biçimde ve kendiliğinden varolsa da, bunun ulaşması gereken bir üst aşama, siyasal mü-

cadeledir. Siyasal mücadele ise, bilinçli tercihlerle kollektif yapıların içinde yeralan belli nitelikteki insanlarca verilir. Yani marksizm bilim değildir, ancak oluşturduğu yöntem nedeniyle bilimseldir.

Alman İdeolojisi'ne Genel Değinmeler

Marx, teorisini kurarken ilk eserlerini 1848'lere kadar, genellikle felsefe alanında vermiştir. Bu durumu, gelişkin bir felsefi geleneğin ve yetkin bir soyutlama düzeyinin doğal uzantısı diye de yorumlayabiliriz. *Alman ideolojisi*, dönemin önemli felsefi eserlerindendir. Çalışmanın bir bölümü Bauer, Feuerbach ve Stirner'le polemiğe ayrılmıştır. Şunu yazmak yanlış olmaz: Marx ve Engels'in hedefi, o dönem kendilerini sosyalist olarak adlandıran yazarların karşısında kendi dünya görüşlerinin nasıl bir temel üzerinde yükselerek böylesi sosyalistlerden ayrıştıklarını ortaya koymaktı. Yazımına 1845 Kasım'ında başlanan eserde, bu yeni dünya görüşünün temel fikirleri Hegel sonrası Alman felsefesiyle hesaplaşılarak formüle edilmiştir. Eser, bu açıdan hem felsefe tarihinde hem de Marx ve Engels'in teorik anlamda bireysel tarihlerinde önemli bir köşe taşıdır.

Tarihsel Materyalizmin tarih anlatımına içkinleştirdiği bir eser olan *Alman İdeolojisi*'nde tarihsel gelişim, insanların maddi faaliyetleriyle açıklanmıştır. "İnsanlar, hayvanlardan, bilinçle, dinle gereksinen herhangi birşeyle ayırdedilebilir. İnsanların kendileri, kendi geçim araçlarını üretmeye başlar başlamaz kendilerini hayvanlardan ayırdetmeye başlıyorlar, bu, insanların kendi beden örgenlenmelerinin sonucu olan bir ileri adımdır. İnsanlar, kendi geçim araçlarını üretirken, dolaylı olarak, kendi maddi yaşamlarını da üretirler."(5)

"Fikirlerin, tasarımların ve bilincin üretimi, ilkin doğrudan ve dolaylı bir biçimde insanların maddi faaliyetine ve maddi ilişkisine bağlıdır ve gerçek yaşamın dilidir... Yaşamı belirleyen bilinç değildir, ama bilinci belirleyen yaşamdır"(6) Burada okuyucu nesnelliğe yapılan açık vurguyu farkedecektir. Marx ve Engels toplumun değişmesini maddi üretim süreçlerinin hareketi olarak kavrayıp insan iradesinden bağımsız olarak varolan ekonomik kanunların işleyişini öne çıkartmıştır. Yine aynı eserde, açıkça, bilincin sınıfın içinden fışkırdığı ifade edilmiştir. Bu durumu savunmak değil, ama anlamaya çalışmak bağlamında şunlar söylenebilir: Eser yazılırken, kapitalizmin rekabetçi dönemi yaşanmaktadır ve toplumsal mücadelenin olmadığı bir dönemin izleri çözümlemelere de yansımıştır. Üretici güçleri sonuna kadar gelişmeden o sistemin yıkılamayacağı; gelişmiş bir ülkede devrim olabileceği ve global devrim beklentsi de bu bağlamda değerlendirilebilir. Yoksa durağan bir algılayış Troçki'yi 'ortodoks marksist' yaparken Stalin'i 'milliyetçi' bir sosyalist yapmaya kadar götürür. O an ipuçları varolsa da doğal olarak zayıf

halka, öncü örgüt, eşitsiz gelişim formülasyonları kapitalizmin tekelci döneme girmesiyle birlikte, daha belirgin hale gelmiştir.

Alman İdeolojisi'nde komünist toplum tasarımına dair önemli ipuçları verilmektedir. Özellikle işbölümü ve mülkiyet arasındaki ilişki baz alınarak yapılan çözümlemelerin bir bölümünü yorumlarla birlikte buraya aktarmak yararlı olacaktır. "...İşbölümü yoluyla, kafa eyleminin ve maddi eylemin yararlanma ve çalışmanın üretim ve tüketiminin paylaştırmada değişik bireylere düşmeleri mümkün hatta gerçek olur; ve o zaman bu unsurların çatışma haline gelmemeleri olanağı, yalnızca, işbölümünün yeniden ortadan kaldırılması olayında yatar."(7) "İşbölümü, aynı zamanda, tek bireyin ya da tek bir ailenin çıkarı ile aralarında birbirleri ile ilgili bulunan bütün bireylerin kollektif çıkarı arasındaki çelişkiyi de içerir. Bundan başka bu kollektif çıkar, yalnızca 'evrensel çıkar' olarak, diyelim ki, tasarının içinde, mevcut değildir, ama herşeyden önce, işin aralarında bölüşüldüğü bireylerin karşılıklı bağımlılığı olarak gerçekte mevcuttur."(8) İçinde böylesne bir çelişkiyi barındıran, işbölümü sonucu ortaya çıkan değişik grupların çıkar farklılıkları sınıf çıkarları olarak doğrudan izlenebilir. Bir çıkarın temsilcisi olan sınıfın iktidarını sürdürmesi, kendi çıkarını evrensel çıkar, yani o toplumun bütününün çıkarı olarak sunulmasıyla gerçekleşir. Tam da bu noktada bir kez daha hatırlatmakta yarar var. *Alman İdeolojisi*'nde nesnelliğe yapılan bütün vurgulara rağmen, siyasi iktidarın ele geçirilmesinin önemi açıkça belirtilmiştir. "... egemenlik özlemindeki her sınıf kendi egemenliği bütün eski toplumsal biçimlerin ve genel olarak egemenliğin ortadan kaldırılmasına neden oluyorsa da, proleterya için olduğu gibi, evet buradan çıkan sonuç, bu sınıfın, sırası geldiğinde kendi öz çıkarını herkesin çıkarı olarak ortaya koymak üzere ilkin siyasal iktidarı ele geçirmesi gerektiği sonucudur. Bu sınıfın, başlangıçta yapmak zorunda olduğu şeydir."(9) Bununla birlikte şu saptamayı yinelemek gerekiyor. *Alman İdeolojisi*'nde proleterya–devlet karşıtlığı vurgulanmıştır. Yine bununla birlikte, çoğunluk devrimi beklentisiyle, geçiş sürecinin kısalığına olan inanç yüzünden kapitalizmden soraki aşamada devletin işlevleri üzerine kafa yorulmamıştır. Bilindiği gibi Marx bu dönemde henüz 'artı–değer' kavramını formüle etmemiştir.

Alman İdeolojisi'nde Bilinç–İdeoloji İlişkileri

Daha önce de vurguladığımız gibi Marx'ın eserlerine epistemolojik kopuş yaklaşımına prim vermeden, sürecin gelişimini bütünsel bir biçimde değerlendirerek, ideolojiler kavramını ele aldığı evreleri bağlamında düşünmek gerekiyor. Bu bağlamda ele aldığımız dört esere bütünlüklü bir tarzda bakılırsa 'ideolojilerin tarihi yoktur' ve 'yanlış bilinç' yorumları şöyle değerlendirilebilir. (Alman İdeolojisi, Ekonomik Politiğin Eleştirisine Katkı, Ka-

pital, Grundrisse) *Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı*'nın önsözü öncelikle düşünüldüğünde, ideolojinin, içinde bulunduğu sosyo ekonomik formasyondan bağımsız özerk bir tarihi yoktur vargısına rahatça ulaşılabilir. Oysa 'kerte'cilik anlayışı ve anti–tarihselci bakışı Althusser'i ideolojinin de nesnel bir kerte olarak ayrı bir tarihi olması gerektiği düşüncesine götürür. Hegel'in 'bilinç varlığı belirler' önermesini genç Hegelcilerden Feuerbach tersyüz ederek 'varlığın bilinci' belirlediğini ileri sürmüştür. Marx ise genç Hegelcilere karşı insanlığın gerçek sorunlarının yanlış düşüncelerden değil; gerçek toplumsal çelişkilerden kaynaklandığını savunmuştur. 11. Tez ve şu alıntı bu durumu daha da iyi açıklayabilir. "Fikirlerin, tasarımların ve bilincin üretimi, ilkin doğrudan ve dolaylı bir biçimde insanların maddi faaliyetine ve maddi ilişkisine bağlıdır ve gerçek yaşamın dilidir."(10)

Marx, kapitalizmde başaşağı duran görüntünün tersyüz edilmesiyle gerçekliğe ulaşılabileceğini söylerken yaşadığı nesnelliğin etkisi altındadır. Bu nesnelliğin panoramik bir görüntüsünü sunmakta fayda var. Dönemin koşulları öylesine ağırdır ki İngiltere'de günde 16–18 saat çalıştırılan çocuklar güneş yüzü görmedikleri için raşitizm hastalığına yakalanıyorlardı. Kadın, erkek, çocuk; bütün işçiler hiçbir sosyal güvenceye sahip olmadan kötü koşullarda sefalet ücretleriyle çalıştırılıyordu. Kısacası kapitalizm vahşiliğini gizlemek için herhangi bir ideolojik örtüye gerek duymuyordu.

Oysa 19. yy sonlarına doğru tekelci kapitalist dönemin başlaması, hızla ilerleyen teknoloji, 19. yy'ın ikinci yarısındaki sınıf mücadeleleri, yüzyılın başında Sovyet devriminin yaşanması, işçi sınıfının örgütlenme hakkını elde ederek sendika ve parti kurma vb. nedenlerle ideolojinin önemi gittikçe artmıştır. Yine kapitalizmin krizleriyle başedebilmesi, ideolojik aygıtların rolü sorununu iyice önplana çıkartmıştır. Bu sayede legal ve barışçıl yollar, ideolojik ikna mekanizmaları, sivil toplumun fethi türü kavramlar da sosyalist literatüre girmiştir.

Bu nesnellik nedeniyle *Alman İdeolojisi*'nde, görüntünün tersyüz edilmesinin bizi doğrudan gerçeğe ulaştıracağını söyleyen Marx; günümüzünde sorunu olan ideolojiye dair önemli ipuçlarını *Kapital*'de vermiştir. Marx Kapital'ın ikinci cildinde sermayenin dolaşımını gözler. *Grundrisse*'de ise şunları yazar: "Bireyin toplumsal varlığını belirleyen emeği değil, bunun piyasada çevrileceği paradır. Toplumsal güç emeğin değil, paranın gücüdür. Toplumsallık, bu emeğe ve ürüne yabancı ve dışsal bir olgu olarak, piyasanın bağımsız dinamiklerince belirlenmektedir."(11) Engels, bu noktayı, süreçlerin incelenmesinin şeylerin incelenmesine öncelik taşıması biçiminde vurgular. Kanımızca buradaki vurgu diyalektiğin mekanik ve doğrudan algılanmaması aksine ilişkiler içersinde algılanmasına yöneliktir. Marx, *Kapital*'de yöntemsel olarak görünüş kategorisi üzerinden, ideolojinin dolayımı yoluyla gerçekliğin yeni bir giz altında olduğunu belirtmiştir. Marx'ın *Kapital*'de

yaptığı emek ürünlerine meta olarak üretildikleri anda yapışıveren bu nedenle de meta üretiminden ayrılması olanaksız olan şey 'fetişizm', 'mistik tül', 'metaın gizemli bir şey olması' vb. türü tanımlamalarla ideoloji konusundaki süreç negatiften nötr bir yöne doğru işlemiştir. "Maddi üretim sürecine dayanan toplumun yaşam süreci, kendisini saran mistik tülü, üretimin, serbestçe biraraya gelen insanlar tarafından ve saptanmış plana uygun olarak bilinçli bir biçimde düzenlenmesi sağlanmadıkça, soyulup atılamaz."(12)

Nasıl Bir Yaklaşım

Daha aşkın bir yorum düşünemiyoruz. Şu yazılanlar yeterince açık ve net, aktarıyoruz: "Marksist düşüncenin içerdiği kimi vurguların geleceğe yönelik bir beklenti ile ilgili oldukları, ancak söz konusu beklentilerin gerçekleşmeyebildikleri biliniyor. Dile getirdiği beklentileri gerçekleşmeyen böylesi vurguları, bir 'teorik yanlışlık' biçiminde değerlendirmenin endişe verici bir basitleştirme olduğunu düşünüyorum. Öngörülerin gerçekleşmeyişi, bir yanlışlıktan çok bir eksikliği yansıtabiliyor. Eksiklik, marksizmin yaşayan ve gelişen bir yapı olmasından kaynaklanıyor. Doğrulanmayan öngörüler, yalnızca öznel yanılgılardan değil, iyi kavranmış ancak tam gelişememiş nesnelliklerden de kaynaklanabiliyorlar... Gelişmemiş olan bir parçanın gelişimini tamamlamış bir veri olduğunu düşünmek yanıltıcı sonuçlara götürebiliyor."(13) Troçki, sosyolojik fenomenlerin bitmiş bir karakteri olsaydı analizler daha kolay olurdu derken de aynı kaygılar içindedir. *Fransa'da Sınıf Savaşımları*'nın önsözünde de güncel tarih yazımının ne kadar zor ve tehlikeli bir iş olduğundan bahsedilir. Bütün bunlara katılmamak olanaksız, tamamlanmamış bir süreci çözümleme çabası da aynı riskleri içinde barındırabilir. "Marksist epistemolojinin temelini, materyalist yaklaşım oluşturuyor. Bilginin edinilmesi, ilgili nesnelliğin varlığını gerektiriyor. Marksist kuramın genel gelişimi, özel olarak da aynı kuramın belirli parçalarının gelişimi, marksist epistemolojinin bulgularıyla ilgisiz bir süreç izlemiyor. Marksist kuramın gelişim süreci bu sürecin her aşamasında, incelediği nesnelliğin öz gelişiminin bir fonksiyonu oluyor. Nesnelliğin belirli bir alandaki gelişiminin yeterince olgunlaşması marksist kuramın aynı alana denk düşen parçasını yeterince geliştirebilmesinin gerekli önkoşulunu oluşturuyor"(14) Evet, önemli olan hem objektif realitenin incelenmesi metodu hem de bir mantık sistemi ve bilgi teorisi olan Marx'ın diyalektiğini, tarihin pratiğine uygulayabilmektir.

Burada Marx'ın *Kapital*'i hazırlarken nihaî metnin yazılmasını özellikle yavaşlatmasını hatırlatmak da anlamlı olacaktır. Bu dönemde yazdığı bir mektupta onun konuyla ilgili kaygılarına kulak verelim: "Bugünkü İngiliz sanayi krizi doruk noktasına ulaşmazdan önce II. cildi hiçbir şekilde ya-

yınlamamam gerekiyor. Olgular bu sefer tekildir. Birçok bakımdan geçmişte olduklarından farklıdır. Bu yüzden onları 'üretici bir şekilde yani teorik olarak' demek istiyorum, tüketmeye kalkmadan evvel bugünkü olayların gidişatını olgunlaşma derecesine kadar gözlemek gerekiyor."

Sivil Toplum Üzerine Kısa Notlar

Biz yazının bu bölümünde sivil toplum konusuna *Alman İdeolojisi*'ndeki ve günümüzdeki sivil toplum anlayışları bağlamında yaklaşmak istiyoruz. Sivil toplum kavramının Antik Çağ Yunan Dönemi'ni bir kenara bırakacak olursak, burjuvazinin Avrupa'da doğuşu, milliyetçiliğin sonucu ulus devletin özel mülkiyetin yerleştiği bir dönemde daha çok devlet–birey arasındaki ilişki gibi görünse de Hegel'in sorunlu diyalektik algısı sonucu başka bir anlama bürünmüştür. Hegel özel çıkarın sivil toplum tarafından genel çıkarın ise devlet tarafından temsil edildiğini ileri sürer. Ona göre sivil toplum, burjuva sınıfının çıkarlarını evrensel olarak gerçekleştirdiği, dolayısıyla emek–sermaye çelişkisini uyumlaştıran devletin karşısında konumlanır. Hegel böylesi evrensel çıkarların uzlaştığı devlet karşısında, sivil toplumu, özel çıkarların peşinde koşmak amacıyla aile birliğini terkeden bireylerin dünyası olarak tanımlar.

1820'lerde Hegelcilik özellikle Berlin olmak üzere Almanya'da oldukça yaygındır. Prusya bürokrasisi tarafından devletin resmi ideolojisi olarak benimsenmiştir. Görüşü devlet doktrini olarak benimsenen Hegel, hem devlet aygıtı hem de gelişmekte olan kapitalist üretim tarzı ile problemli ilişkileri olan Alman aydınını onaylamaz. Bir tür 'baba devlet' anlayışının egemen olduğu Prusya'da, Alman aydını reel olanla normatif olan arasındaki mesafenin kapatılması için öznenin müdahalesinin şart olduğuna inanmıştır. Bu anlamda aydınlanmacı rasyonalizmin ve devrimci bir romantizmin etkilediği Alman aydınının geleneksel hayat tarzını ve devlet aygıtını sorgulamaması olanaksız görünmektedir. Radikalleşmeye oldukça fazla eğilimli bu büyük sayıdaki istihdam edilemeyen aydınlar Almanya'da can yakıcı bir devlet sorunu haline gelmiştir.

Hegel ve Gramsci sivil toplum kavramına farklı kutuplardan yaklaşmıştır. Fakat her ikisi de kavramı daha çok pragmatik kaygılarla ele almıştır. Marx ise sivil toplumla, burjuvazinin ve kapitalist sistemin ortaya çokmasını eşzamanlı olarak görür. Ona göre sivil toplum kapitalist sistemin gelişmesinin sonucudur. **Alman İdeolojisi*'nde çok bilinen şu pasaj dikkat çekicidir: "Sivil

* İtalyan sinemasının marksist yönetmenlerinden olan Tavianni kardeşlerin 'Kaos' dörtlemesinden biri olan 'Küp' filmi feodalizmin çözülüşünü eski toplumun bağrında sivil toplumun doğuşunu canlandırır. Sinema tutkunları iyi bilirler. Flim malikâne sahibi feodal Don Lolo'nun o yıl ki hasadı koymak üzere şehirden ısmarladığı küp'ün getirilmesiyle başlar. Avluda küp'ün geceleyin kırılması ve yapıştırılması için şehirden gelen hüner sahibi zanaatkârın —Don Lolo'dan tarihsel olarak daha ileri, gelişkin bir üretim tarzının sürükleyicisi üretici gücün temsilcisi olarak— Don Lolo üzerinde kurduğu üstünlükle devam eder. Bu zanaatkâr, malikânede çalışan serflerin Don Lolo üzerinde filmin devamında kuracağı iktidarın tetiğini çekmiştir. Sivil toplumun üzerinde durduğu üretim tarzı, feodal üretim tarzını alt etmiştir.

toplum, üretici güçlerin gelişmesinin belirli bir aşamasında yer alan bireylerin maddi ilişkilerinin bütününü kucaklar, bu yönüyle devleti ve ulusu aşar. Buna rağmen sivil toplum dış ilişkileri açısından kendini ulusallık olarak ortaya koymak ve içerde kendini devlet olarak örgütlemek zorundadır."(15)

Devletle sivil toplumu karşı karşıya getirmeyen Gramsci'ye göre devlet sivil toplumla politik toplumun toplamından oluşur. Batı toplumlarında gelişkin olan sivil toplum rızayı temsil ederken, varlığını devletin (zoru temsil eden) baskı aygıtlarına borçludur. Zaten Gramsci'de sivil toplum–politik toplum ayrımı yöntemsel bir ayrımdır. Yine ona göre batı toplumlarında iktidarı ele geçirmenin yolu sivil toplumun fethinden geçer. Hegel'in sivil toplum olumsuzlamasına (yargılaması) karşın, Gramsci bir tür sivil toplum olumlamasına (aklamasına) girişmiştir. Oysa Marx'ın yaptığı şey, bu kavramı daha çok tarihselliği çerçevesinde irdelemek ve yorumlamaktır. Zaten sivil toplum kavramını Marx erken dönem eserlerinde kullanmıştır.

Türkiye Üzerine

1980'lerle daha da belirginleşen apolitikleşmeden sosyalistlerin de payına düşeni fazlasıyla aldığını düşünüyoruz. Özellikle bazı marksist kavramların içinin boşaltılarak kullanılması sık rastlanan bir durum. 1985'lerde sosyalist olmayı seçen insanların marksist klasiklerden önce Gramsci, Althusser öğrenmeleri işin bir başka yanı. Pratikte iktidar perspektiğinin silikleştiği, ideolojinin bütün ağırlığıyla kendisini hissettirdiği günümüzde, teorik olarak da üstyapı çözümlemeleri gündemi kaplamıştır. Reel sosyalizmin çözülme döneminde Özal'ın neo–liberal esintili politikalarının ülkeye iyice yerleşmesiyle Gramsci'nin sivil toplum, Althusser'in genç–olgun Marx ve DİA çözümlemeleri öne çıkarılmıştır. Legal ve barışçıl yollar, ideolojik ikna mekanizmaları, sivil toplumun fethi türünden konular sohbet ortamlarının baş gündemi haline gelmiştir. Şunu açıkça söylemek gerekiyor: 'Sivil toplum' hem marksist bir kavram değildir hem de Türkiye topraklarına yabancı zorlama bir kavramdır. "Türkiye'de asker–sivil bürokrasinin ağırlığı siyasetin gücünü, siyasetin gücü de asker–sivil bürokrasinin ağırlığını belirledi. Kimse "hangisi önce" dememeli; yumurta–tavuk tartışmalarına hiç gerek yok. Süreç, kendi başına bir bütündür. Sözünü ettiğim karşılıklı beslenme sürecinde siyasal güç ve tekel, ideolojik oluşum ve şekillenmeleri hep geri plana itti. Bazılarının pek sevecekleri bir terminolojiden kalkacak olursak: Türkiye'de "siyasal toplum" hegemonyası, "sivil toplum"un nüvesel oluşumlarını yok etmediyse bile, bunları daha beşikteyken kısırlaştırdı. Hiç çekinmeden daha da ileri gidebilir: Türkiye'de son sözü söyleyecek siyasal gücün dışında, belirli ideolojik oluşum ve şekillenmelerin düzenin gerçek güvencesini oluşturabileceği bir "sivil toplum", bundan sonrası için de yalnızca bir ütopyadır."(16)

Kapital Üzerinden Yöntemsel Bir Değini

Marx, *Kapital* üzerindeki çalışmalarına 1840'ların ortalarında başlamıştır. Ve hayatının sonuna kadar bu çalışmasını sürdürmüştür. *Kapital*'in ilk cildi 1867'de diğerleri ise ölümünden sonra yayımlanmıştır. Bu arada eser ilk defa 1872'de Rusça'ya çevrilmiştir. Birinci cilt sermayenin oluşması sürecinin tahlilidir. Sermayenin üretimini dolaşım alanından soyutlanmış olarak gözlemiştir. İkinci cilt, dolaşım sürecinin incelenmesine ilişkindir. Üretimi yalnızca üretken sermayenin dolaşımı içindeki bir unsur olarak görerek, sermayenin dolaşımını gözlemiştir. Üçüncü ciltte ise, bir bütün olarak kapitalist üretim sürecini tahlil etmiştir.

Bu yazıda *Alman İdelojisi, Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı, Kapital* ve *Grundrisse* gibi eserlere öncelikle yer verilmiştir. Bu dört eserin temel alınması, bazı yöntemsel açılımların ortaya çıkışını ve gelişimini izleyebilmek; devrimi yapacak güç olarak proleteryanın keşfi ve proleteryanın çıkarını evrensel sınıf çıkarı olarak sunabilmesinin maddi temelinin gözönüne serilmesi nedeniyledir. Çünkü Marx'ın yöntemini farklı dönemdeki eserleri üzerinden incelemek, bizim geçiş sürecinin çelişkilerinden hareketle, gelişimin özüne ulaşmamızı sağlayacaktır. Çelişki bakımından zengin olan geçiş sürecini kavramak, sonuç kadar önemlidir.

Marksist yöntem tartışılırken kuşkusuz ilk canyakıcı tartışma Marx'ı Hegel'in sadık bir tilmizi, uzantısı olarak algılama sorununda yatar. Bu sorunun doğru çözümlenmesi hem Hegel ve Marx'ı felsefe, tarihi pratik açısından doğru yerlere oturtmamızı; hem de diyalektiği kavramamızı sağlar. Engels diyalektik yöntemin üç kanunundan (niceliğin niteliğe niteliğin niceliğe dönüşmesi, yadsımanın yadsınması ve zıtların birliği) bahseder. Asıl olarak Hegel'in de kullandığı bu yasalar marksizmin ontolojik yanını oluşturur. Bu durum Marx'ı, Hegel'in sadık tilmizi olarak adlandırabileceğimize işaret eder. Ancak Marx global bir ekonomik sistemin özünü, bu yasaları kategoriler aracılığıyla diyalektiğe uygulayarak yakalamıştır. Görünüşten öze inerken kullandığı bu kategoriler ise marksizmin epistemolojik yanını oluşturmuştur. Kategoriler insanın kendi çevresindeki objektif realitenin insan düşüncesinde yansıması ve yeniden yaratılması sürecinde bilgi edinilmesine yol açar; ancak, bu süreç, sosyal gelişme yani diyalektiğin kanunlarıyla şartlandırılmıştır. Ve pratiğe sıkıca bağlıdır. Yine 'realiteyi bilme süreci', mekanik bir tarzda gerçekliğin zihinde yansımasının ötesinde duyusal verilerden başlayıp, soyutlamaya giden grift bir geçiş sürecidir. Hegel sisteminde kategoriler, gerçek dünyayı yaratan 'mutlak ide'nin gelişmesindeki aşamalardır, ideal formlardır. Oysa Marx'ta, diyalektiğin temel kategorileri diğer kategorilerle ilişki içinde olup, diyalektiğin objektif kanunlarına göre, birbirlerinden çıkarsanarak ortaya konuldukları bir sistemi temsil ederler.

Bu gerekli bilgilerden sonra şöyle ilerleyebiliriz. Marx burjuva toplumunun bütün kategorilerine tarihi yaklaşımı sürekli uygular. Ve bunun doğal sonucu olarak en gelişkin sistem olan kapitalizmi de tarihin geçici bir uğrak noktası olarak kabul eder. Kapitalizme biçilen bu 'ölümlü' nitelik bu üretim biçiminin kanunlarının tabiat kanunlarıyla eşdeğer olamayacağını anlatır. Marx en gelişkin sistem olan kapitalizmden hareket ederken bu sistemdeki çelişkileri belli bir öze indirgemiştir. Emek–sermaye çelişkisi olarak dillendirilebilecek olan bu çelişki (zıtların birliği ve çözülüşü uyarınca) aynı zamanda geleceğin toplumunda çözülecek ancak yeni bir çelişki sistemi oluşturacaktır. Ta ki komünist topluma kadar... "Burjuva toplumu, tarihin en gelişmiş ve en çok yönlü üretim örgütlenmesidir. Bu toplumun yapısının kavranması, ilişkilerini ifade eden kategoriler, bundan dolayı, yıkıntılarından ve ögelerinden burjuva toplumunun kendini inşa ettiği, bir bölüğü hala feshedilmemiş olan kalıntılarını beraberinde taşıdığı, başlangıçta salt nüanslardan ibaret olan özelliklerini açık bir anlatıma kavuşturduğu vb., tüm ortadan kaybolmuş tolumsal formasyonların da üretim yapı ve ilişkilerini kavramamıza olanak sağlar."(17)

Evet marksist düşünce yöntemi soyuttan somuta, görünüşten öze, basitten karmaşığa doğru gider. Ve marksist yöntemde başlangıç noktası olan şey aynı zaman da üründür de. Bu nedenle marksizm ileri doğru sarmal bir nitelik taşır.

Son olarak, bilgi teorisine ilişkin vurgulanması gereken bir diğer önemli nokta şudur: Sübjektif fikirlerin realiteye denk düşüp düşmediğinin sınanacağı yer sosyo-tarihi pratikdir. Marksist epistemoleji bu pratik sınanmayla birlikte bilimsel bir nitelik kazanmıştır.

"Marx 'bilimsel diyalektiğin gizeminin, ekonomik kategorilerin, maddi üretimin gelişiminin de belirli bir aşamaya karşılık düşen tarihsel üretim ilişkilerinin teorik ifadesi' olarak kavranmasına dayandığını söylemiştir. Marx'ın diyalektiği bilimseldir; çünkü bu diyalektik, düşüncedeki çelişkileri ve toplumsal ekonomik bunalımları, kendilerini doğuran çelişkili özsel ilişkiler bağlamında açıklamaktadır (ontolojik diyalektik). Ve Marx'ın diyalektiği tarihselcidir; çünkü bu diyalektik, bir yanıyla tanımladığı ilişkilere ve koşul-lardaki değişimlere yerleşirken (ilişkisel diyalektik), aynı zamanda bu değişimlerin (koşullanmış olarak) etken'i durumundadır."(18)

Kapital'deki Komünizm Tasarımlarına Dair

Kapitalizmi duygusal ve yüzeysel bir şekilde eleştiren ütopikler, geleceğin toplumunu spekülatif bir şekilde kurguladılar. Onların aksine Marx, kapitalist sisteme damgasını vuran çelişkilerin ve bu çelişkilerden beslenen eğilimlerin analizinden organik olarak çıkarsadığı bir komünizm tasarımı ortaya koydu. O bu tasarımında bir toplum modelini ayrıntılı olarak vermiş değildir. Ancak

Onun komünizmle ilgili tezleri, tasarımın ana hatlarını verir. Zaten bizim için de önemli ve ilerletici olan budur.

Sosyalist devrimler çağı olarak adlandırdığımız emperyalist kapitalist sistemin temel çelişkisi bireysel sermaye ile toplumsal emek arasındadır. Sömürünün açıklanmasında baz alınan nokta emek gücü ile üretim araçları arasındaki kopukluktur. Toplumsal üretim anarşisi, iktisadi bunalımlar, rekabet, tekelleşme, teknolojinin tahrip edici gücü sistemin kendi gelişiminin önünde engeldir. Ancak bu engeller ve çürüme, sistemin gelişme ivmesini azaltsa da önlemez. Kapitalizm proleteryayı yaratmakla kendi mezar kazıcısını da yaratmıştır. Ancak bu kapitalist üretim biçiminin kendisinin spontane çöküşünün maddi şartlarını yarattığı anlamına gelmez. Bu maddi şartlar yaratılır, ancak kapitalizmin ideolojik hegemonyasını ekonomik hegemonyası ile birlikte alt üst etmek, işçi sınıfı ve onun örgütlü mücadelesinin gücü ile sağlanır. Burada, sosyal dönüşümün olmazsa olmaz koşulu olarak, siyasi iktidarın işçi sınıfı tarafından ele geçirilmesi gerekliliği vurgulanmalıdır.

Marx'ın geçiş süreci ile ilgili daha fazla kafa yorduğu eserlerinden *Gotha Programının Eleştiri*'sinde, Lenin'in sosyalizm adını verdiği geçiş süreci evresinden, Marx komünizmin ilk evresi diye bahseder. Marx burada kapitalizmde, komünizmin alt evresine geçiş sırasında gerçekleştirilecek değişikliklerle üst evresine geçişi birbirinden ayırır. Marx herkese emeğine göre, herkesten yeteneği kadar diye nitelendirdiği bu alt evre hakkında 'kapitalist toplumdan çıkan ve bu nedenle her bakımdan döl yatağından çıktığı eski toplumun doğum izlerini taşıyan bir toplumdur' diye yazar. Ayrıca 'burjuvasız burjuva devlet' saptaması da yine bu evre için kullanılmıştır. Bu evrede doğal olarak çelişkiler son bulmaz. Ancak son bulma süreci başlar. Eşit ve özgür toplum idealine ulaşma yönünde insanlığın yolu açılır.

Diğer klasik iktisatçılardan farklı olarak Marx emek değer teorisinde emeğin ikili karakterine işaret eder. Bu ikili karakterin açıklanması -kapitalist üretimde metaın kullanım değeri ile değişim değeri arasındaki farkın- dolayısıyla malın fiyatının oluşmasının ve kârın da anlatımıdır. Marx emek–değer teorisini özümseyip aşarak metaın, değişim değerinin, kârın ve sermayenin kapitalist ekonomiye ait kategoriler olduğunu evrensel kategoriler olmadığını belirtmiştir. Marx analizinde gerçek emek süreci ile değer yaratma süreci ayrımını baz almıştır. Gerçek emek süreci gerekli emek süreci ile ilişkilidir. Gerekli emek, emek gücünün yeniden üretimi için gereklidir. Yani insanların gereksinimlerini karşılamak için, girdikleri üretim faaliyetidir. Değer yaratma süreci ise bu sistemde değeri olan mal üretme biçimine denk düşer. Şimdi daha anlaşılır olabilmek kaygısıyla bir parantez açıp, soyut emek somut emek kavramlarına kısaca değinmek yararlı olacaktır. Kapitalizmde emek gücü kullanım ve değişim değerine sahip olan bir metadır. İlkin emek

belli bir ihtiyacı gidermek üzere belirli amaca yönelmiş belirli türde üretken faaliyettir. Bu anlamda gerekli emek miktarı aynı zamanda somut emektir ve kullanım değeri yaratır. Marx'ın da *Kapital* I. cildinin I. kısmından belirttiği üzere soyut emek ise fizyolojik anlamda insanın emek gücünün harcanmasıdır. Ve bu, özdeş veya soyut insan emeği niteliğinde oluşu ile metaların değerini oluşturan soyut emektir. Bu kavramlar burjuva ekonomi politiğinin anlaşılmasında önemli bir kalkış noktasıdır.

Marx'ın emek ürünlerine, meta olarak üretildikleri anda yapışıveren ve daima meta üretimiyle birlikte düşünülmesi gereken şey olarak tanımladığı 'fetişizm' değişim değerinden kaynaklanmaktadır. Yine fetişizmin kökeninden özel mülkiyet ile toplumsal işbölümü arasındaki çelişki yatmaktadır. Bu bölümün sonunda daha ayrıntılı bir şekilde açılacak ama tam da burada belirtmek gerekiyor. Yalnızca komünizmde farklı somut emek türlerini soyut emek yani değişim değeri üzerinden eşitlemeye gerek yoktur. "En farklı türden emeklerin eşitlenmesi, ancak, bunların eşitsizliklerinden soyutlanması ya da bunların ortak bir paydaya, yani insan emek gücü harcaması yada soyut insan emeğine indirgenmesi sonucu olabilir. Bireyin emeğinin iki yönlü toplumsal niteliği, ona, ancak ürünlerin değişimi ile günlük pratik içersindeki emeği etkileyen biçimler altında beyninde yansıdığı zaman görünür. Böylece onun kendi emeği toplumsal nitelikte yararlı olması koşulunu alır. Ve onun özel emeğinin, öteki bütün özel emek türlerine eşit olmakla kazandığı toplumsal nitelik, tüm emek ürünlerinin fiziksel olarak farklı malların ortak nitelik taşıması, yani bir değere sahip olması şekline girer."(19)

Önemli bir soru: Kapitalizmde artı değeri yaratan soyut emek mi yoksa somut emek midir? Artıdeğeri sağlayan, değişim değerini yaratan emek elbette soyut emektir, "...yani ürünün somut farklılıklarının soyutlanmış özü"dür.(20) Kapitalizmde farklı sektörlerde mal üretimini gerçekleştiren emek gücü soyut emek (değişim değeri) üzerinden piyasada eşitlenirken komünizm de bu dolaylı yola gerek kalmayacaktır. İşte o zaman üretim araçlarının toplumsallaşması sonucu emek evrensel anlamda belirleyici bir kategori olacaktır. Marx komünizmin alt evresi diye adlandırdığı evreden şöyle sözeder: "Şimdi de bir değişiklik olsun diye, kendi işlerini ortak üretim araçları ile gören ve bütün bireylerin kendi emek güçlerini bilinçli olarak o topluluğun birleşik emekgücü olarak kullanan, özgür insanlardan kurulmuş bir topluluk tablosu çizelim. Robinson'un emeğindeki bütün ayırıcı özellikler burada da yinelenir, ama şu farkla ki, buradaki emek, bireysel değil, toplumsaldır. Robinson'un ürettiği herşey, yalnız kendi kişisel emeğinin sonucuydu ve bunun içinde yalnız kendisi için bir kullanım nesnesiydi. Bizim toplumumuzun toplam ürünü, toplumsal bir üründür. Bunun bir kısmı yeni üretim araçları olarak iş görür ve toplumsallığı devam eder. Ama öteki kısmı, üyelerce yaşamı sürdürme aracı olarak tüketilir. Bu ikinci kısmın üyeler ara-

sında dağılımı bu nedenle zorunludur. Bu dağılım biçimi, topluluğun üretken örgütlenmesine ve üreticilerin ulaştıkları tarihsel gelişmenin derecesine bağlı olarak değişir. Salt metaların üretimi ile bir paralellik kurmuş olmak için yaşamlarını sürdürme araçlarında tek tek her üreticinin payının, onun emek-zamanı ile belirlendiğini varsayacağız. Bu durumda emek–zamanı ikili bir rol oynamaktadır. Belirli bir toplumsal plana uygun olarak bunun bölüşümü, yapılacak olan farklı iş türleri ile topluluğun çeşitli gereksinmeleri arasında uygun bir oran kurar. Öte yandan bu, aynı zamanda, her birey tarafından ortaya konan ortak emeğin payının vb. ve bireysel tüketim için ayrılan toplam üründeki payının ölçüsü olarak iş görür. Tek tek üreticilerin, hem kendi emekleri ve hem de emek ürünleri yönünden, toplumsal ilişkileri, bu örnekte, yalnız üretim bakımından değil, bölüşüm bakımındanda çok basit ve kolay anlaşılır durumdadır."(21)

Evet üretimin çeşitli dalları arasında toplumsal emeğin bilinçli ve rasyonel dağıtımı ile toplumsal işbölümünün ortadan kalkması komünist toplumun önemli özelliklerindendir. Bu tarihsel evrede gerekli emek–artı emek ayrımı anlamsızlaşacak ve soyut emekle somut emek arasındaki fark sıfırlanacak, ortadan kalkacaktır. Marx bu evreyi, herkesten yeteneğine göre, herkese gereksinmesine göre diye tanımlar. Bu evre ile ilgili olarak Marx *Kapital*'in III. Cildin de şunları söyler: "Tıpkı vahşi insanın, gereksinmelerini karşılamak, yaşamını sürdürmek ve yeniden üretmek için doğayla savaşmak zorunda olması gibi, uygar insanda aynı zorunluluk içersindedir. Ve bunu da gene bir türlü toplumsal biçimlenişler içersinde, akla gelen her türden üretim tarzları altında yapmak durumundadır. İnsanını gelişmesiyle birlikte, duyduğu gereksinmeler sonucu, bu fiziksel gereksinmeler alanı da genişler, ama aynı zamanda da, bu gereksinmeleri karşılayan üretici güçleri de artar. Bu alanda özgürlük, ancak doğanın kör güçlerinin önüne katılmak yerine, doğayla olan karşılıklı ilişkilerini rasyonel bir biçimde düzenleyen ve doğayı ortak bir denetim altına sokan toplumsal insan, ortaklaşa üretimde bulunan kimseler tarafından gerçekleştirilebilir: Ve bu, en az enerji harcamasıyla ve insan doğasına en uygun ve en layık koşullar altında başarılır. Ama gene de bu, bir zorunluluk alemi olmakta devam eder. Bunun ötesinde, kendi başına bir amaç olan insan enerjisinin gelişmesi, gerçek özgürlük alemi başlar, ama bu da, ancak temelinde bu zorunluluk alemi ile serpilip gelişebilir. İş gücünün kısaltılması onun temel ön koşuludur."(22)

Komünist toplumun en önemli özelliği, toplumsal emeğin bilinçli bir şekilde çeşitli üretim dalları arasında dağıtımı olacaktır. Ancak bunun için komünist toplumun ilk aşaması olan sosyalist toplumda üretim konusundaki planlama bireylerin neyi ne kadar tüketmek istedikleri üzerinden değil, neyi ne kadar tüketeceklerinin belirlenmesi üzerinden gerçekleştirilecektir. Şimdilerde yaygın bir şekilde spekülasyonu yapılan 'ideolojilerin sonu mu değil

mi' sorunu komünist toplumda çözümlenecektir. Sınıf antagonizmalarının son bulmasıyla, kafa kol emeği arasındaki ayrımın ortadan kalkmasıyla ve teori ile pratik arasındaki karşıtlığın aşılmasıyla artık ideolojilere de yer kalmayacaktır. "Her mitoloji, doğa güçleri üzerinde hayal alanında ve hayal aracılığıyla egemenlik kurar ve o güçlere biçim verir: Onun için doğa güçleri gerçekten egemenlik altına alınınca, mitoloji de ortadan kaybolur."(23)

NOTLAR

1) **Henrı Lefebre**; *V.İ.Lenin Hayatı ve Filozofik Ekonomik Politik Düşüncesi*, Çeviren: Rasih Nuri İleri, 3. Baskı, Yalçın Yayınları, s.214

2) **Gyorgy Lukacs**; *Lenin'in Düşüncesi*, Çeviren: Mehmet F.Zardı, 1. Baskı, Belge Yayınları, İstanbul, 1979, s.102

3) *Karl Marx–Friedrich Engels*; *Alman İdeolojisi*, Çeviren: Sevim Belli, 2. Baskı, Sol Yayınları, s.72

4) **Karl Marx**; *Grundrisse*, Çeviren: Sevan Nişanyan, 1. Baskı, Birikim Yayınları, s.168–169

5) **Karl Marx–Friedrich Engels**; *Alman İdeolojisi*, age., s.38

6) **Karl Marx–Friedrich Engels**; age., s.44

7) **Karl Marx–Friedrich Engels**; age., s.56

8) **Karl Marx–Friedrich Engels**; age., s.60

9) **Karl Marx–Friedrich Engels**; age., s.60–61

10) **Karl Marx–Friedrich Engels**; age., s.44

11) **Karl Marx**; *Grundrisse*, s.194

12) **Karl Marx**; *Kapital*, I.Cilt, Çeviren: A.Bilgi 3. Baskı, Sol Yayınları, s.95

13) **Tuncay Demiriz**; *"Sosyalist Kuruluş: Geçmiş Kazanımlar, Güncel Sorunlar"*, Gelenek Kitap Dizisi 10. sayı, Eylül 1987, s.53

14) **Tuncay Demiriz**; age., s.54

15) **Karl Marx–Friedrich Engels**; *Alman İdeolojisi*, s.89

16) **Metin Çulhaoğlu**; *"Türkiye'de Siyaset ve İdeoloji Üzerine Sesli Düşünceler"*, Gelenek Kitap Dizisi, Sayı 2, Aralık 1986, s.33

17) **Karl Marx**, *Grundrisse*; s.176

18) **Roy Bhaskar**; *"Diyalektik"*, Marksist Düşünce Sözlüğü içinde, Tom Bottomore (Yayın Yönetmeni), İletişim Yayınları, Eylül 1993, s.144

19) **Karl Marx**; *Kapital I. Cilt*, Çeviren: A.Bilgi, 3. Baskı, Sol yayınları, s.89

20) **Karl Marx**; *Grundrisse*; Çeviren: Sevan Nişanyan, 1. Baskı, Birikim Yayınları, s.195

21) **Karl Marx**; *Kapital I. Cilt*, Çeviren: A.Bilgi, 3. Baskı, Sol Yayınları, s.93–94

22) **Karl Marx**; *Kapital III. Cilt*, Çeviren: A.Bilgi, 1. Baskı, Sol Yayınları, s.858–859

23) **Karl Marx**; *Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı*, Çeviren: Sevim Belli, Sol Yayınları, 4. Baskı, s.280

SOLDA DURUM
VE
KONGRE ÖNCESİ ÖDP

BİR TASNİF ÖNERİSİ:
DEVRİMCİ MARKSİZM-RADİKAL DEMOKRASİCİLİK

Metin ÇULHAOĞLU

Türkiye solunun genel durumuna ilişkin saptama ve çözümleme yapmak, hayli sıkıntılı bir iştir. Sosyalist bir yazarın, içinde yer aldığı örgütün ötesinde, solun tümüne ilişkin değerlendirmelere yönelmesi birtakım riskler içerir. Bir kere, böyle bir iş, yazarın kendi siyasal bağlılığını aşıp konuya görece yansız bakmasını gerektirir. Bu yansızlık çabasının, ele alınan her şeye soğuk yaklaşan bir tür ruhsuzluğa dönüşmesi mümkündür. Sonra, yansızlık çabasının gerektirdiği üstten bakış, okurda, ukalâ bir yazarla karşıkarşıya olduğu izlenimini uyandırabilir. Bu ve benzeri risklerden büsbütün kaçınma olanağı yoktur. Ama, Türkiye solunun genel durumuna ilişkin çözümlemeler gene de gerekliyse, yapılabilecek bir tek şey kalıyor: Bu tür çözümlemelere, araya uzunca zaman koyarak girişmek. Çünkü, okurda bırakacağı şu ya da bu izlenimin dışında, örneğin iki ayda bir "solda durum saptaması" yapmanın bizatihi kendisi doğrudan doğruya ukalâlık olacaktır.

"Sol" diyoruz. Önce, bundan ne anlamak gerektiği üzerinde durulabilir. Türkiye'de, başta medya olmak üzere birçok kesim, "sol" kavramını, CHP'yi ve DSP'yi de kapsayacak genişlikte kullanmaktadır. Bu noktada, hem yavan sol sekterlikten hem de omurgasız bir genişlikten uzak durmak için net bir ayırıma yönelebiliriz. Bu ayırımı, CHP-DSP'nin yönetimleri ve bu yönetimlerin izledikleri politikalarla, aynı partilerin yandaşları arasında yapmak gerekir. Örneğin CHP-DSP'nin yönetimlerini ve bu partilerin izledikleri politikaları sol saymak gerçekten mümkün değildir. Bu dışlamanın, sekterlikle, kibirli beğenmezlikle ya da insan aşağılama merakıyla ilgisi yoktur. Durum, nesnel olarak böyledir. Buna karşılık, bu iki partiye oy verenler arasında yer alan, ilerici, demokrat, hattâ devrimci kesimleri, salt bu partilere oy verdikleri için solun ilgi alanının dışında tutmanın da bir anlamı yoktur. Naif de olsa eşitlikçi özlemler taşıyan, adil bir gelir paylaşımı isteyen, toplumdaki kimi adaletsizliklere karşı çıkan kesimleri kapsayan bir kavram olarak sol, her zaman, bizim anladığımız anlamda sosyalizmi sarmayalan bir genişlikte olacaktır.

Ancak, sol özlemler, bir siyasal hareket ya da toplumsal muhalefet hareketi durumuna gelemediği için, bu genişlikte bir sol *hareketten* söz etmek

pek anlamlı olmayacaktır. O zaman, sol hareket denildiğinde, bundan, sosyalist partilerin, örgütlerin ve kadroların hareketini anlamak gerekir. Dolayısıyla, bu yazıdaki genel durum saptaması, sosyalist partilerin, örgütlerin ve kadroların genel konumlanışına ilişkindir.

Günümüz İçin Geçerli Bir Tasnif Nasıl Yapılabilir?

Diyelim, sol hareket denildiğinde bundan sosyalist hareketi anlamak gerektiğinde mutabıkız. Buradan bir adım daha atalım ve Türkiye sol hareketini kendi içinde sınıflandırmaya çalışalım. İşte, bu noktada ciddi güçlüklerle karşılaşacağımızı sanıyorum. Türkiye solunun geçmişinde, az çok nesnel diyebileceğimiz sınıflandırmalara gitmek mümkündü. Örneğin, 1960'ların sol hareketini, milli demokratik devrimcilik-sosyalist devrimcilik ekseninde ayrıştırmak belirli ölçülerde anlamlı olabiliyordu. Kuşkusuz, her şey mdd-sd ayırımında tükenmiyordu; ama buradan başlayıp anlamlı sonuçlara ulaşılabiliyordu. 70'lerin solunda ise, kırcılık-şehircilik, sovyetçilik-antisovyetçilik, particilik-hareketçilik gibi ayırımların gene bir yere kadar işlevli olduğunu söyleyebiliriz. Bugün ise, böyle bir kolaylığa sahip olduğumuzu sanmıyorum.

Devrimcilik-reformizm tasnifini önerenler çıkacaktır. Böyle bir tasnifi peşinen ve büsbütün reddetmek elbette mümkün değil. Gelgelelim, bugün bu tasnifin bizi nereye kadar götürebileceğini iyice bir düşünmek gerekir. Örneğin, bugünkü açık partileri alalım: ÖDP, EMEP, İP, SİP, DSİP ve TSİP... Bence bu partilerden hiçbiri reformist değildir. Bir kere, bir sol partinin kimi politika ve önerilerinde reformist yanların bulunmasıyla, o partinin reformist olması birbirinden çok farklı şeylerdir (işin aslına bakılırsa, reformist hiçbir önerisi olmayan bir partinin politik olduğu bile söylenemez). Sonra, hiçbiri reformist olmayan bu altı partiyi, salt böyle olmadıkları için aynı yere koymanın anlamlı olamayacağını da herhalde herkes kabul edecektir.

Yanlış anlaşılmasın: Devrimcilik-reformizm tasnifinin artık geçerliliğini yitirdiğini söylemiyorum. Söylediğim, Türkiye solunda *bugün için tanımlanabilir örgütlülüklerin*, devrimcilik-reformculuk ölçütünden *başlayarak*, buna göre ikna edici bir tasnife tabi tutulmasının olanaksızlığıdır. Yoksa, bu ülkenin solunda reformistler elbette vardır. Üstelik bunlar hayli kalabalık bir kesim oluştururlar. Gelgelelim, devrimcilik-reformculuk tartışmaları o kadar eski minvalden, o kadar somutluktan kopuk biçimde, o kadar yüzeysel bir formasyonla ve o kadar beylik kavramlarla yürütülmektedir ki, bu tartışmalardan hareketle net ayırımlar yapılması giderek büsbütün olanaksızlaşmaktadır. Bir örnek vereyim. ÖDP'nin içinde reformistler de vardır; ama ÖDP kesinlikle reformist bir parti değildir. ÖDP'ne dışardan yöneltilen "reformizm" eleştirisi ise, bu parti içindeki has reformistleri bile aklayacak bir

yüzeysellik ve keyfilik taşımaktadır. Sonuçta, devrimcilik-reformizm tasnifi, somut durum ve güncellikle bağlantılı yeni bir içeriğe, yani güncel dolayımına kavuşturulmadığı sürece solda anlamlı bir yansıma bulamayacaktır.

Daha ötesi de söylenebilir. Örneğin, Kürt meselesi dendiğinde herkes barış trenine binecek; ama bunların bir kısmı reformist, bir kısmı devrimci olacak. İşçi sınıfı dendiğinde, herkes tıpış tıpış sendika mitinglerine gidecek; ama bunların bir kısmı reformist, bir kısmı devrimci sayılacak. Mevcut siyasal partiler kanununa, kimileri reformist biçimde, kimileri de devrimci biçimde uyacak. "Şeriat tehdidi"ne karşı hep aynı şeyler söylenecek; ama bunlardan bir kısmı reformist, bir kısmı devrimci kabul edilecek. Özelleştirmelere herkes aynı gerekçelerle karşı çıkacak; ama kimilerinin karşı çıkışının devrimci, kimilerininkinin ise reformist olduğu varsayılacak. Nihayet, sıra enternasyonalizme gelince herkes Küba ile aynı yol ve yöntemlerle "dayanışacak"; ama bu dayanışmacılardan bir kısmı reformist, bir kısmı da devrimci olarak tasnif edilecek...

Böyle saçmalık olmaz.

Peki, Türkiye solunu daha anlamlı sınıflandırmalara tabi tutacak başka ölçütlere, ayırımlara başvurulamaz mı? Bu soruyu başka türlü de formüle edebiliriz: Günümüz Türkiye solunu anlamlı bir tasnife tabi tutacak dolayım ne olabilir?

Bence bu tür dolayımlar var. Ama, bunlar var diye işler hemen kolaylaşmıyor. Çünkü, bu doğrultuda önerilebilecek ölçütler, henüz Türkiye solunun bütün kesimleri tarafından önemi kavranmış, bilince çıkarılmış, şöyle ya da böyle belirli bir ortaklık temelinde kabullenilmiş ölçütler değil. Örneğin, bana göre, günümüz koşullarında, *devrimci marksizm-radikal demokrasicilik* biçimindeki bir referans, Türkiye sol hareketinin sınıflandırılmasında başka her tür ölçütten daha işlevli ve geliştirici olabilir. Bu tasnifin, hiç kuşkusuz devrimcilik-reformculuk, sınıfçılık-sınıftan kaçışçılık, leninizm-leninizm karşıtlığı ve benzeri ayırımlarla ilişkisi vardır. Ancak, asıl görülmesi gereken, günümüzün koşullarında aynı ayırımın, diğer ayırımların hepsini önceleyen, açıklayıcı bir temel olma özelliği kazanmasıdır. Daha net olsun diye ekliyorum: Bugün Türkiye solunda, örneğin "leninist misin, değil misin?" diye başlatılan bir tartışmaya göre, "devrimci marksizmi mi, yoksa radikal demokrasiciliği mi savunuyorsun" noktasından yola çıkan bir tartışma, çok daha adım attırıcı ve üretken olacaktır. Kimsenin kuşkusu olmasın: Böyle bir tartışmada leninizm gene gündeme gelecektir; ama bu kez ciddi bir düşünce ve tartışma sürecinin mantıksal akışında önemli bir uğrak noktası olarak...

Devam etmeden önce bir açıklama yapmam gerekiyor. "Devrimci marksizm" kavramı, benim bilebildiğim kadarıyla Türkiye'de ilk kez *Sınıf Bilinci*

çevresi tarafından kullanılmıştır. Kaynağını belirterek benimsemekte ve kullanmakta hiçbir sakınca görmüyorum. Ama, şöyle bir soru akla gelebilir: Marksizm zaten devrimci değil mi? Marksizmin önüne ayrıca bir "devrimci" sözcüğü eklemek gerekli mi? Bu soru, hayli kapsamlı tartışmaları gerektiriyor. Kişisel olarak, marksizmin kendisinin esasen devrimci olduğunu düşünenlerdenim. Gelgelelim, son yüz yıllık dönemde marksizmin, açık red içermeyen, hattâ çok ortodoks gibi görünen reformist yorumları yapılabilmiştir. Bu gerçeği gözeterek, ayrıntılı tartışmalara girmeden, "devrimci marksizm" kavramının kullanılmasında şimdilik bir sakınca olmadığını düşünüyorum.

Devrimci Marksizm ve Radikal Demokrasicilik : Ne Kastediliyor?

Madem böyle, devrimci marksizmden ve radikal demokrasicilikten ne anlaşılması gerektiğini açıkça ortaya koyalım. Devrimci marksizmin temel vurguları ve ilkeleri şöyle özetlenebilir:

• Devrimci marksizmde, kapitalist üretim tarzına özgü çelişkiler ve sömürü olgusu, toplumda varolan başka her tür eşitsizlik, adaletsizlik, baskı ve tahakküme göre, hem açıklayıcılık anlamında hem de programatik anlamda öncelik taşır. Açıklayıcılıktan kastedilen, kapitalist toplumlardaki birçok eşitsizliğin, adaletsizliğin, vb. kapitalist üretim tarzına özgü temel çelişkiler tarafından *belirlenmesi* ve bu çelişkilerden hareketle *açıklanabilmesidir*. Programatik öncelikten kastedilen ise şudur: Toplumda varolan ve kapitalist üretim tarzıyla birebir nedensellik ilişkisi içine sokulamayacak baskı ve tahakküm biçimlerinde bile, varolan kapitalist formasyonun genel bir üstbelirlemesi söz konusudur; dolayısıyla, radikal bir toplum projesi, programatik olarak, belirleyene ve üstbelirleyene öncelik tanımak durumundadır.

• Devrimci marksizme göre, kapitalist üretim tarzının temel çelişkisinde, bizzat kendisi asli taraf olduğu için ayrıksı yer tutan bir sınıf vardır: İşçi sınıfı. İşçi sınıfı, kapitalist toplumun temel çelişkisinde net bir taraf olduğu ve kendi çıkarı bu çelişkinin çözümünü öngördüğü için, toplumdaki çeşitli baskıların, tahakküm biçimlerinin, vb. hedefi olan başka kesimlere göre ayrı ve önde bir konuma sahiptir.

• Devrimci marksizm, kapitalist üretim tarzının ve ona uygun üstyapıların yerleşip oturmasının, özgürlük, demokrasi, eşitlik ve adalet gibi kavramların herbirine özel bir içerik ve bağlam kazandırdığını savunur. Başka deyişle kapitalizm, bu kavramların, üretim tarzını ve ona ilişkin ideolojik-hukuksal üstyapıları aşkın bir içerikte kullanılmasını olanaksız kılmıştır. Dolayısıyla, söz konusu kavramların, belirli toplum biçimlerinden bağımsız, onlara aşkın

biçimde anlamlandırılması ve hedeflenmesi mümkün değildir. Örneğin demokrasi, ya sınıflı ya da sınıfsız bir toplum bağlamında anlamlandırılacaktır; başka bir yol yoktur (sınıfların gerçekten ve bütünüyle ortadan kalktığı bir toplumda, demokrasi kavramının da gündemden düşeceği ve yerini "katılım" gibi kavramlara terkedeceği düşünülebilir).

Devrimci marksizmde, kapitalizmi aşan, sınıfsız topluma yönelen hareketin özü, hiç kuşkusuz toplumsal devrimdir; bu devrimle gelecek kurtuluş da toplumsal kurtuluştur. Ancak, toplumsal devrimin öncülü ve temeli, sömürücü sınıfların iktidardan alaşağı edildikleri ve yerine sömürüye son verecek sınıfların iktidarının kurulduğu siyasal devrimdir.

Devrimci marksizmin temel vurguları olarak bunlardan söz edilebilir. Buna karşılık, radikal demokrasiciliğin belirgin yanları, yukarıdaki vurgulara doğrudan doğruya karşıt bir konumu yansıtmaktadır. Özetleyecek olursak, radikal demokrasicilik:

• Toplumdaki çeşitli eşitsizlikleri, baskıları, tahakküm biçimlerini, vb. belirli bir temelden hareketle açıklamayı indirgemecilik saymakta, bu olgular arasında herhangi bir öncelik- sonralık ilişkisi ya da hiyerarşi gözetmemektedir.

• İşçi sınıfının, kendi nesnel çıkarları gereği kapitalizmle özsel bir karşıtlığı olduğunu kabul etmemekte; bundan da öte, sınıfsal zeminde nesnel çıkar diye bir tanımlama yapılamayacağını, dolayısıyla, siyasal hareketleri, nesnel çıkarların değil oluşturulan siyasal söylemlerin yaratacağını savunmaktadır.

• Demokrasiyi, içeriği ve bağlamı üretim tarzı tarafından belirlenmeyen, her tür üretim tarzını aşkın bir değer saymakta; hattâ bir toplum düzeni olarak sosyalizmi, asıl hedef olan demokrasiye götürecek araçsal bir evre olarak tanımlamaktadır.

• Siyasal devrimi belirsizlikler alanına iterek büyük ölçüde ortadan kaldırmakta; varolan düzen içinde ideolojik söylemlerle oluşturulacak hegemonyanın, herhangi bir siyasal devrim ve siyasal iktidar eşiği olmaksızın, gelişe gelişe düşmanı teslime zorlayıp toplumsal devrimi gerçekleştirebileceğini söylemektedir.

Yukarıdaki ayırımların günümüz Türkiye soluna hemen ve birebir uygulanması güç görünebilir. Ancak, burada yapılmaya çalışılan, reel ve somut ayırımların ana kaynağını ortaya koymaktır. Bu ana kaynağın üretkenliği ve geliştiriciliğiyle, daha somut ve güncel türevlere ulaşılabilir. Örneğin, eğer gündemde leninizme ilişkin bir tartışma ve duyarlılık varsa, devrimci marksizmin en son vurgusu (toplumsal devrim-siyasal devrim ilişkisi ve ayırımı) leninizmin gerektiği gibi ele alınması için iyi bir başlangıç zemini oluş-

turacaktır. Keza, "yeni toplumsal hareketler"e (feminizm, ekoloji, vb.) tanınan önem, siyasal islam'ın ne kadar demokrasi hakettiği, sivil toplumun önceden fethinin mümkün olup olmadığı, somut ve güncel sorunlarla nihai hedef arasındaki ilişkilerin kurgulanması, vb. gibi birçok güncel sorunu, gene burada sıralanan temel ayırım noktalarını geliştirip üreterek açmak ve yerli yerine oturtmak mümkündür. Leninizm mi, değil mi; ya da reformculuk mu devrimcilik mi gibi ayırımlardan yola çıkıldığında, geriye doğru (kurama ve ilkelere) yapılan atıflarla, ileriye doğru (ülkeyi bekleyen siyasal gelecek, devrim kurguları, vb.) yapılan atıflar birbirine çok fazla karışıp ciddi tartışma düzensizlikleri yaratabilmektedir. Burada önerilen ayırımda ise, geriye ve ileriye böyle sıçramalı atıflar yapmaksızın, tartışmanın daha doğrusal bir hatta ilerletilmesi mümkün olabilecektir.

Kimler, Neden Karşı Çıkabilir ?

Az önce önerilen ayırım, geleneksel sol, yeni sol ve devrimci demokrasi biçiminde yapılagelen tasnifin yeniden sınanması açısından da yararlı olabilecektir. Bana kalırsa, Türkiye solunun gelişim doğrultusu, bu geleneksel sınıflandırma biçiminin sınırlarını zorlamış, hattâ aşmıştır. Bir kere, 1989-91 dönemeci, Türkiye'deki (ve başka birçok ülkedeki) geleneksel solun büyük bölümünü doğrudan doğruya reformizme taşımıştır. Sonra, bu satırların yazarı dahil birçok geleneksel solcunun "yeni sol" olarak tanımladığı kesim içinde, devrimci marksizmi sahiplenenler çıkmıştır. Nihayet, devrimci demokrasi, bir süredir kendini yeniden üretemez duruma gelmiştir. Kısacası, reel sosyalizmin çöküşü, biz ne dersek diyelim, 1930'dan 1990'a uzanan 60 yıllık bir deneyimi, solun sınıflandırılmasında başvurulabilecek başlıca ölçüt olmaktan çıkartmıştır. Reel sosyalizmin çöküşü, bir başka açıdan daha turnusol kağıdı işlevi görmüştür. Örneğin, reel sosyalizm eleştirisini devrimci marksist konumdan yaptığı varsayılan birçok çizgi ve konumlanışın, aslında düpedüz postmarksist olduğu da gene bu sayede ortaya çıkmıştır.

Toparlarsak, devrimci marksizm-radikal demokrasicilik ayırımı, günümüz Türkiye solunun tasnifinde başka ölçütlere göre gerçekten çok daha yararlı bir başlangıç noktası olabilir. Ne var ki, Türkiye solunun, gerçekçi bir tasnif için bu noktadan yola çıkmaya hazır olduğu söylenemez. Hazır olmak şöyle dursun, Türkiye solu böyle bir ayırıma farklı farklı gerekçelerle itiraz edecektir. Bir kere, söz konusu ayırım solun bir kesimine hiçbir şey ifade etmeyecektir. Daha doğrusu, bu kesim, bu ayırımla ne anlatılmak istendiğini bile anlamayacaktır (burada kastettiğim, solun, 'devrimci demokrat' olarak tanımlanan ve 'askeri' etkinliğe başat önem veren kesimidir). Anlayan kesim ise, aynı ayırımın pek işine gelmediğini düşünecektir. Sağda duranlar ya da gerçekten reformist olanlar, bu ayırımı büyük olasılıkla fazla "deşifre edici",

giderek "bölücü" bulacaklardır. Devrimci marksizmi sahiplenmesi gerekenler, büyük olasılıkla şöyle düşüneceklerdir: "Leninist misin, değil misin; öncü örgüt anlayışını benimsiyor musun, benimsemiyor musun; ya da reformist misin, devrimci misin soruları bizim için çok daha iyiydi; böylece kestirmeden gidip bir sürü dertten kurtuluyorduk; şimdi eski köye yeni adet getirip 'devrimci marksizm-radikal demokrasicilik' gibi ayırımlara yönelmenin ne âlemi var?"

Oysa, devrimci marksizm-radikal demokrasicilik ayırımının ciddiye alınması birçok açıdan ilerletici olabilirdi. Neden? Çünkü, diğer ayırımlar, verili durumda, artık geliştirici ve yeni sorulara yöneltici potansiyellerini yitirmiş; böylece, kişisel ya da grupsal konum deklarasyonu ötesinde anlam içeremez duruma gelmişlerdir. Devrimci marksizm-radikal demokrasicilik ayırımı ise, bu ülkeye ilişkin olarak, işçi sınıfının nesnel durumu ve ideolojik yönelimlerinden, demokratikleşmenin doğal üst sınırlarına; kapitalist sömürü ile diğer toplumsal tahakküm biçimleri arasında somut ilişkiler kurulmasından, egemen ideoloji ve ideolojik eklemlenme olanaklarına kadar birçok somut siyasal konunun tartışılmasını gündeme getirecektir.

Önceki paragraf, bir yere kadar bir hayıflanmayı yansıtıyor. "Ayırım bu noktadan yapılsaydı daha iyi olurdu, ama olmadı" deniliyor. Bununla birlikte, fırsatın büsbütün kaçırıldığını düşünmek doğru olmaz. Devrimci marksizm-radikal demokrasicilik ayırımının, solun bütünü tarafından olmasa bile önemli kesimleri tarafından belirleyici sayılması hâlâ mümkündür. Bunun için, önce kimi önyargıların ve kuşkuların giderilmesi gerekiyor. Açık konuşmakta yarar var: Örneğin bugün, Maya, Kaldıraç, Ekim gibi dergilerin temsil ettikleri gruplarla, aşağı yukarı aynı anlayışın en gelişkin temsilcisi olan SİP, "devrimcilik-reformculuk" ayırımına hayli meraklı görünmektedir. Anlaşıldığı kadarıyla, böylesi, daha kolaylarına gelmektedir. Çünkü, devrimci marksizm-radikal demokrasicilik gibi bir ayırımdan yola çıkıldığında, bu ayırımı işleyip geliştirebilecek kuramsal donanıma (şimdilik) sahip değillerdir. Böyle bir donanıma sahip olması gereken SİP ise, sanırım kendine özgü birtakım gerekçelerle bu işe pek bulaşmak istememektedir.

Açık konuşmayı sürdürmekte yarar var. DHG, TİKKO, vb. hareketlerin, buralardan ayrışacak tek tek gelişkin kadrolar dışında, devrimci marksizm-radikal demokrasicilik türü bir ayırımı kavramaları bile mümkün değildir. Maya, Kaldıraç, Ekim gibi gruplar ise, bu ayırımın önemini kavrayabilirler; ama buradan yürümek işlerine gelmez. Çünkü, böyle yaptıklarında, kendi çelik çekirdek alanlarının dışında başka birçok devrimci marksist olduğunu ve papağan gibi yineledikleri klişelerin ötesinde yeni tartışma alanlarına yönelmeleri gerektiğini kabul etmek zorunda kalacaklardır. SİP ise, ayırımın önemini büyük olasılıkla kavrayacak, ama sahiplenmeyecektir. Çünkü, SİP

gibi hareketler, varlık gerekçelerini, kendi mantıklarına göre birtakım olmuş bitmişliklere, kesinleşmiş ayrışmalara ve sonuçlanmış harmanlanmalara dayandırmak zorundadırlar. Sol harekette daha binbir türlü ayrışma, harmanlanma, yeniden saflaşma yaşanacağını kendileri (en azından üst düzey kadroları) de bildikleri halde, bugünkü durumu, kendilerini net ve ayrıksı bir konuma yerleştiren, az çok nihai bir ayrışmanın son perdesi saymayı yeğleyeceklerdir. Benzer şeyler, DSİP ve TSİP için de söylenebilir.

Ancak, bence bunlardan daha önemli olanı şu: Başta ÖDP olmak üzere solun daha geniş kesimleri, önerilen ayırım karşısında büyük bir ürküntü duyacaklardır. Örneğin, ÖDP'nin önemlice bir kesimi, bu ayırım önerisini "Kuruçeşme süreçlerinin sonuçsuz kalmasına neden olan 'devrimcilik-reformizm' ayırımının yeniden hortlatılması" olarak tanımlayacaktır. Kuruçeşme sürecini gerçekten "devrimcilik-reformizm" ayırımının mı akim bıraktığı ayrı bir tartışma konusu. Bunu bir yana bırakalım. Önemli olan şu: Burada, *örgütsel karşılığı olması gereken bir ayrışma değil, tartışmaya zemin oluşturacak bir tasnif* önerilmektedir. Genel olarak solda, özel olarak da ÖDP içinde, bir yanda devrimci marksistlerin, diğer yanda da radikal demokrasicilerin olduğunu pek çok kişi bilmektedir. Bu durumda, önerilen, devrimci marksistlerin ayrı, radikal demokrasicilerin ise ayrı çatılar altında toplanmaları *değildir*. Önerilen, aynı örgüt içindeki tartışmanın daha reel temellere ve bütünlüklü çerçevelere oturtulmasıdır. İkincisi ve belki de daha önemli olan nokta ise şu: Radikal demokrasiciliğin, her durumda ve mutlaka reformizm anlamına geleceğini de düşünmüyorum. Benim bilebildiğim kadarıyla, radikal demokrasiciliğin, en azından kuramsal düzeyde reformist yorumları da olabilir, devrimci yorumları da. Dolayısıyla, devrimci marksizm-radikal demokrasicilik ayırımının, devrimcilik-reformizm ayırımının basit bir kopyası ya da kılık değiştirmiş bir biçimi olduğunu düşünmek doğru olmayacaktır.

Güncelden ve somuttan kalkılırsa...

Devrimci marksizm-radikal demokrasicilik ayırımının geçerliliği konusunda ne dersek diyelim, böyle bir ayırımın hemen benimsenmesini beklemek, değindiğim gerekçelerden ötürü gerçekçi olmayacaktır. Ancak, aynı ayırımın, süreç içinde başka dolayımlarla ön plana çıkması mümkündür. Örneğin Türkiye solu "verili güncellikten" yola çıkma, "somut durumdan hareket etme" türü önerileri pek sevmektedir. O kadar ki, "somuttan kalktıklarına" inananlar, yöntem olarak genelden özele inmeyi benimseyen ve bu yüzden kendilerine "ters" gelen yaklaşımlar karşısında, açık ya da örtük bir böbürlenme duygusuna bile kapılabilmektedirler. O halde, "verili güncellik" ya da "somut durum" neyse, biz de oradan yola çıkalım. Bizim için hiçbir sakıncası yok; pilavdan dönenin kaşığı kırılsın.

Buradan yola çıkıp çevreye şöyle bir bakıldığında, solun "kuramcı" ya da

"doktriner" diye tanımlanan (daha doğrusu bu biçimde küçümsenen) kesimleriyle, pratikçi ve somutçu diye bilinen (daha doğrusu kendilerinin öyle olduklarını söyleyip böbürlenen) kesimleri arasında çok çarpıcı bir eşitsizlik olduğu görülecektir. Şöyle bir eşitsizlik: Türkiye solunda, en "kuramcı" ya da "doktriner" sayılan kesimlerin bile güncel siyasete, somut duruma, pratiğe, eyleme, vb. bakan bir yüzleri varken, somutçu ve güncelcilerin, daha genel ve kuramsal olana, geleceğe, vizyon ve perspektif üretimine dönük yüzleri fazlasıyla kişiliksiz ya da azgelişmiştir. Bunun, ağır bir eleştiri olduğunun farkındayım. Konuyu açmak için, "güncellik" sayılmasına kimsenin itiraz etmeyeceğini sandığım kimi başlıkları ele alabiliriz. Sıralıyorum: "Kirli savaş" ve barış; siyasal islam ve buna karşı mücadele; ülkedeki kriz-restorasyon süreçleri; ve nihayet sol dalgayı yaratma ve "toplumsal muhalefeti örgütleme" görevi...

Sırayla gidelim. Bir: Türkiye solunun güncelci ve somutçu kesimlerinin, kirli savaşın sürdüğü ya da tersine sona erdiği bir Türkiye'de, duruma göre, sol için neyin ne ölçüde ve hangi önemli parametrelerle değişeceği konusunda dişe dokunur hiçbir vizyonu ya da perspektifi yoktur. Hepsi şudur: "Ortada bir eylemlilik, hareketlilik var, biz de bunun bir ucundan tutalım" ya da "barış olmadan bu ülkede başka hiçbir konu gündeme getirilemez". İki: Türkiye solunun güncelci ve somutçu kesimlerinin, Türkiye'de siyasal islamın yükselişinin, sosyolojik (sınıfsal anlayınız), tarihsel, siyasal ve kültürel temelleri konusunda hiçbir fikri yoktur. Hepsi şudur: "Laklik deniyor, 8 yıllık eğitim deniyor; *biz ne diyeceğiz?*" Üç: Türkiye solunun güncelci ve somutçu kesimlerinin, kapitalizmin yeniden yapılanması, bu yeniden yapılanmada devlete biçilen rol, devletin dönüşümü, kamusal alanın bir yandan devlet öbür yandan sermaye tarafından istilası, devletin mali krizi gibi olguları belirli bir bütünlük içinde çözümleyen, başka deyişle *rejim krizini yapısal krizle ilişkilendiren* hiçbir kurgusu yoktur. Hepsi şudur: "Susurlukla birlikte 'derin devleti' deşifre etme olanağı doğmuştur, hadi bu olanaktan yararlanalım". Dört: Türkiye solunun güncelci ve somutçu kesimlerinin, sol dalganın hangi özel etkinlik ve söylemlerle yükselebileceği, sol dalganın yükselmesi için hangi ideolojik koşullanmalara özellikle yüklenilmesi gerektiği, yeni bir toplum projesinin bu dalgada nasıl bir yer tutacağı, sol dalgada belirli bir sınıfın özel yeri olup olmayacağı ve benzeri konularda hiçbir önsel kurgusu yoktur. Hepsi şudur: "Sokaktaki adama ulaşırsak, eylem yaparsak, iş kotarırsak, sol dalga ve toplumsal muhalefet de yükselir..."

Anlatmak istediğim açık: Somuttan ve güncellikten kalkmayı önerenlere uyup bunlarla birlikte yola çıkıldığında, bu kez de, daha genele doğru birkaç adım atmak isteyenlerle, somutun ve güncelliğin verili belirlenimlerinin içinde kalmayı tercih edenler arasında bir mesafe doğmaktadır. Gelgelelim, bu

mesafenin sürekli ve kalıcı olması mümkün değildir. İnsanları, genel ve görece daha kuramsal savları tartışmaya zorlamak güç, hattâ olanaksız olabilir; ama "somutluk" ya da "güncellik" dediği alan içinde dolap beygiri gibi dönüp durduğunu farkeden bir insanın, bir noktadan sonra durumunu düşünüp daha genel ve bütünsel olana yönelmemesi mümkün değildir. İşte, bu kritik an gelip çattığında, sol daha anlamlı ayırım çizgileri üzerinden daha verimli bir tartışmanın ve pratiğin içine girebilecektir.

Bu tartışmanın ve pratiğin, daha ileri ve gelişkin bir düzeyde yürütülmesi mümkündür. "Bu işlerin" başlangıcı olarak 7 yıl önceki Kuruçeşme tartışmalarını alırsak, o günden bu yana solun gereksiz birçok tartışma safrasından, hiçbir ilerleticiliği olmayan moda kavramlardan ve ancak tuhaf denilebilecek kimi yönelimlerden giderek daha çok arındığını görürüz. Özetle, 1997 yılının solu, 1990 yılının solundan daha soldadır. Gerçekten ilginçtir: Kuruçeşme'nin sonuç belgeleri, tartışma süreçlerinde söylenenlerden daha soldadır; BSP, SBP'den daha solda yer almıştır; ÖDP ise, 1996 Şubatı'na göre bugün daha sol bir konumlanışa sahiptir. Ortaya çıkan bu "sol balans ayarı", kanımca şu olguların ürünüdür:

1989-91 dönemecinde yaşanılan "iyi sosyalizm kötü sosyalizmi kovuyor" coşkusu büyük bir düş kırıklığıyla sonuçlanmıştır. "Kötü sosyalizm" karşısına, "iyi sosyalizm" adına hemen hemen hiçbir şeyin çıkamaması, gerçek sosyalizm için bürokratik sosyalizme muhalefet ettiklerini ileri sürenlerin büyük çoğunluğunun batı liberalizminin budala hayranları olduklarının netleşmesi ve benzeri olgular, Türkiye solunu içine daldığı düş dünyasından çekip çıkartmıştır.

Başta Körfez Savaşı olmak üzere uluslararası gelişmeler, alabildiğine yoğunlaşan etnik çatışmalar ve dünyadaki kutuplaşmaların daha da artması, "yeni dünya düzeni"nin ipliğini kısa sürede pazara çıkartmıştır. "Yeni politik kültür" ise, bir dönemin solcu ve sosyalistlerinin, aslında ne kadar uygar ve geniş görüşlü olduklarını kanıtlama adına, burjuva ideologları, politikacıları ve medya önünde attıkları taklalardan öteye geçmemiştir.

Marksizmin geliştirilmesi ve güncelleştirilmesi adına başlatılan misyonların büyük bölümünün marksizmin reddiyle, postmarksist ve postmodernist angajmanlarla sonuçlanması; üstelik bu angajmanların bir bölümünün tiksindirici bir düzen aklayıcılığı ve edilgenlik öngörmesi, marksist aydınların en azından bir bölümü için uyarıcı işlev görmüştür.

Türkiye'nin, Avrupa Birliği ile ilişkileri açısından gerçekleştirmek zorunda olduğu varsayılan demokratikleşme hamlelerinin, beklenen ve öngörülen kapsama ve derinliğe hiçbir zaman ulaşamayacağı ortaya çıkmıştır.

Önce 1989 bahar eylemleri, ardından Zonguldak direnişi, bir yandan işçi

sınıfının ciddi bir toplumsal güç olduğunu'kanıtlarken, öte yandan, sosyalist aydınları ve kadroları ikame edecek, salt sınıfçı ya da işçici bir siyasal hareketin olanaksızlığını göstermiştir.

Refah Partisi'nin, 1994 yılı yerel seçimlerinde çarpıcı boyutlara ulaşan yükselişi, ideolojik söylemlerin, üst anlatıların ve kapsamlı siyasal projelerin iflas ettiği, bunları temel alan siyasal örgütlenme biçimlerinin de sonunun geldiği yolundaki postmodernist tezlerin kendisini iflas ettirmiştir.

Bunlara, başka pek çok aydınlatıcı olgu daha eklenebilir. Ama, önemli olan sonuçtur: 70 yılda iflas eden reel sosyalizmin karşısına çıkartılmaya çalışılan alternatif 7 yılda iflas etmiştir. Kuşkusuz, bu iflas herkesi kendi eski konumuna geri götürmemiştir. Şu anda görülen, ideolojik ve siyasal fetret döneminde ortaya çıkıp ayakta kalabilen birtakım yenilikçi fikirleri, artık yeniden başvurma gereği duyulan daha ortodoks ilkelerle sentezleme çabasıdır. İşte, devrimci marksizm-radikal demokrasicilik referansı, bu sentez çabalarının yönünü ve içeriğini belirleyecek bir ağırlık taşımaktadır. Ama şu da var: Sentezin, beklenenden daha ortodoks ve geleneksel bir içerikle gerçekleşme olasılığı, bir dönemin artık büsbütün kapandığına inananlarda garip bir ürküntü yaratmaktadır. Vizyonsuz ve perspektifsiz güncelcilik ve somut durumculuk ise, bu ürküntü karşısında rahatlamak isteyenlerin iman tazelemelerine yaramaktadır.

Bir süre böyle gidebilirler ve durumlarından hoşnut da olabilirler. Ama bu, etkisi pek uzun sürmeyecek bir uyuşturucudur.

Yakın dönemin olasılıkları ve görevleri

Bu açıklamaların ardından, devrimci marksist konumu sahiplenenlerin önünde duran somut gündeme ilişkin bazı noktalara değinmek istiyorum. Daha önce sıkça söylenmiş olsa bile yeniden dile getirmekte yarar var: Devrimci marksizm-radikal demokrasicilik ayırımı, kesinlikle ve kesinlikle, örgütsel anlamda bölünmeyi ve ayrışmayı öngören, siyasal ilişki anlamında husumeti teşvik eden, ideolojik tartışma platformlarında ise dışlayıcı manifestoların okunmasını gerektiren bir içerikle önerilmemektedir. Vurgulandığı gibi, önerilen, bir tartışma zemini ya da çerçevesidir. Sosyalist öbeklerin, özel ve tikel alanlara ilişkin görüşlerini bir bütüne yerleştirmelerinin aracıdır. Devrimci marksist konumda olanların bu uğrakta yapmaları gereken, sentez aranışındaki sosyalistlerin yanında "kolaylaştırıcı" (facilitator) olarak durmaktır.

Ancak, unutmamak gerekiyor: Sol hareketin iç dinamikleri, dış dünyadan yalıtık bir ortamda biçimlenmemektedir. Bu ülkenin toplumsal ve siyasal yaşamında öne çıkan olgular, solun kendi iç dinamiklerini ve aranışlarını da doğrudan etkilemektedir. O halde, Türkiye'nin yakın dönemine damga vur-

ması olası kimi olgu ve süreçlere ilişkin hipotezler ortaya atıp, devrimci marksistlere bu durumlarda ne tür görevler düştüğü üzerinde durulabilir.

Gene sırayla gitmeye çalışacağım.

Birincisi: Türkiye solundaki düşünce ve kavram kaosunun giderilmesinde, sol içi tartışmadan çok, ülkede yaşanan genel süreçler etkili olmaktadır. Örneğin, Refah Partisi'nin performansı, bu partinin temsil ettiği tepkinin "sivil toplum" dinamikleriyle örtüştüğünü düşünenleri, bilgi ve belagat sahibi marksistlerin yapabileceğinden çok daha fazla madara etmiştir. Bunu, nesnel bir veri olarak görmek gerek. Gelgelelim, sol nezdinde musibetin nasihate bu denli başat olması pek iyi bir şey değildir. Devrimci marksistlerin yapması gereken, bilgiççe, başa kakıcı, öç alıcı tutumlar sergilemeden, bu tür somut gelişmeleri yetkin biçimde değerlendirmek, kuramsal-tarihsel çözümlemenin de meşru ve geçerli olabileceği fikrini yaygınlaştırmaktır. Bu nokta önemlidir; çünkü Türkiye, devrimci marksistlerin konum ve söylemlerini doğrulayacak başka pek çok gelişmeye gebe görünmektedir.

İkincisi: Türkiye'de, işçi sınıfının bağımsız hareketinin, soldaki gündemleri, kavramları ve perspektifleri temelden etkileyip pek çok şeyin yeni baştan ele alınmasını dayatıcı nitel bir sıçrama yapma olasılığı çok azdır. Ancak bu olasılığın düşüklüğü, devrimci marksistler için özel bir dezavantaj oluşturmamaktadır. Çünkü, bu ülkede, dikkatleri üzerine çekecek, sergilediği muhalefet dinamikleriyle öne çıkacak başka herhangi bir toplum kesimi yoktur. "Kent yoksulları" ve kamu çalışanları ise, doğrudan doğruya emekçi sınıflar kategorisi içinde düşünülmesi gereken kesimlerdir. Bir dönemin gözde kavramı "yeni toplumsal hareketler"e gelince. Feministler, ekolojistler, vb. her yerde, olabildikleri kadar olsunlar; ama, bu *kavramın* (yeni toplumsal hareketler kavramı) benimseyicileri tarafından cami avlusuna bırakılma olasılığı giderek güçlenmektedir. Nihayet, köylülüğün ya da küçük-orta boy işletmelerin, oy tabanı oluşturmanın ötesinde, toplumsal muhalefetin dikkate değer ögeleri olarak öne çıkmaları olasılığı hemen hemen hiç yoktur. Bütün bunlar, devrimci marksizmin konumunu güçlendirecek olgulardır.

Üçüncüsü: "Laiklik-şeriat" karşıtlığı ekseninde belirlenmiş bir politik atmosfere göre, "şeriat tehlikesi"nin daha geri plana düştüğüne inanılan bir başka atmosfer, hemen kısa dönemde olmasa bile orta dönemde sosyalist hareket için daha elverişli bir zemin sunacaktır. Laiklik-şeriat geriliminin toplumda genel bir politizasyon ortamı yarattığı, solun ise böyle politize ortamlardan kendi gücünce yararlanabildiği doğrudur. Ne var ki, görece dingin dönemlerde, kendini toplumun temel ve kalıcı çelişkileri üzerinde kuramayan bir solun, salt kendine dışsal özel kriz ortamlarında ihya olabileceğini düşünmek hiç de doğru olmaz. Gramsci'nin kavramlarını kullanacak olursak, solun gücü ve etkisi, *yapısal* olanla *konjonktürel* olanın buluştuğu ortamlarda

yaygınlaşır. Sol, konjonktürel olandan azami yararı sağlamak için, yapısal olana yönelmek, kendini önce burada kurmak zorundadır. Bu da, devrimci marksizmi kaçınılmaz biçimde gündeme sokacaktır.

Dördüncüsü: Türkiye'nin sol kadroları, kendilerinin ve ülkelerinin "batılılığı" yanılsamasından ne ölçüde kurtulurlarsa, devrimci marksizm o kadar etkili biçimde gündeme gelecektir. Ülkenin genel gidişatı ise, batı ile olan mesafenin asla kapanamayacağını göstermektedir. Burada söylenenin, içe kapanmayla, kendini yalıtmayla ilgisi yoktur. Ama, Türkiye solunun, 12 Eylül'den sonra iyice azan şöyle garip bir eğilimi olduğunu da görmek gerekir: Sol kadrolar, kendilerini batıya göre, batının geçerli konseptlerine ve yönelimlerine bakarak kurdukları oranda, Türkiye toplumunu da olduğundan daha batılı görme yanılsamasına kapılmaktadırlar. Böylece, eylem ve propaganda biçemlerinden siyasal söylemlere uzanan yapay bir batılılık ortaya çıkmakta; kendini böyle bir batılılık yanılsamasıyla kurgulayan sol da kendi toplumundan daha fazla uzaklaşmaktadır. Önümüzdeki dönemin gelişmeleri, bu batılılık yanılsamasına son verdiği ölçüde Türkiye solunu daha "sahici" değerlendirmelere ve aranışlara yöneltecektir.

Bu son söylenenler, kuşkusuz birer hipotez niteliğinde. Böyle olur mu, olmaz mı, zaman içinde göreceğiz. Ama, şu kadarının mutlaka söylenmesi gerekir: Sözü edilen bu eğilimler ve gelişmeler ortaya çıktığında, devrimci marksizm hazırlıklı olmalı, usta bir yönlendiricilik sergilemeyi bilmelidir.

ÖDP, HANGİ EŞİKTE ve NEREYE?..

Ali Önder ÖNDEŞ

1980 öncesi mitinglerde, öldürülen yoldaşlarımızın cenaze törenlerinde sıkça söylenen bir slogan vardı: "Halkımız saflara..." Bu çağırıcı sloganın halkımızın saflara katılmasını sağlayan bir etkisi olduğunu sanmıyorum. Bu, yalnızca bir özlemin, sosyalistlerin kitlelerle buluşma özleminin ifadesi olarak kaldı bugün belleklerimizde. Bugünlerde de bu sloganın biraz daha "estetize" edilmişi sıkça tekrarlanıyor: "Susma, sustukça sıra sana gelecek." Bu davetin de kitlelerden aldığı karşılık birkaç yürekli alkıştan başka bir şey değil. Artık halkımız saflara çağrılmıyor. Daha mütevazi bir talep var, saflara katılmasan da, kıyıdan köşeden bizi destekle. Sosyalizmin ve sosyalistlerin iyice köşeye sıkıştırıldığı ve yalıtlandığı bir süreçte, kitlelerle buluşma özlemi daha da yakıcı hale geliyor mütevazi çağrıya rağmen.

Peki, böyle bir özlem duymak yanlış mı? Yoo, bence bütün sosyalistler kitlelerle buluşma özlemini bugün bilinçlerinde daha da yakıcı olarak taşımalı ve gereklerini yerine getirmelidir. Bunun ardından yeni bir soru sorulabilir: Kitlelerle buluşalım, kaynaşalım tamam, ama nerede ve nasıl bir zeminde? Bugün bu soruya verilebilecek tek yanıt vardır bence. Mekan ÖDP ve sınıfı eksen alan bir mücadele zemini. Mekanı ÖDP olarak saptarken hiç de ÖDP'ye abartılı bir misyon biçtiğimi sanmıyorum. Bu saptamayı ÖDP'nin gerek eylemlerdeki niceliği, gerek istatistik veriler ve gerekse maddi temelleri olan siyasal sezgilerim destekliyor. ÖDP'nin bugün kitleselleştiğinden söz edilemese de ciddi bir kitleselleşme potansiyeli taşıdığı rahatça söylenebilir. Burada, şekilsiz, perspektifsiz bir kitleselleşmenin nesi önemli? denilebilir. Duruma genel örgüt teorisi açısından bakılırsa soru yerinde ve haklıdır. Sürecin nihaî olarak genel örgüt teorisine göre belirleneceğinden benim de kuşkum yok. Ancak bir şeyi unutmamak gerekir. Çok özel durumlarda, nesnel ve öznel koşulların özgünlüğü nedeniyle genel teorinin siyasal ve örgütsel karşılığı olmayabilir. Teoriyi zorlamakla da bir sonuç alamazsınız. Bu durumda, genel teoriyi red etmeksizin ülke özgünlüğünde ve özelinde yeniden üretmek zorunlu hale gelir. Bu, teoriyi deforme etmek değil, özgün koşullarda yeniden üretmektir. Bana göre, bugün Türkiye koşulları böyle bir teorik zenginliği, üretkenliği ve üretileni siyasal pratiğe taşımayı zorunlu kılıyor. Bilindiği gibi, genel olarak örgüt teorisi ÖRGÜT–HAREKET–PARTİ formülasyonuyla

açıklanır. Genel örgüt teorisini ifade eden bu formülasyonun reddi mümkün değildir. Ancak Türkiye'de süreç dönemsel olarak formülasyondaki belirlemenin tersinden işlemektedir. Bu durum teorinin yanlışlığından değil, dönemsel koşulların özgünlüğündendir. Teorik olarak önce örgüt vardır. Örgüt, nesnelliği esas alan iradi çabalarla hareket yaratır ve partinin koşullarını oluşturur. Ancak, günümüz Türkiye'sinde, gerçek anlamda bir tek örgütten, bu örgütün (hatta örgütüm diyenlerin toplamının) yarattığı ve yakın vadede yaratıp, yönlendirebileceği bir hareketten söz edemiyoruz. Doğal olarak bu "yok"ların* sonucunda teorik formülasyonda söz edilen PARTİ de yaratılamıyor. Bana göre bu durumda yapılması gereken, teorinin nihaî belirleyiciliğini unutmaksızın, belli bir dönem formülasyondaki sürecin tersinden girerek teoriyi doğrultup ayağa dikmektir. Şöyle ki, kitleselleşmeyi amaçlayan bir "parti" yi oluşturup, toplumsal ve siyasal hareketliliği yönlendirme, yeniden üretme, yaratma işleviyle misyonlu kılmak, bana göre mümkün. Bunun ardından parti ve hareketin, süreç içerisinde içindeki ve dışındaki "örgüt"ler toplamından süzülüp, hemhal olanlarla birlikte gerçek bir tek örgüte dönüşmesi düşünülebilir. Bu noktadan sonra formülasyon yeniden doğru işleyecektir. Oluşan örgüt, sınıfı devrime taşıyacak hareketi ve partiyi yeniden inşa sürecine götürebilir. Bu tür bir geçici formülasyon ve perspektifin genel örgüt teorisini deforme edeceğine inanmıyorum.

Yukarıda anlatmakta zorlandığım, sürecin tersinden gererek doğru teoriyi oturtmaya ilişkin formülasyona en uygun yapının bugün ÖDP olabileceğini düşünüyorum. Bu bağlamda ÖDP'yi Türkiye'deki devrim sürecinin önemli bir uğrağı olarak değerlendiriyor, bütün sıkıntı ve zorluklarına rağmen verimli siyasal bir zemin olarak görüyorum.

ÖDP Bu Misyonu Yerine Getirebilir mİ?

Önce kestirmeden bir soru sormak gerekiyor. Kitleselleşmeyi amaçlayan bir parti, aynı zamanda işçi sınıfını temel eksen alabilir mi? Ya da emek–sermaye çelişkisini programatik ve politik olarak temel alan bir parti kitleselleşebilir mi?

Ters yüz edilerek sorulmuş bu iki soruya da bence "EVET" yanıtı verilmelidir. Hatta ikinci soruya verilecek yanıtta daha da ileri gidebilirim. Şöyle ki, emek–sermaye çelişkisini, sınıflar mücadelesini temel almayan bir partinin belli bir dönem popülaritesi olur, ama kalıcı ve anlamlı bir kitleselleşmeye ulaşması mümkün değildir. Kitleselleşmeyi hedefleyen bir sosyalist partide sınıf çelişkisi dışındaki çelişkiler, insan hakları, kadın sorunu, barışçılık, öz-

---

* Düzeyleri ne olursa olsun, toplamından gerçek örgüte ulaşılabilecek potansiyele sahip birçok örgütsel yapının varlığı bir gerçek. Bu olmaksızın kitlesel parti(ler) ve hareket yaratılamaz. Burada "yok"tan kastedilen, gerçek ve tek örgütün oluşumu ya da varlığı.

gürlükçülük, cinsel tercihcilik... türünden motifler, bırakın tek tek, toplam olarak da temel eksen olamazlar, olmaları da düşünülemez. Tabii burada sosyalist bir partinin sınıfın çeperinde bulunan toplumsal mücadele alanlarını yok saymasını kastettiğim düşünülmesin. Elbette bu tür alanları yok sayarak sosyalist siyasal mücadele verilmez, kitleselleşilmez. Ancak, yukarıda birkaç örneğini verdiğimiz toplumsal mücadele alanlarının ya da motiflerin hepsinin ya doğrudan ya da dolayımlarla sınıf mücadelesi ile ilişkisi vardır ve bu temelde ele alınırlarsa anlamlı bir zeminde gelişir ve siyasallaşabilirler. Örneğin, bu yörüngenin dışında düşünülen bir kadın sorunu, Zeynep Uludağ sorununa, rivayete göre eşinden spor BMW istediği halde, Opel vectra alındığı için intihar ettiği söylenen(!) sunucu Nil Pınar İnanoğlu sorununa taşınır. Sınıf mücadelesi ekseninden muaf bir kadın dinamiği böyle uç ve uçuk noktalara savrulur. Bu tek tek bazı kadın hakları savunucularını bireysel ya da ayinsel tatmine götürebilir, ancak kadını siyasal mücadelenin etkili bir unsuru haline getiremez. Burada her şeyi doğrudan sınıf mücadelesi zeminine indirgediğim sanılmasın, elbette kadın sorununun ilişkin genel siyasal bir yönelimden söz edeceksek bu siyasal bir zemindir ve işçi–emekçi sınıfların mücadelesi ile ilişkilidir. Bu bağlamda kadınların sınıf mücadelesiyle ilişkili gerek genel politik gerekse özel bir dizi probleminden ve alandan söz edilebilir. Örneğin, kadının toplumsal, siyasal yaşamdaki yeri, kadın emeğinin ucuz işgücü olması, üretimde fiilen görev alan kadınların kadın olmaktan kaynaklanan sorunlarının çözümü, kadını her yönüyle bir meta olarak gören sistem karşısındaki durumu... vb. türünden sorunlar doğrudan ya da dolayımlarla sınıf mücadelesi ile ilişkili sorunlardır. Zeynep Uludağ sorununa harcanan beyhude enerjinin bu alanlara akıtılması kadının siyasal yapılar içerisinde örgütlenmesi ve kitleselleşip siyasallaşması açısından çok daha önemli ve anlamlı olacaktır.

Diğer yandan "özgürlükçülük"de tek başına ana eksen, temel bir ilke olarak algılanmamalıdır. Özgürlük, marksizme içerilmiş bir kavramdır. Bunun dışında bir özgürlükçülük ucu bucağı olmayan bir serbestiye kadar taşınır. Marx'ın veciz tanımı "Hürriyet zaruretlerin idrakidir" ifadesinde anlatılan idrak edilmediğinde, özgürlük, itici bir başıboşluk derekesine taşınır ki, bu kitleselleşmenin önünü açan bir durum yaratamaz. Tam tersi kitleselleşmeyi amaçlayan siyasi yapının önünde ciddi bir engel oluşturur. Çünkü, marksizmin, sınıf mücadelesinin yasallıkları ve siyasal mücadelenin ancak örgütlü olabilceği gerçeği göz önüne alındığında başıboşluk anlamında bir özgürleşmenin zorunluluk ve sorumlulukları yok sayan bir olgu olduğu/olacağı açıktır. Son yıllarda genel olarak bir sol dalgadan söz edilse de, ben hala sol üzerinde liberal ve sağ bir dalganın etkisinin çok etkili bir biçimde sürdüğüne inanıyorum. 'Zaruretlerin idraki' dışında bir özgürlükçülük anlayışını da liberal ve sağ dalganın biriktirdiği bir durum olduğunu düşünü-

yorum. Bu durumun sosyalizm, sınıf mücadelesi üzerindeki olumsuz etkisi örgütsüzlüktür, disiplinsizliktir, bencilliktir, tembelliktir. Bunun siyasetten sonuçları ile birlikte silinmesi gerekir. Yoksa bu tür bir özgürleşmenin siyasi yapının temel eksenine konulmasını bir kenara bırakın, bu anlayışın yapıda bulunması bile ciddi bir sorundur. Başıboş sorumsuz, suflî ve bencil bir özgürleşmeyi kim neylesin? Ayrıca, bu durum kitleselleşmeye neresinden ve nasıl katkıda bulunsun? Bence hiçbir olumlu katkı sağlayamayacağı açık. Çünkü sosyalist siyasal mücadelede özgürleşme motifi anti kapitalist mücadelenin bir parçasıysa anlamlı ve yararlıdır. Bu anlamda özgürleşme özetle, kapitalist düzenin bireyi ve toplumun yaşamın tüm alanlarına ve sonuç olarak kendisine yabancılaştıran yasallıklarından özgürleşmedir. Diğer bir deyişle, birey ve toplumun kendisini her şeye yabancılaştıran düzen karşısındaki tutumunun siyasallaşması ve siyaset zemininde kendini yeniden üretmesi mücadelesidir gerçek anlamda özgürleşme. Bunun da sınıf mücadelesi temel ekseninde ve bununla ilişkili olarak örgütlü mücadele ile yapılabileceği unutulmamalıdır.

Diğer siyasal motifler için de bunun böyle olduğuna inanıyorum. Örneğin savaş günümüzde kapitalist düzenin bir sonucuysa, anti kapitalizmi ve sınıf mücadelesini geriye düşüren, beklemeye alan, yalıtılmış bir barışçılık olamaz. Barış ortamı sağlanmadan hiçbir şeyin yapılamayacağını söylemenin ne barışa ne de sosyalist mücadeleye hiçbir getirisi olamaz. Sosyalist bir yapı barışçılığı temel eksen aldı diye kitleselleşemez. Ama sınıf mücadelesinin gereklerini yerine getirerek hem genel anlamda barış'a katkı sağlanır hem de yapının kitleselleşmesinin önü açılır.

Örnekleri çoğaltmak mümkün ama yeterli olduğunu sanıyorum. Yukarıda verilen örneklerin ve söylenenlerin yanlış anlaşılmasının önünü kesmek için bir açıklama gerekiyor. Birincisi, yazının bütünü, programında, utangaçça da olsa, sosyalizmi amaçladığını belirten bir siyasal yapıyla ilgilidir. Bunun dışında, belirli dinamikler üzerine kurulmuş dernekler, kuruluşlar farklı değerlendirilmelidir. Örneğin, kadın dernekleri, barış dernekleri tüm enerjilerini kadın ya da barış için kullanabilirler. Sosyalistler de bu dernekler üye olup sosyalist politikaları buralara taşıyabilirler; hatta bu böyle olmalıdır. İkincisi, sosyalizmi amaçlayan bir yapının bu ve benzeri toplumsal sorunlara, dinamiklere kayıtsız kalamayacağı da malumdur. Sosyalist bir partinin programında, politik perspektif ve açılımlarında bir dizi toplumsal soruna ilişkin siyasal görüş ve açılımlar elbette bulunacaktır, bulunmalıdır. Ayrıca, bu yetmez. Parti bu sorunların bilince çıkartılması ve çözülmesi için motor güç görevini üstlenmeli, anlamlı bir siyasal dinamizme sahip olmalıdır. Siyaset yapmanın ilk kalkış noktası mevcut nesnellik olduğuna göre, bunun böyle olması kaçınılmazdır. Bu duruma ilişkin kafamın içinde herhangi bir sorun yok. Sorun şurada görüyorum: Ben, sosyalizmi amaçladığını söyleyen bir si-

yasal yapıda kendinde bir nesnellik ya da nesnellikler zemini yaratılıp bunun asıl olanın tepesine bindirilmesine, sınıf mücadelesinin dışındaki dinamikler ifrada vardırılarak yapının bu dinamiklerin kapatması haline dönüştürülmesine fırsat verilmemesi gerektiğine inanıyorum. Sözünü ettiğim "ifrada vardırmaya" iyi bir örnek olacağı için BSP MYK'sında geçen bir olayı aktarmayı gerekli görüyorum. BSP MYK'sında olan arkadaşlar hatırlarlar. Bir MYK toplantısına iki kadın arkadaşımız düşüncelerini aktarmak amacıyla katılmışlardı. Bu arkadaşlarımız toplantıda kadın sorununu, taleplerini ve düşüncelerini söylediler. Konuşmaları bittikten sonra, bu arkadaşlara, peki siz parti, sınıf mücadelesi hakkında ne düşünüyorsunuz? diye sorulduğunda şaşırdılar ve parti bir bütün olarak bizi ilgilendirmiyor, bizi sadece kadın sorunu ilgilendiriyor ve partiyle ilişkimiz de yalnızca bu sorun bağlamındadır, türünden bir yanıt verdiler. Bu kısa anekdot, asli eksen dışında bir tek dinamiğe kapatılmışlığın tipik örneği olarak kaldı belleğimde. Münferit bir olay denilebilir, ama öyle olsa da sosyalist mücadele açısından vahim bir olaydır. Ayrıca, başka örnekler anlatabilecek arkadaşlarımız da vardır sanırım. Bu ve benzeri sorunları afakî bir biçimde değerlendirip korkunç sonuçlar çıkarılmasını doğru bulmuyorum, ama hafife alınmasını da. Elbette, gerek BSP'nin gerekse ÖDP'nin doğası gereği bu tür anlayışlara açık olduğunun bilincindeyim. Burada sorun olan, sosyalist bir yapıda sınıf çizgisinin bir türlü flu olmaktan çıkarılamaması ve sınıf dışı dinamikleri besleyen ve üreten bir ortamın bilinçli olarak var edilmesidir. Partinin, taşıyıp, dönüştürmek gibi vazgeçilmez bir misyonu olmalıdır. Bu olmazsa "... olmayan parti" olunur ama bir türlü parti olunamaz.

Başa dönersek, işçi ve emekçi kitlelere yönelmek ve işçi sınıfını eksen alan programatik ve politik perspektife sahip olmak partinin kitleselleşmesini engeller mi? Eğer Marx'ı ve marksizmi referans alırsak yanıt açıktır. Marx'ın işçi tanımına uygun düşen bir tanım yaparsak: Kamunun ya da özel sektörün (sermayenin) ücret ve artı değerden kısmi ve cuzî pay alan yönetsel aracıları dışında, üretim araçlarına sahip olmayan ve ihtiyaçları için, işgücünü belli bir ücret karşılığında satan herkes işçidir. İşçi tanımının kapsamı bu olunca yukarıdaki soruya, kolaycılık da dense, sosyolojik verilerle yanıt verilebilir. Son yıllarda kapitalizmin bulaşıklığı, kavramlar ve söylem boyutuyla da sol–sosyalist jargona ulaştı. İzninizle ben de reklamcılık ve pazarlama alanlarının bir kavramına başvuracağım. Bu sektörlerde kitle–potansiyel hedefkitle ve hedefkitle kategorileştirmesi vardır. Potansiyel hedef kitle nicelik (sayı) ve nitelik (alım gücü–kapasite) açısından ne denli yoğunsa, üretimin, dağıtımın ufku o kadar açıktır. Mevcut sistemin sektörlerini bir kıyıya bırakıp siyasete dönersek, bugün sosyalistlerin potansiyel hedefkitlesini oluşturan işçi–emekçi kesimler erişkin nüfusun kalabalık bölümünü oluşturmaktadır. Diğer yandan niceliğin yanısıra yukarıdaki işçi tanımı kapsamına girenler çıkar ve duygu

ortaklığı olan en kalabalık kesimdir. Ayrıca çoğu zaman girilen zaman zaman da potansiyel olarak, aynı hedefe doğru birlikte hareketlenmeye en uygun kesim de işçilerdir. Hepsi bir kenara, eğer marksizmi inkar etmiyorsak, önümüzde "kapitalizmin mezar kazıcılığı" gibi siyasal ve tarihsel misyonu olan koskoca bir kitle var demektir. Bu durumda sosyalist bir yapının işçi ve emekçilere yönelmesi ve sınıf çelişkisi temelinde politikaları temel alıp, diğer toplumsal dinamiklerle bu temelden ilişkilenmesi kitleselleşmenin önünde neden engel olsun ki? Tam tersine sıkışmış ve doğası gereği dar alana mahkum dinamikleri temel eksene yerleştirmek yerine, temel yoğunlaşma alanı işçi emekçi kitleler ve sosyalist mücadele olursa, kalıcı, kararlı ve anlamlı bir kitleselleşme ve siyasal güç olma konunu elde edilebilecektir. Bugün asıl yapılması gereken sınıfa ve sınıfın, toplumun geleceğine, sosyalizme yönelmek ve siyaseti bunun üzerinden kurgulamak, kurmak, üretmek ve bu yönde savaşmaktır.

ÖDP Nereye Kadar?..

ÖDP bütün bunları becerebilir mi? Yani, Türkiye devriminin belirli bir dönem önemli bir uğrağı, kitleselleşme ve kitlesel hareketleri yönlendirme, oluşturma misyonunu yerine getirebilir mi? Bu soruya HAYIR denemez ama EVET de mutlaklaştırılamaz. Bu süreç işidir. Süreç içerisinde devrimcilerin marksist sosyalistlerin, sınıfın tarihi misyonuna inananların iradî çabalarıyla ilgilidir. Kısaca nesnelliği veri alan bir kararlılık ve tarihsellik ile ilgilidir sorun.

ÖDP bugünü itibarıyla ne bir kitle partisidir ne de bir kadro partisi. Sınırlı kitle ve kadronun içiçe geçtiği bir eşik partisidir. Çünkü ne dar ve rafine bir kadroya ne de büyük bir kitleye ulaşmıştır. Hedef, kitlesini yüzbinlere ulaştırıp milyonlarla ifade edilen kite hareketlerini yönlendirmek ve bunu yaparken de daha rafine kadro elitini, çevre halkalarını oluşturmak olmalıdır.

Bunun için:

* "Reel politikerlik" adına da olsa, sınıftan uzaklaşmamak sınıf mücadelesini ve sınıfa yönelik politikaları temel almak,

* Partiye devrim ve sosyalizmin coşkusunu taşımak, yaratmak ve hem fiilen bir gelecek olarak hem de kavramsal, düşünsel olarak sosyalizmi temel paradigma olarak ayağa dikmek,

* Sınıf dışı dinamiklerin partinin yönelimini ve perspektiflerini belirlemesine fırsat vermemek, bu dinamikleri sınıf mücadelesiyle ilişkilendirmek, asli eksene bağlayıp siyasallaştırmak,

* Ülke nesnelliğini ve verili gündemi göz ardı etmeyen, ama "gündem bitti, oyun bitti"ci bir anlayışla güncelliğe mahkum olmayan, nesnelliği veri

almakla birlikte kitle ortalamacılığı ile kendini sınırlamayan reel politika anlayışını oluşturmak,

* Popüler olayım derken populizme savrulmayan, sosyalist mücadelenin kitleselleşmesi için siyaseten kıymet–i harbiyyesi olan popüler motifleri sınıf siyaseti ile kaynaştırıp politik açılımlar üreten bir rota izlemek,

* Marksist eleştirel yaklaşımı terk etmeksizin, tarihselliği ve sosyalist mücadelenin birikimlerini inkar etmeyen bir teorik–politik hattı oluşturmak,

* Parti içi yapılanmada parti üyelerinin bilinç ve coşkuyu hep birlikte teneffüs edebilecekleri bir atmosferi yaratıp, üyelerini mahalle, semt ve işyeri ortamınızda kurullarda, birimlerde örgütlemek,

* İşçi ve emekçileri partiye taşıyacak, partide işlevli kılacak ve siyasal olarak dönüştürecek istihdam mekanizmalarını ve ortamını yaratmak,

* Yerelliklerin, yerelciliğe saplanmadan bütünlüklü politikalar üretmelerinin koşullarını yaratırken federatif örgütlenme tarzının önüne kesen merkezi genel politik perspektif ve açılımlar üretilen bir işleyiş oluşturmak,

* Parti içi demokrasiyi ve partideki çoğulcu yapıyı salt söylem düzeyinde değil, parti yaşamının tüm alanlarında önemli görmek ve gözetmek,

* Kısaca, tüm parti çalışmalarında, pilke ve parti nesnelliği vb. durumları gözetmek ama bunlardan dolayı asıl hedefi şaşırmamak, unutmamak ve devrim ve sosyalizm hedefine kararlı adımlarla yürümek gerekiyor.

Tüm bunları yapmak, kitlesel bir dinamizm yaratmak, bu hareketliliği yönlendirmek ve yönetmek, pusuya yatıp sotada beklemekle başarılamaz. Hareketin bereket getireceğine, bundan Örgüt–parti ve devrim çıkacağına inanıyorsak, sosyalistler olarak sosyalist hareketin bu eşiği aşması için hep birlikte mücadele etmeliyiz. Eşik aşılacaktır ve gelecek sosyalizmindir.

SOLDA DURUM,
ÖDP ÜZERİNE SAPTAMALAR

Uğur ÖZDEMİR

Türkiye solunun bugününü değerlendirirken solun yakın tarihine bir göz atmak ve günümüzle bağını kurmak bu yazının amacı ve içeriği bakımından kaçınılmaz oluyor. Yakın tarihte iki dönem saptanabilir. İlki, 61–71 açılım dönemi. İkincisi 70 sonrası yükseliş ile düşüş ve günümüz. Genelleme düzeyinde ele aldığım dönemleri, tek bir sürecin ayrı uğrakları olarak da değerlendirmek mümkün. Böyle bir saptama dönemlerin tıpatıp aynı olduğu, hiçbir özgünlük taşımadığı anlamına gelmiyor. Yapılmak istenilen, solun yakın tarihindeki iç sorunlarının bugün ile kimi benzerliklerin altını çizmektir. Örneğin: Gerek 61–71, gerekse 71–80 dönemine askeri darbelerin son vermiş olması, iki dönem arasındaki benzerliktir ama abartılmaması gereken, bu yazıdaki bağlamıyla solun içsel sorunlarına işaret etmeyen bir benzerlik. Asıl olarak, sol iki döneminde de bu son verme noktasına bir tıkanmışlıkla girmiştir. İki dönemde de sol hareketin bütününe temelsizlik ve çıkışsızlık damgasını vuruyor. Solun çözülme, etkisizleşme dinamiğinde, söylenip geçilen çözümsüzlüğünde payı vardır.

12 Mart ve 12 Eylül öncesinde sol-sosyalist harekete teori yoksunluğu, ideolojik bulanıklık ve iktidarsızlık damgasını vuruyordu.

Tarihsel bir ayrışmadan, sd-mdd ayrışmasından bakarsak eğer, sol hareket, 12 Mart'ta ayrışmanın bir tarafının parlementerizm, popülizm, legal marksizm, diğer kolun ise, cuntacılık, sınıf siyasetinden yoksunluk, gençlik aktivitesi şekillenmesi altında geldi. Her iki dönemde de, kendi özgün temellerine sahip, sürekliliğe oturan ve sosyalist iktidar perspektifli bir siyasal önderliğin oluşturulamamış olması solu, iç çözümsüzlük-lerinin yoğunlaştığı bir likidasyonun eşiğine getirdi. Darbeler, solun likidasyonunu arttıran ek bir katkı sağladı. Günümüzde ise, yeni sol etiketli ideolojik çözülme dinamikleri bütün ağırlığı ile solu etkilemeye devam ediyor. Askeri vesayet rejimi yada olası bir darbe, solu yeni ve eskisinden daha ağır bir likidasyonun eşiğine getirebilir.

Sosyalist Politika, bu tehlikenin farkındadır ve içinde yer aldığı örgütsel, siyasal pratikten hareketle şu uyarıyı yapmaktadır. "Açık konuşmak gerekirse, sözünü ettiğimiz sağ dalga karşısında, ÖDP içinde ciddi muhalefet ve

direniş odakları, giderek blokları yaratılamaması durumunda, Türkiye sol hareketi yeni bir tasfiye sürecine tanık olacaktır. 1920–60 arası tasfiyeler, sosyalist birikimin bütününü etkilerdi. Artık böyle olmuyor. Örneğin TBKP tasfiye süreci, TİP, TSİP ve TKP ile sınırlı kalmıştır. ÖDP'nin ajanı olacağı (daha doğrusu olmaya zorlanacağı) bir tasfiye süreci de gene belli bir kesimle sınırlı kalacaktır. Ama yine de böyle bir tasfiyenin kapsamı ve maliyeti yüksek olacaktır. İnsanların iktidar perspektifi olmayan bir muhalifliğe, sınıf temeline oturmayan bir toplumculuğa, sömürü ekseninden koparılmış bir özgürlükçülüğe, işçi sınıfını es geçen bir kitleciliğe, sosyalizm perspektifi olmayan bir anti–kapitalizme, kadroların öneminden bihaber bir tabancılığa yönelmeleri, adıyla sanıyla tasfiyecilik olacaktır".(1)

Likidasyon–Yükseliş–Sol Dalga

Sosyalistler, dönüştürecekleri nesnelliği, sosyalizmi hedefleyerek veri alırlar. Bir siyasi hareketin politikasını düzen içi sorunlarla, kendi dışında oluşmuş gündemlerle sınırlandırmasının varacağı yer oto-likidasyondur. Sol hareket yükseliş için ülkenin siyasal süreçlerini ve politik gündemini temel alıyor.

İlk bakışta çok yadırgatıcı gelmeyebilir. "Ne var bunda, siyaset zaten böyle yapılır" denebilir. Gerçekten de, Türkiye'nin süreklileşen siyasal gündemi (Kürt sorunu, seçimler, çeteler, insan hakları vb.) solun gündemini de genişletiyor. Solun, siyasal etkinliğinde bu gündemlere de yer vermesi gerekiyor. Sorun, sol'un kendisini bu gündemlerle sınırlandırmasındadır.

1) Sol hareket, temel aldığı politik sorun ve süreçlerle, sosyalizmin, sosyalist siyasetin organik ilişkisini kuramamıştır.

2) Ülkenin genel problemleri ve siyasal süreçler karşısında, genel olarak solun, özel olarak herhangi bir öbeğinin ne derece etkili olduğu tartışmalıdır. Solun böyle bir etkinliğe sahip olduğunu söylemek pek mümkün gözükmüyor.

3) Türkiye solunun gündem belirleyip, politika üretecek, yapabilecek bir etkinliği yakalaması için bunun ön hazırlığının ve şartlarının yerine gelmesi gerekiyor. Sol tablo bundan uzak olunduğunu gösteriyor. Kısaca sol, düşünce ve siyaset üretiminde, soyut akademisyenliğe ve ütopyacılığa düşmeden, örgütsel etkinliğini teknisizme indirgemeden, sınıf mücadelesinin güncel sorunlarıyla nihai hedef arasında, işlenip zenginleştirilebilecek bir bütünselliği kuramamıştır. Teorik temel ile ideolojik zenginlik, güncel sorunlarla–nihai hedef, siyasal program-kadro istihdamı-örgütsel hazırlık ve kurumsallaşma türü birbirini besleyen bir bütünsellik oluşturulamamıştır.

"Partimiz ÖDP, birbuçuk yıllık kısa mücadelesiyle, uzun bir aradan ve yoğun bir karamsarlık döneminden sonra yeni bir sol dalga yaratmış, köklü bir demokratikleşme mücadelesinin aracı olarak öne çıkmıştır.."(2)

İşçi hareketinin tarihinin en durgun dönemini yaşadığı, işçi örgütlerinin çok fazla düzen içi konumlara sahip olduğu ve MGK politikalarına eklemlendiği, ortak tarihimizin tanık olduğu ve sosyalistlerle sınıf hareketi arasındaki mesafelerin gereğinden fazla açıldığı, öğrenci hareketinin kesintili ve iniş çıkışlı seyrettiği, politizasyonun cılız yaşandığı, aydının iddiasız ve missiyonsuz, solla, sosyalizmle en az ilişkilendiği, bir kesiminin kemalizmin teorik–politik çerçevesine eklemlendiği bir süreçte, sol bir dalganın bugünden yarına yaşanması zor gözüküyor. Böyle bir dalga yaşansa bile diğer hazırlıklar yerine getirilmeden, yazıda ve daha önce bahsettiğim konular arasında bütünsellik kurulmadan, sol dalgadan sosyalist hareketi ilerletici bir aktarım çıkmayacaktır. En azından ÖDP'nin doğruları, solun diğer bölmelerinde kapsayacak ve ilerletecek bir gelişkinlikte değildir.

ÖDP'nin zaman zaman cesur ve atak çıkışları (13 Nisan Kızılay, 25 Mayıs Sultanahmet eylemleri) bir olumluluktur. Ancak bunun sürekli bir siyasal çizgiye, gelişkin ve güvenceli bir arka plana oturduğunu söyleyemeyiz. Bu durum, partinin, olayların arkasından gitmesi sonucunu doğurmaktadır.

'Geniş Açı'nın' ÖDP'nin emekçilerle bağlarının güçlendirme ve emek hareketi ile ilgili politikalar geliştirmekte yetersiz kaldığı vurgusu yerindedir. Ancak 'Geniş Açı'nın bastığı zeminde ÖDP sosyalizmden uzak bir perspektifin içine yerleştiriliyor. Sınıfsal ve sosyalist bir çıkışın üzerinden atlanıyor.

Yukarıda oldukça karamsar ve olumsuz çizilen tablonun değişmesi, en başta, bu alanlara ve kesimlere dönük ideolojik kuşatmayı kıran hamlelerden, politik müdahalelerden geçiyor. Güncel görevler nedeniyle sosyalizmin geleceği bakımından önemli olan dinamiklerin boşlanması, ÖDP'yi de gelecek projemizi de tehlikeye sokar. Solun yeniden yapılanma ve kitleselleşme ihtiyacının yaşandığı süreçler aynı zamanda bütünsel organizasyonları dayatıyor.

ÖDP ve Kitlesellik:

Önce ÖDP'nin kitleselliğine ilişkin birkaç şey söylemek istiyorum, ÖDP, BSA ve BSP'de bir araya gelen, ağırlıkla sosyalistlerin oluşturduğu bir parti deneyiminin üzerine oturmuş, daha sonra GBK'cilerle süren tartışmalar ve kurulan yakınlıklardan sonra ÖDP gerçeği oluşmuştur. ÖDP'nin kitleselliğini solun değişik yerlerinde duran, daha sonra ÖDP'de yanyana gelen gruplar ve kadro öbekleri ile solun bir dönem için kaybettiği, ÖDP ile yeniden kazanılan ÖDP için ve ÖDP de yeniden örgütlenmesi gereken insanlar oluşturuyor. ÖDP'nin kitleselliği böylesi kapsayıcı bir tabana sahip oluşundandır.

Öte yandan ÖDP'nin kitlelere ulaşmak gibi bir amacı, bir derdi vardır, olmalıdır. Bugün yakalanan sınırlı kitle bağları olan kesimlerin biraraya ge-

tirilmiş olmasıdır. Aynı çatı altına gelmiş olanlar, yanyana durmaktadır. Gerçek anlamda kitle de, kitlesellik de henüz ortada yok.

Parti Meclisinin aldığı ve partinin önüne politik görev olarak koyduğu siyasal hak ve özgürlüklerle ilgili kararlar, partiye popüler bir kitlesellik sağlayabilir. Türkiye'de bu kitleselliği üretecek bir dinamik var ama bu tür kitleselliğin sosyalist mücadele açısından sınırı da var. 70'li yılların ikinci yarısında dağın taşın, solcu dolduğunu, ama sol hareketin iktidarsız bir kitleselleşme yaşadığını, sonradan da marjinal bir konuma itildiğini unutmadık. Burada işaret edilenin kitleselleşmenin reddi olmadığı açık olmalıdır. Söylenmek istenen seçilen kitleselleşme yollarının yeni sorunlara kaynaklık edebileceği yönündeki endişemdir.

Partinin dağınıklığı sürdüğünde kurumsallaşma ve parti hukuku oturtulamadığında, kitleselleşme bir dinamizm kaynağı olmaktan çok hantallaştırıcı, şekilsizliği artırıcı bir işlev de görebilir.

Sosyalist Politika, öneriler anlamında Parti Meclisine ve parti kamuoyuna ÖDP'nin nasıl bir siyaset tarzı izlemesinin gerekli olduğu, parti örgütlenmesi, parti yayınları parti içi eğitim, üyelik ve istihdam vb. gibi konularda düşüncelerini ilettiği için, burada bir tekrardan kaçınacağım.

Şöyle bir soru sorulabilir;

Birincisi; ÖDP, kendi sürecini sınıf mücadelesinin her cephesine müdahale ederek mi derinleşip kitleselleşecek, yoksa, net bir siyasal açılımdan yoksun, belli bir kurumsal örgütsel formdan uzak, kimi özel konular ve özel alanlarla sınırlandırılmış bir genişleme ve kitleselleşme mi?

Bütünlükten ve derinlikten yoksun bir kitleselleşmeyi seçenlerin, sınıf mücadelesinin değişik alanlarına eşdüzeyli ve gereken yoğunlukta politik müdahalelerde bulunamamaları bir yana, kimi alanların başkalarına bırakılması, sınıf ve toplum içine kök salmaktan vazgeçme anlamına gelecektir.

'İçe dönük tartışma' ile 'belli bir kitleselliğe' ulaşma... Bu ikilemlerin parti yaşamında süreklileşmesi, partide verimsiz bir tartışmaya, kırılma ve bozukluklara yol açılabiliyor. "...Bunun olmamasının nedeni de parti içinde ciddi bir politik tartışmanın zemininin oluşması durumunda bir parçalanma sürecinin yaşanabileceği yersiz endişesi olmuştur. Oysa gerçekte durum bunun tam tersidir. Politik ve örgütsel tartışmanın olmadığı yerlerde, bunun yerini grupsal ve kişisel tartışmalar doldurmuş ve esas bu yüzden belki de gereksiz gerginlikler doğmuştur... Parti içinde bugüne kadar ciddi bir politik tartışmanın yaşanmamış olmasının esas nedeni böyle bir tartışmanın partiyi değil grupsal yapıları kendi içinde ikiye böleceği kaygısıdır. Ama korkunun ecele faydası yoktur. Bundan sonra olanlar olacak, parti bundan güç ka-

zanacaktır".(3) Şadi Ozansü'nün yazdıklarına tamamen katılıyorum. ÖDP içindeki mevcut endişe ve salınım, parti kimliğinin oluşturulmasını, kadro niteliğinin yükseltilmesini, kitle konumuna denk düşen siyasal perspektif ve talepler varedilmesini engellemektedir.

ÖDP, ülkenin politik süreçlerinin önüne çıkardığı somut sorunlara, nihai hedef bağı kurulamamış bir siyasal program, ideolojileştirilmiş bir teori ile yanıt aramak durumunda kalmaktadır.

ÖDP, toplumsal sorunların bütününü gözeten ancak, sınıfsallığı ve sınıf mücadelesini esas alan kolektif bir kimlik oluşturamamıştır. Parti olmak ve siyaset yapmak, araç ve argümanlarını düzen değişikliğini hedefleyen bir program temelinde ve bilinçli bir seçicilikle, yaratmayı içerir.

ÖDP'de üç öbek; 1,5 yılı bulan ÖDP pratiğinin ifade edilen fikriyatlar üzerinden kabaca üç öbeği açığa çıkardığını düşünüyorum. Sosyalistler– ara konumda duranlar ve yeni sola yelken açanlar. Ben bu üç oluşum arasında geçişler, kaymalar, zaman zamanda yakınlıklar ve uzaklıkların oluştuğunu düşünüyorum. Burada arada duranların konumu önemlidir. İki uca da yönelebilen arada duranların yöneliminin bilinçli bir tercihi yansıtmaktan daha çok eski perspektif ve araçların sorgulanmasının eşlik ettiği ama daha henüz çerçevelendirilmemiş bir yenilik arayışı olduğunu zannediyorum. Önümüzdeki süreçte ÖDP, önemli tartışmalar ve henüz sonuçlanmamış ayrışmalar yaşayacak gibi görünüyor. Bu tartışma ve ayrışmaların yaşanması yeni harmanlanmalara yol açacaktır.

"Aşil topuğu esas olarak programındaki bu azami, asgari program ayrımının asılmış olması fikrinin tam olarak sürdürülüp sürdürülemediği. Bizim parti bir zaman sonra şöyle bir şekle bürünebilir, böyle bir tehlike vardır. Partide "demokratlar" ve "sosyalistler" birbirinden kopabilir. Bu oldukça önemli bir ayrım noktası çünkü bizim parti üyelik için ideolojik kıstas getirmediği için partinin programını kabul eden herkes partiye üye olabilir. Partinin güncel demokratik görevlerine dönük faaliyetlerini çekici bularak ama nihai amacını tam olarak içine sindiremeden partiye gelmiş olan üye sayısı giderek büyümesi halinde pekala partinin sosyalist amaçları ile aktüel mücadelesi arasında karşılık kuran bir yazım bence en kiritik nokta burasıdır..." (4) Gerçekten de 'kopuşma' ÖDP için kritik ve tehlikeli bir noktadır. Ancak Ertuğul ile aynı mı düşünürüz bilemiyorum ama, ÖDP'de bu ayrımın temelleri oluşmuş durumdadır. Ayrışma ve farklılıkların parti bilincine çıkması anlamında olumlu bir nesnellik oluşmuştur. Ben anlamlı ve kalıcı birliklerin/ortaklıkların, ayrımların en çok belirgin olduğu alanlarda kötü birlikçiliğin ise ayrımları yok sayan, silikleştiren 'ortalamacılık'larda yaşanacağını düşünüyorum. Böylece ÖDP'deki ayrımlar öznelliğini yitirip teorik ve nesnel temellerine oturabilir.

"Biz de sosyalistiz ama siz sosyalist olanlar, olmayanlar ayrımı yapıyorsunuz" eleştirisinin haklılığı yoktur. Bizim için aslolan BSA, BSP ve ÖDP'de sergilenen pozisyonlardır. Her iki süreçte sosyalizmin sözcük olarak vurgulanmasının dahi ne tür zorlamalar ve uğraşlar sonucu yer aldığı hatırlanmalıdır. Yine aynı şekilde, yaşanmış ve sönmekte olan ÖDC tartışmalarındaki taraflılık da böyledir.

Bu bakımdan sonuç olarak:

1) Türkiye solu ÖDP ile bir sol dalga değil ama yeni bir canlanma yaşamaktadır. ÖDP solun dar bir kadro hareketi ile sınırlanmak zorunda olmadığını yada marjinalliğe mahkum olmadığını göstermiştir. Canlanma, ileri bir kolun çıkışında bir sol dalga yada likidasyona da uzanacak ipuçları sunmaktadır.

2) Silkiniş yada kopuş, sol birikimin içinden çıkacak ve bütününü etkileyecek. Bu anlamda harmanlanma bir süreçtir ve devam edecektir. Harmanlanma aynı çatı altında buluşmayla, birleşmeyle tamamlanacak birşey değildir. Süreç içinde yeni yakınlaşmalar arasında bir harmanlanmaya yol açacaktır. Böylesi bir harmanlanmanın teorik–politik–programatik hattını ve kadrolarını oluşturmak herkesin sorunu olmalı.

3) Yenilikçi, özgürlükçü söylemin sosyalizmin güncelliği ve evrenselliği ile dengelenmesi gerekiyor.

4) Sosyalizmin ülkenin gündemine sokulması için ÖDP birliği yetmezi ÖDP'yi ve bileşenleri aşan bir birleşik gücün sergilenmesi ve kitlesellik alanının zorlanması gerekiyor.

ÖDP'nin Program Sorunu

ÖDP'de program ve partinin inşası tartışmaları gündemden düşmeyecek, Konferans/Kongre sürecinde yeniden ele alınacaktır. Sürecin bütünü, yazılan söylenen ve yapılanın yanısıra kaçınılmaz olarak temellendikleri teorik–ideolojik arka planları ile tartışılabilecektir. Program sonunu da böyledir. Birincisi; ben ÖDP programının 70–80 dönemi parti programlarından net bir farkının olduğunu zannediyorum. Program disiplini, tutarlılığı ve içeriğine girmeden şunu söylemek mümkündür: 80 öncesi açık parti programları Türkiyeyi tartışıyor, Türkiyeyi tartıştırıyordu ve belirgin bir amacı, stratejik hedefi vardı. Devrim gibi, sosyalizm gibi. ÖDP programı ise bu kapsam ve etkiden yoksun. Program bu anlamda bir ağırlığı hissettirememiştir.

ÖDP, Programı, 80 sonrası sol hareketin değişimi çerçevesinde anlam kazanıyor. Bu açıdan program ile sağ dalga ve yeni sol arasında bağ kurmak gerekli oluyor. ÖDP programı yeni sol düşüncenin etkisi altındadır. O nedenle program yapımcıları sınıf siyasetinin ve sosyalizmin açılımı olabilecek bir

termonolijiye antipati duymuş ve ÖDP programı sosyalizm öncesi süreçlere hapsolmuştur. İkincişi; ÖDP yi önceleyen Kuruçeşme süreci ve BSP'deki program tartışmaları ÖDP programından daha derinlikli idi. Çünkü bu tartışmalar belli bir yöntem ve çözümleme üzerine oturtulmuştu.

İsteyen araştırabilir, BSP'ye sunulan programatik dökümanlar içerisinde marksist çözümleme yönteminden hareketle ülkenin sınıfsal, toplumsal yapısı, egemen sınıfların durumu, siyasal iktidar eleştirisi, ideolojik düzeydeki özgürlükler, emekçi sınıfların konumu gibi konular; 1) Dünya durumu 2) Türkiye, Ortadoğu, Balkanlar 3) Partinin yapısı ve kimliği 4) Sosyalizm amacı gibi bölümlerde bir sosyalist bakışa oturmuştu. Yanlış anlaşılmasın, BSP sürecine methiye düzüyor değilim. Zaten BSP'nin GBK ile birleşerek ÖDP'yi oluşturma adımlarını attığı Ankara'daki Konferansta *'Sol Blok'u'* oluşturanlar ile Sıtkı Coşkun ve bazı arkadaşlarından başka BSP birikiminin ÖDP'ye taşınmasını sahiplenen çıkmadı.

ÖDP, programında ve diğer parti belgelerinde nihai, hedef bilinen bir tercihle ve bilinçli olarak belirsizleştirilmiştir. Ben, programın yakın ve operasyonel hedefleri içermesine itiraz etmiyorum. Hesabı yapılmış bir ağırlık kaydırmasından çok yeni sol etkili bilinçli bir tercihe işaret etmek istiyorum.

Toplumsal sorunların hiçbirisi kapitalizmin nedeni olduğu eşitsizlikleri ve sınıfsal farklılıkları geçersiz kılacak, toplumun bütün üyelerini aynı gemiye bindirecek olgular değildir. Bir sorun da buradadır; sistemin temelinden koparılmış bir eleştiri, kaçınılmaz olarak kapitalizmin sonuçlarıyla uğraşmak, siyasal rejim düzeyin yada üst yapıda ortaya çıkan çelişkileri emek/sermaye çelişkisi ile bağını kurmadan ele almakla sonuçlanıyor. Sosyalizmi amaçlayan bir programın özünü, kapitalizmin eleştirisi ve inkarı oluşturur. Böyle bir program kendisini 'anti'ler listesi ile, tek tek muhalif taleplere yer vermekle sınırlayamaz. Programatik bakış mutlaka bir sosyalist iktidar öngörüsüne oturmak zorundadır. Program emekçi güçlerin bağımsız hattını ve iktidar yolunu belirlemek durumundadır.

Nihai hedefin, sosyalizmin vurgulanması bizleri güncel görevlerin yerine getirilmesinden alıkoyar mı? Devrim ve sosyalizmin vurgulanması yakın, pratik görevlerden kaytarmak anlamına mı geliyor? Şu itirazı hep duyarız: "Ruh çağırma seansları gibi sürekli sosyalizm denilince, sosyalizm gelmiyor ki". Sosyalizmin vurgulanması, herşeyden önce 'amaç' edinilenden güncellik adına sapılmamasını sağlar. Sosyalizmin güncelleştirilmesi, solun dengesini kurmak ve nasıl bir Türkiye istiyoruz sorusuna cevap oluşturmak bakımından önemlidir. Ayrıca, güncel talepler ve hedefler etrafında siyaset yapan ÖDP, 365 gün yoğun politik faaliyet yürütmüyor. Kendi dışında oluşmuş bir gündem varsa, parti hareketleniyor. Örneğin Susurluk eylemleri sonrasında gibi, bir gündem azalması söz konusu olduğunda parti duruyor, parti lokallerine

hapsolunuyor. Çok sık kullanılan bir deyimle parti içe dönüyor. Parti olarak, tek ve yakıcı görevin güncel hedeflerle uğraşılması gerekliliğine inananlarla, güncel görev nihai hedef arasındaki açının sosyalist bir perspektiften yapılacak ideolojik/siyasal girdilerle kapatılacağını düşünenler arasında elbette farklılık olacaktır.

Türkiye solunda, sosyalizmin vurgulanmasına ikinci itiraz, aşağı yukarı şu çerçevede veriliyor. 'Demokrat kesimlerin kapsanması', geçmişte benzeri bir kaygı 'millici güçleri ürkütmemek' adına yapılırdı. Bugün de, ÖDP'yi oluşturan grupların bir bölümü aşamacılıktan kurtulamamıştır. Klasik anlamda bir MDD savunusu yapılmasa da sosyalist iktidar perspektifinin önüne başka evreler, aşamalar koymuşlardır. ÖDP'nin güncel perspektiflerin ötesine geçen, daha uzun bir zamana yayılacak politik öngörü ve stratejilerinin oluşturulması, verili uçlardan birine mahkumiyeti aşmak sonucunu verecektir. Güncellik–nihai hedef bütünselliğinin kurulması, ÖDP'nin yeni kanallar ve çözümler yakalamasına yol açacaktır.

Genel ilkeselliklerin altını çizip, güncele belli bir düzeyde müdahil olmamak nasıl pasifizme götürüyorsa, tersi de reformizme ve güncelliğe esarete götürür. Türkiye sosyalist hareketinde bazı açık parti deneyimleri programın gerisinde kalmıştır. İkinci TİP deneyi böyledir. ÖDP ise program siyasal hareket düzeyinde aşılacaktır.

ÖDP'nin siyaset tarzında standartlaşma yaşanmaktadır: ÖDP'de ve ÖDP'yi oluşturan grupların yayınlarında dikkati çeken bir standartlaşma var. Birlik, demokrasi, barış... Güncel siyaset denilince; insan hakları, düşünce özgürlüğü...

Kuşkusuz siyasal hak ve özgürlükler için mücadele önemlidir. Ancak insan hakları, demokrasi, barış sorununu merkeze koyarak bir seçenek oluşturmak mümkün değildir. Bu sorunlara yaklaşımda, sosyalizmin kalkış noktalarından uzaklaşıldıkça demokratizme kilitlenilmekte, sınıfsallığın uzağına düşülmektedir.

Biz, sınıf bağlamından koparılmış bir demokrasi yaklaşımına itiraz ediyoruz. Emek-sermaye çelişkisi ve ekseninde yükselmeyen, kapitalizmin maddi temellerine yönelmeyen bir demokrasi kavram ve mücadelesinin işçi sınıfına güncel kazanımlar sunmayacağı gibi, iktidar mücadelesinin önünü açacağına da inanmıyoruz. Siyasal hak ve özgürlükler alanında koparılacak tavizlerin, sosyalist ve emekçi hareketinin geleceği bakımından hiçbir garantisinin olmadığını biliyoruz. Dahası, ÖDP içinde benzer kaygılara sahip olanların farkındayız.

"Ana söylem olarak demokratikleşmeye, barışa, insan haklarına yapılan bir vurgu ile emekçileri sağ veya 'sol' sermaye siyasetlerinden koparamayacağımız açıktır. Sınıf vurgusunu dar ideolojik simge ve adlandırmaların pro-

pagandası olarak anlarsak, 'demokrasi' mücadelesi, sınıf mücadelesinden çok daha geniş bir perspektif gibi görülebilir. Fakat sınıf gerçeğini ekonomik–sosyal zeminde, kendi çoğulculuğu içinde kavrayıp dile getirdiğimizde, bunun geniş emekçi kitleler için hala soyut bir kavram olmaktan çıkmayan 'demokrasi' mücadelesinden çok daha kapsayıcı ve kitleleri burjuvaziden kopacak bir işlev taşıyabileceği görülebilir".(5) Arkadaşların hazırladığı bu metinde sınıf vurgusu var ancak sosyalizmi geri iten bir sınıfçılık ile ekonomizme ve anarko-sendikalizme yol açacak bir içerik oldukça belirgin.

Demokratik talepler, en sonu burjuva taleplerdir ve bu çerçeveyle sınırlandığında, işçi ve emekçilerin bilincinde sosyalist ideolojinin yerine burjuva ideolojisinin yerleşmesine yol açarlar. Siyasal ekonomizm, tarihi bakımından kendini demokrasi mücadelesi ile sınırlamıştır ve demokrat bir bilinç üretmiştir. Hiç kimsenin kuşkusu olmasın kitlelerde birikecek demokrat tepkiler, merkez sol partilere akacaktır. Kürt sorununda barışı Kürtlerin ve Türklerin kardeşliği için, akan kanın durması için, emekçileri kuşatan şoven ideolojinin kırılması için vb. isteyelim. Barışın önemini vurgularken olası uzlaşmacı ve geriye çekici kaymalar arasında sağlam bir noktada duralım. Kalıcı bir barışın sosyalizmde ve sosyalizmle mümkün olduğunu vurgulayalım. Siyasal hak ve özgürlükler mücadelesini emekçi insiyatifini geliştirmek için, düzenin tahribatlarını en aza indirmek için savunduğumuzu ama sosyalizm kurulmadıkça bu sorunlara kalıcı çözümler getirilemeyeceği de vurgulanmalıdır.

Türkiye kapitalizmi kendine özgü demokratizm alanları üretiyor; barış, çevre, insan hakları vs. gibi. Bu alanlara sıkışmak liberalizme yol açabilir. Bizim sorunumuz bu alanları emek-sermaye çelişkisi ekseninde ayrıştırmak olmalıdır. Burjuvazinin sınıf egemenliği, işçi sınıfının tarih sahnesine çıkışında ve sosyalizm deneyimlerimden sonra, ortaya çıktıkları saf hallerini terketmiştir. Kapitalizmin eşitsiz gelişiminin, o ülke özgülünde üst yapıya yansımasıdır söz konusu olan. O nedenle demokrasi ile diğer egemenlik biçimleri burjuvazi açısından etkileşimsiz kategoriler değildirler. Bir yanda MGK muhtırası, diğer yandan temsili demokrasinin kurumu parlementonun varlığı yadırganmamalı. Bir siyasal rejimin daha az sorunlu ve temsili demokrasi kurumlarının işliyor oluşu, o rejimin aşılmasının güvencesi olamaz.

Bu konularda bizi liberal ve sivil toplumcu tuzaklardan koruyacak olan, devletin ve sınıf iktidarının sosyalist eleştirisi olduğunu düşünüyorum.

ÖDP'de ve ÖDP'yi oluşturan grupların yayın organlarında bir standarlaşmanın oluştuğuna daha önce dikkat çekmiştim. Örnek vermek gerekirse; Sosyalist Kurtuluş dergisinin (Haziran 1997 sayı. 8. sayfa 69. M.Yavuz–E.Kara) imzalı yazı ile Sosyalist Alternatif dergisinin 1. sayısına bakılabilir.

Demokrasinin fethedilmesinin ve demokratikleşme sürecinin bizi sos-

yalizme taşıyacağı fikri savunulmaktadır. S.Alternatif ve S.Kurtuluş dergisinin yazarları sosyalist iktidarı, burjuva demokratik devrimlerin uzantısı olarak görmektedirler. Sosyalist iktidarın, burjuva devrimi ve kurumlarından niteliksel bir kopuş olduğu göz ardı edilmektedir.

Toplumda Çürüme ve Kin Eğilimleri ve ÖDP

Ciddi bir çürüme toplumun bütün hücrelerine sinmiş durumdadır, hak, adalet, ahlak gibi değerler iğdiş edilmiştir.

Kamunun olanakları sorumsuzca çarçur edilmiş, rüşvet ve yolsuzluk gündelik yaşamın parçası haline gelmiştir. Yaşanan savaş köyden–kente göçü hızlandırmış, yeni kentsel sorunlarla birlikte, gerilim kentlerin varoşlarında birikmektedir.

12 Eylül'den bu yana yaşanan işten çıkarmaların yanısıra sistemin mantığı açısından istihdam edilmesi mümkün olmayan bir işsizlik dalgası yaygınlaşmaktadır. Gelir dağılımı emekçiler aleyhine bozulmaktadır.

Bu sorunlar kentlerde muhtemel bir radikalleşmenin ipuçlarını sunuyor.

Siyasi iktidar düzeyinde bir sıkışmışlık ve merkezsizlik yaşanıyor.

12 Eylül'de devlet, iktidar ve yerel yönetimlere askerlerin yerleşmesi ile başlayan süreç, askeri vesayet rejimi ile devam ediyor.

Farklı bir dinamik olarak, siyasal islam kendi gücünü ve sistemin kurumlarını test etmektedir. Ordu, askeri vesayet rejimini sürdürmek için 'irtica' kartını elinde tutuyor. Siyasal islamın camileri de kullanarak laik–antilaik kutupsallaşmasındaki yeri hızla sol düşmanlığına ve anti–komünizme dönüşebilir.

Emperyalizmin politik ve militarist odaklarının, burjuva iktidarlarının sosyalist ve emekçi dinamiğine karşı tarikatçılığı ve gericiliği desteklediği unutulmamalıdır. Sosyalistlerin dün, siyasal islamı 'siyasal rejime' ve emperyalizme karşı diye ittifak gücü olarak görmesi nasıl vahim bir hata idiyse, bu kez, 'irticaya karşı zinde güçleri' desteklemesi, bağışlanamaz ve sisteme hizmet eden bir hata olacaktır. Partimizin "Ne refahyol, ne hazırol" sloganında ifadesini bulan, teorik olarak doğru, politik olarak eksikli ve alternatif sunmayan önermesi, düzen içi sorun ve araçların sosyalist bir perspektife emdirilerek kullanılmasının sorunlu olduğunu gösteriyor. ÖDP ciddi bir sorumlulukla karşı karşıyadır. Karşıt ağırlık oluşturulmadan (emekçi dinamiği), sistemin güçleri geriletilemez, anti–kapitalist ve sosyalist bir alternatif oluşturulmadan tutarlı bir politika üretilemez. Kutupsallıklar politik gerilimi arttırsa bile bu gerilimlerin çözüldüğü nokta sosyalistleri iktidarın uzağına düşürür. ÖDP'liler olarak Konferans/Kongre sürecimizde önce sorunlarımızı saptamak ve aşmak zorundayız. Bu sorunları aşabilmenin ilk şartı, sosyalist

bir seçenek oluşturmaktır, sosyalizmi güncelleştirmektir. Sistemin krizi ve sorunları da, yerel yönetim sorunları da hedeflerimiz arasında olsun, ama bu talepler ya da hedefler sosyalist çözüm önerileriyle desteklensin. Yerel yönetimlerin bütün sorunları bir sömürü alanı olmasındandır. Türkiye de yerel yönetimlerin birer kapitalist işletme gibi yönetildiği, özelleştirme histerisinin had safhaya vardığı, kamunun tüm olanaklarının sistemden beslenenlere peşkeş çekildiği günümüzde kamulaştırmayı ve yerel yönetimlerin, o yerellikte yaşayan insanların, emekçilerin yönetim ve denetimine girmesini savunmak ve buraları sosyalizm perspektifinin güncelleştirilmesi için kullanmak durumundayız. Kapitalizmin yapısından kaynaklanan, planlı ve sağlıklı bir kentleşme politikasından yoksun olan kentsel ve bölgesel sorunları alan ve bölge fetişizmine düşmeden, temel hedeflerimizle bütünleştirerek, sosyalist çözüm önerileri geliştirilebilir.

Örneğin; Gecekondu sorununun sağlıklı konut yapımının yükümlülüğünü üstlenmek istemeyen burjuva iktidarlarınca yaratıldığını, oy ve düşük ücret politikası gibi nedenlerle emekçilerin barınma sorununu gecekondularla geçiştirdikleri inkar edilebilir mi?

Sosyalist bir talep emekçilerin gecekondularda yaşamalarını suç kabul etmeli, sağlıklı bir konut ve yaşamın mümkün olduğunu göstermek zorundadır. Sınıf ve sınıfsallık dolayımıyla muhalif dinamiklere önderlik edecek bir odağın yokluğu, siyasetin düzen içi gündemlere eklemlenmesi sonucunu doğurmuştur. Bu durum, bizzatihi kapitalizmin ürettiği devrimci nesnellikten, düzen dışı, (yasallık değil) meşruluk sınırını zorlayacak bir siyasal hareketin yaratılıp örgütlenmesinin önündeki en büyük engeldir.

Önümüzdeki süreçte böyle bir yönelişi önemsemek gerekmektedir.

Sonuç olarak, ÖDP böylesi bir süreçte, kritik bir dönmeçte, şu sorunların bilincine varmalıdır:

– ÖDP'nin bir paradigma yenilenmesine ihtiyacı var.

– ÖDP'de aşılması gereken bir standartlaşma olmuş durumdadır.

– ÖDP; kritik bir dönemecin eşiğindedir. Ya atılım ya da oto–likidasyon olasılıkları görülmeli ve Kongre süreci bu bilinçle yaşanmalıdır.

NOTLAR

1) *Sosyalist Politika*, Sayı 8, s.20

2) *Geniş Açı*, İstanbul, Ağustos 1997.

3) **Şadi Özansü**; *Sınıf bilinci*, "ÖDP: Büyük Kongre'ye doğru", Sayı:18, sf. 44-45.

4) *Özgürlük*, "Ertuğrul Kürkçü ile ÖDP Üzerine"; Sayı:2, sf.8.

5) "Bizim ÖDP'den Başka Partimiz Yok", *İstanbul İl Kongresi için Özgürlük ve Dayanışma Partililere Çağrı*, Birleşik İşçi Emekçi İnisiyatifi.

ÖDP'DE DEMOKRASİ SORUNU ÜZERİNE POLEMİK

İlhan TURAN

Özgürlük ve Dayanışma Partisi son zamanlarda Kongreler süreci dolayısıyla olsun, siyasal gereklilikler dolayısıyla olsun önemli kimi konuları, parti çizgisinin oluşması ve netleşmesi bağlamında ele alıyor, tartışıyor. Bunlardan biri de demokrasi konusu üzerindeki tartışmalardır.

ÖDP'nin kuruluşu öncesi ve sonrasında, parti, "demokrasi partisi"mi, "sosyalist mücadele partisi" mi olsun konusu etrafında bir gerilim yaşandığı herkes tarafından bilinmektedir. Konunun "özgürlükçü demokratik cumhuriyet" belirlemesinden önce böylesi nesnel bir tartışma zemini vardı. ÖDC ile birlikteyse tartışma zemini kurgusal olmaktan çıkarak, kurgulara içerilmiş siyaset anlayış ve çizgisinin açığa çıkarıldığı daha somut bir tartışmaya büründü. *ÖDP* gibi bir partinin son derece net ve güncel siyasal spotlara gereksinimi vardı ve bu gereksinim partideki egemen idelojik–siyasal belirlenimler uyarınca, Susurluk'un da sağladığı güncel kimi avantajlarla birleştirilerek ÖDC'de karşılık buldu. Böylece ÖDC ile demokrasi sorunu yer yer içiçe bir şekilde ele alınmaya, tartışılmaya başlandı. Ve çeşitli ÖDC savunularıyla birlikte demokrasi sorunu, ÖDC'nin içine sıkıştırılmaya çalışıldı.

ÖDC konusu Parti Meclisi'nin 8 üyesinin şerhiyle birlikte, bütün *ÖDP* örgütlerini hızla aşarak kararlaştırılmasının ardından *Sosyalist Politika* ve *Sol Blok* yazarları olarak ÖDC yönelimini eleştirirken, konunun ele alınışının partinin ideolojik–siyasal gelişimine katkı sunabileceğini (ideolojik–siyasal bir iyimserlikle) dile getirdik. Nihayetinde, çeşitli ÖDC ve demokrasi yaklaşımları içinde, demokrasi sorununun bir iktidar sorunu, bir devlet sorunu olduğu marksizme kimi göndermeler yapılarak dile getirildi. Bunun ötesine geçilip, Lenin referansları da devreye girdi. Bunlar, marksizm ve leninizme mesafeli duruşların başat olduğu günümüzde ÖDP içindeki önemli gelişmeler olarak kaydedilmeli, fakat abartılmamalıdır. Zira en "sol" ÖDC yorumcuları, Lenin referanslarını devreye sokarken bile marksist terminolojiden literatüre kadar göreli bir uzaklık sergilemektedirler.

Kavramlar; tarihsellik, literatür ve terminolojik belirlenimlerden bağımsızca, tam bir "özgürlükçülük" rüzgarı içinde sağa–sola doğru uçuşurken, parti içindeki tartışmalar zaman zaman naif yakınmacı bir tarzla olumsuzla-

nabilmektedir. Örneğin Mustafa Yavuz ve Erdal Kara'nın parti içindeki bizce geliştirici olan tartışma ve gerilimlere yaklaşımı böyledir. "ÖDP'nin topluma dönük bütünlüklü politik mücadele hattı oluşturma çabalarının ciddi bir gerilime neden olduğu hepimizce bilinen bir olgu. Ancak, bu gerilimin henüz verimli sonuçlar üretemediğini de biliyoruz. Söz konusu gerilim üzerinden yaşanan 'saflaşma' partiyi ilerletici olmayan tartışmalarla meşgul ederek, hızla gerilen politik sürece, etkin politik müdahalede bulunmamızı neredeyse imkansızlaştırmaktadır." (1) denmektedir. Arkadaşların bu yaklaşımı, *Sosyalist Kurtuluş*'un eski sayılarında, *BSP* zamanında da dile getirilmiştir. Arkadaşlarımız, kendi gerilimlerini, bütün bir partinin "iş" yapmasını engelleyici bir gerilim olarak abartmaktadırlar. Gerçekte, *BSP* ve *ÖDP*'deki hiçbir tartışma ve gerilim, bu partilerdeki egemen zihniyetin önüne fiili ve örgütsel bir set çekmemiş, pratik etkinliklere yansımamıştır. Sosyalist siyasetin aşırı ölçülerde esnekleştirilerek genel sol kulvarlarda kişiliksizleştirilmesinin; sosyalizmin nesnel ve öznel boyutlardaki sıkışmışlığının; ve nihayet ideolojik–siyasal–örgütsel tamlıktan yoksun etkisiz siyaset yapma anlayışının sonuçları, parti içindeki tartışma ve gerilimlere fatura edilmemelidir. Yine bu tartışmaların taraflarının "yol vermeci" aşırı uzlaşmacı bir oportünizme yönelmeleri de beklenmemelidir. Ve en sonunda, bu tartışmaların bir yerinde, bir parametre olarak bulunan bütün devrimci marksistlerin bir örgüt/parti adabı ile konumlandıkları, ancak bunun, ideolojik–politik deformasyona geçit vermek anlamına gelmediği de açıkça bilinmelidir.

Sosyalistlerin dikensiz gül bahçesi kurgularından daha siyasal yönelimlere geçmeleri gerekiyor. Bu da yöntemsel olarak tüm tartışma ve gerilimlerin odağına güçlü ve devrimci becerileri olan bir parti merkezini yerleştirmek ve mevcut ideolojik–siyasal tartışmaların rasyonalitesine ulaşarak siyaset yapma yetkinliğine sahip olmak ile olanaklıdır. Bu durum ve yöntem dışındaki tüm gerilimler gerçekten (moda olan bir deyişle) "tüketici" olabilir.

Neyse ki tartışmaların rasyonalitesi zımnen de olsa görülüyor ve parti, çok organize olmasa da yer yer geliştirici tartışmaları yaşayabiliyor. Bu gerek parti toplantılarında gerek yazınsal düzeyde görülebiliyor. O halde, beyinlerdeki sivrisinekleri kovalayıp, tartışmaya devam edelim.

ÖDC konusunun parti gündemine tam bir "yukarıdan aşağıyacı" tarzda girmesi üzerine, ilki *Sosyalist Politika*'nın Mart 1997 tarihli 12. sayısındaki "'Özgürlükçü Demokratik Cumhuriyet' Üzerine" başlıklı, diğeri ise Nisan 1997 tarihli *Sol Blok Bülten*'indeki "ÖDP nin Spot Politika Arayışında Bir Ölü Doğum" başlıklı iki yazım yayınlandı. İlk yazı, *ÖDP*'deki *Kurtuluş* çevresinden Tayfun Şen'in*, ikinci yazı ise *Yeniden* çevresinden Gül Evren'in**

---

* Sosyalist yazında önemsenmesi gereken bir konuya değinmek istiyoruz. Örnek vermek gerekirse, Tayfun Şen, yazısında, eleştiri konusu olan yazımdan alıntı yaptıktan sonra

eleştirilerine konu oldu. *Kurtuluş* ve *Yeniden*'de yayınlanan bu yazılarda, *ÖDP* içindeki tek yeni oluşum olan *Sosyalist Emek İnisiyatifi*'nde (*Sosyalist Politika/Sol Blok* olarak) birlikte olduğumuz *Sosyalizm* çevresinin bir özel sayısı ile *Sosyalizm*'den Şadi Ozansü'nun *Sınıf Bilinci*'nin 17. sayısında yayınlanan "ÖDP'nin Gerilimi" başlıklı yazıya da gönderme yapılarak eleştirilmiş. *SEİ*'nin oluşumuyla birlikte, *SEİ* bileşenlerinden ikisinin yayınlarındaki bazı yazıların birlikte eleştiriye tabi tutulmasını, parti içindeki açık ve örtük saflaşmaların bir belirtisi olarak kaydetmek gerekiyor.

Demokrasi Burjuvaziye Nasıl Bırakılır?

Tartışmanın alanı, salt demokrasi mücadelesi mi veya sosyalist belirlenimlerin (kimileri bunu yalnızca "talepler"e indirgiyorlar) örtük olarak sızdığı bir demokrasi mücadelesi mi, yoksa anti–kapitalist sosyalizmin merkezine oturduğu ve demokrasi mücadelesinin de içerildiği bir sosyalist mücadele mi, vb. soru ve yönelimler arasında belirlenmektedir.

Tartışmadaki muhataplarımız, genel olarak bizleri, demokrasi konusunu burjuvaziye bırakmakla eleştiriyorlar. Ve bu arada kendileri, pek farkında olmaksızın sosyalizmi salt demokrasi belirlenimli bir konuma düşünüyorlar. Bunları örnekleyip, pirincin taşını ayıklamak gerekiyor. Peşinen belirtmek

---

kaynak belirtirken, yazar ismi vermeksizin "(Sosyalist Politika Dergisi S:12 Sf:57)" şeklinde gönderme yapmış (2). Böylece eleştirilen yazının "Sosyalist Politika imzalı" olduğu izlenimi yaratılıyor. Eğer bir yayında çıkan yazılar tamamen o yayının kolektif imzası ile yayınlanabilir olsa, özel imzalı yazılara hiç gerek kalmaz ve sanırız bu da şu ünlü monolitikliğin pekalası ve dikalası olurdu. Elbette bir çevreye aidiyeti olan ve yayında sürekli yazan insanların yazılarının, o kolektivite ya da yayının görüşlerini, duyarlılıklarını yansıttığı söylenebilir. Fakat bunun bir sınırı vardır, o da bu durumun mutlaklaştırılmamasına ilişkindir. Özel imzalı yazılarda dile getirilen her görüş ilgili yayına addedilse, o zaman sosyalist hareketin hali pek hoş olurdu. Özel imzalarla yayınlanan yazılardaki görüşlerin ne kadar ilgili yayın ve kolektiviteyi yansıttığı ya da bugün pek moda olduğu gibi çeliştiğinin tesbiti, özel süzgeçleri gerektirir. Kısacası, *Sosyalist Politika*'da yayınlanan yazılardan *SP* imzalı olanlar tamamen bu çevreyi bağlar ve resmi olarak yansıtır; özel imzalı yazılar ise öncelikle yazarını bağlar ve yansıtır; kolektif olan ile uyuşan ve çelişen yanlar var ise bunların tesbiti gerek ilgili kolektivite gerekse dikkatli okurlar tarafından; işlenmesi ise esasen kolektivite tarafından devreye sokulacak özel süzgeçlerle gerçekleştirilir.

** Bu yazıda, Gül Evren'in *Yeniden*'in Mart 1997 tarihli 22. sayısında yayınlanan "Devlet, demokrasi ve ÖDP..." başlıklı yazısını ele almıştım. Gül Evren'in yukarda değindiğim eleştirisi, bu yazıya kısmi yanıt niteliğini de taşıyor. Evren, son yazısında konuya şöyle giriyor: "...'Devlet, demokrasi ve ÖDP' adlı yazıya, ÖDP katılımcılarından Sol Blok kollektivitesinin biraz soğuk biçimli bülteninde...". Evren'e sol yayınların (son yıllarda sıkça görüldüğü gibi) biçimsel olarak estetize edilmesinin bir nebze dahi siyasal yararının bulunmadığını belirtmek istiyorum. Önemli olan, Evren'in yine girişte söylediği, "... Kışın soğuk siyasetin sıcak yaşandığı günlerde devrimcilerin gündemine..." (3) önemli kimi konuların girmesiydi.
Umarız Evren, *SEİ Bülten*'ini daha "sıcak" buluyordur!

gerek ayıklanacak taş burjuvazi ve burjuva ideolojisinin sol içinde yarattığı yanılsamaların somut izdüşümleri olmalıdır.

Bilindiği *ÖDP* Parti Meclisi'nin 8 üyesi***, ÖDC üzerine alınan karara karşı şerh düşmüşlerdi. Bu şerhte,

"1. 'Özgürlükçü ve demokratik' de olsa kapitalizm temelinde bir cumhuriyet emekçilerin üzerinde bir hakimiyet rejimini tanımlamaktadır.

(...)

3. Taktik düzeyde özgürlüklerin ve demokrasinin her hakimiyet rejiminde emekçiler için olabilecek en son sınıra kadar genişletilmesi talebi tamamen gerekli olmakla birlikte, bu hakimiyet şeklinin kabulü siyasal olarak partinin güncel eylemini nihai amacına bağlamasını olanaksızlaştırmaktadır.

..." (4) deniyordu.

Bu şerh ve ardından yürütülen tartışmalar sonucundadır ki, ÖDC savunucuları, ÖDC'nin altını–üstünü–sağını–solunu–arkasını vs. doldururken görünüşte biraz "soldan" dolgu işlemi yapmaya başlamışlardır. Örneğin, M. Yavuz ve E.Kara, "Yanılsamaya yol açan burjuva ideolojik hegemonyası sarsıldığı/kırıldığı ölçüde sınıf mücadelesi açık biçimlerde şekillenir, bu mücadelede güç biriktiren işçi–emekçi hareketi ve demokrasi güçleri kapitalizmin yıkıcı etkilerine karşı mevzi kazanırlar. Bu toplumsal gerilim emekçiler ve ezilenler lehine *bir politik devrime* yol açabilir. "(5–abç/İKT) diyorlar. *Politik devrimin* menzil alanına girmesi önemli olmakla birlikte, arkadaşların genel yaklaşımları için de bu devrimin gerçek bir politik devrime tekabül etmediği anlaşılmaktadır. Bu sözlerin hemen ardından dile getirilen görüşler belirli bir "dengeleme" yaklaşımının ürünüdür. "Özgürlükçü ve demokratik bir mücadelenin açtığı yoldan şekillenecek bir siyasal rejimin emekçiler üzerinde burjuva hakimiyetine yol açacağı kehanetinde bulunmak, burjuvaziden, hala özgürlükçü ve demokratik girişimler bekleyenlerin gördükleri hayalden başka bir şey olmasa gerek."(6) Eğer bir kafa karışıklığı yoksa, bir "çarpıtma"dan sözetmek gerekecek, zira anılan şerhte burjuvaziden beklenti sözkonusu değildir. Özgürlükçü ve demokratik *de olsa* emekçiler üzerindeki bir hakimiyet rejimi olarak kapitalizm ve bu bağlama oturan ÖDC eleştirisidir yapılan. Beklentinin tersine, eğer ÖDC gerçekleşse bile, gerçekleşecek olanın politik bir devrim değil, sistem sınırları içindeki bir hakimiyet bağlamına oturacağına dikkat çekilmektedir.

Konu bu kadar açıkken, ÖDC'nin olumsuzlanmasından nasıl "burjuvaziden hala özgürlükçü ve demokratik girişimler beklemek" eleştirisi getirilebilir, anlamak olanaklı değil.

*** Ertuğrul Kürkçü, Merdan Yanardağ, Veysi Sarısözen, Yurdagül Erkoca, Gülnur Savran, Metin Çulhaoğlu, Bülent Uluer, Şadi Ozansü.

Tayfun Şen'de M. Yavuz–E. Kara gibi ÖDC'den bir rejim değişikliğini anlıyor ve konuyu daha kapsamlı bir alana taşımaya çalışıyor: *devlet* sorununa. ÖDC'den hareketle, "Böyle bir siyasal demakrasi talebinin, emekçiler üzerinde bir hakimiyet rejimini tanımladığı için reddedilmesi gerektiği söylenebilir." diyor Şen ve devamla, "Ancak biz sosyalistler, siyasal demokrasiyi kapitalizmi kutsamak için değil, onun ile daha uygun koşullarda mücadele etmek için talep ederiz." (7) sözleriyle ister kapitalizm koşulları altında olsun, ister devlet sorununa zayıf bir şekilde bağlandığı için rejim değişikliği bağlamında olsun, demokrasi ve ÖDC konusu burjuvazi ve kapitalizmle mücadelede bir tür *güç dengesi yaratma* bağlamıyla ele alınmış olmaktadır. Bu durumu, M. Yavuz-E.Kara'da daha farklı bir şekilde görebiliyoruz. Özgürlükçü ve demokratik sloganların emek eksenli olduğunu vurguladıktan sonra, "Bu içerik bir burjuva hakimiyetini tanımlamadığı gibi, *saf anlamıyla proleter bir hakimiyeti de tanımlamaz*; özgürlükçü ve demokratik programın tutarlı savunusunu yapan işçi–emekçi sınıflarla, ezilenlerin ittifakını ve bu ittifakın yol açtığı bir hakimiyeti tanımlar." (8–abç/İKT) diyorlar. Böylece demokratik devrim savunularının en geri versiyonlarından birini dile getirmiş oluyorlar. Bırakınız ÖDC'li bir rejimi ve demokratik devrimli bir tasavvuru, *hiçbir sosyalist devrim*, bu arkadaşların anladığı anlamda, yani *saf anlamda proleter hakimiyeti tanımlamaz*. Eğer arkadaşlar sosyalist devrim ile araya sınır çekmek istiyorlarsa, bu onların tercihidir, ancak hiçbir sosyalist devrimin saf proleter hakimiyetini üretemeyeceği veya sosyalist devrimin mutlak bir saflığı amaçlamadığı bilinmelidir. Terminolojik doğrultma yaparak söylemek gerekirse, *sosyalist devrim*, tıpkı arkadaşların dile getirdiği tür ittifaklarla da, *sosyalist siyasal programın hegemonyası* anlamını taşıyacaktır.

Sorun da buradadır; program, sosyalist üst belirlenimlerden, sosyalist ajitasyon ve propagandadan, amaç ve hedeflerden, sosyalizmin hegemonyasından beslenerek demokrasi sorunu ve 'demokratik talepleri' içererek mi belirlenecektir? Yoksa demokrasi bir üst belirlenim olarak benimsenip sosyalizmi içererek mi biçimlenecektir? Bu konuya ilerde tekrar dönmek üzere, şimdi yine demokrasi ve burjuvaziden beklenti iddialarına döneceğiz. Buraya kadar irdelenen görüşlerden bir ara çıkarsama yapmak gerekirse, burjuvaziden demokrasi beklentisi varsa eğer, bunu kimlerin hangi geçişkenliklerle sağlamayı amaçladığı, beliriyor olsa gerek.

Gerçekte ise, demokrasiyi burjuvazinin hanesine bırakmak ve ondan demokrasi beklemek çok çelişkili bir tutumdur. Bu tutum, bir siyasal hareket için intihar anlamına gelecek bir teslimiyetçilik–pasifizm ikilisine tekabül eder.

---

* Burada "arkadaşlar" ve "bizler" şeklindeki göndermeleri illa da kimi şahıs veya çevreleri, özellikle de bu yazıda geçenleri ima ederek kullanmıyorum. Her iki deyiş ve örneklenen kavrayışlara yakın olan ama bu yazının konusu ve ÖDP dışında duran birçok örgütlü çevre ve sosyalistin bulunduğu bilinmektedir.

Hiçbir sosyalistin başına böylesi bir perspektif pasifizminin gelmemesini dileyerek, konuyu biraz daha açıp sadeleştirebiliriz. "Arkadaşlar", genel olarak "bizler"in* burjuva demokrasisine mesafeli (ve kendilerinin göreli olarak daha yakın) durduğunu ve "bizler"in demokrasinin biçimsel formlarına (haklar/hak eşitliği–eşitsizlikleri ve bu bağlamdaki burjuvazi tarafından kolayca manipüle edilebilir "talepler" yaklaşımına) mesafeli (ve kendilerinin yakın) durduğunu, yine "bizler"in demokrasinin oluşum döneminin (antik çağ demokrasileri bir yana) burjuva devrimi damgalı olduğunu söylediğimizi, bu nedenle *tek başına* demokrasi kavramına göreli olarak mesafeli (ve kendilerinin görecesiz olarak yakın) durduğunu bilirler. Bu noktada, tartışmanın tüm tarafları marksizm alanı içinde bulunduğuna göre, tarihselliğin zenginliğini muazzam çözümlemelerle taçlandıran marksist yazına başvurmak kaçınılmaz olacaktır. Bunu ilerde yapacağım. Şimdi, demokrasiyi burjuvazinin hanesine bırakma iddialarına yeni örnekler vererek tartışmayı genişletebiliriz.

Tayfun Şen, yine genel olarak "bizler"i hedefleyerek "ekonomist" olarak ilan ediyor ve şunları dile getiriyor: "Ekonomizm siyasal demokrasiyi burjuvaziye özgü kapalı bir form olarak tanımlar. Emperyalizm öncesi dönem için, demokrasi mücadelesinin önünde burjuvaziyi gören ekonomizm, işçi sınıfını siyasal savaşımda öne atılmaktan alıkoyma çabasındaydı. Bu misyonun burjuva liberallere ait olduğuna inanıyordu.

"Burjuvazinin emperyalizm dönemi ile birlikte siyasal demokrasiden yüz çevirmesi, ekonomizm için, işçi sınıfının da bu savaşıma ilgisiz kalmasına yol açmalıydı. Çünkü ekonomizm, siyasal demokrasinin asıl sahibi olarak burjuvaziyi görmekteydi; işçi sınıfı ise sosyalizm için mücadele etmeliydi."(9) Tayfun Şen kötü bir Lenin özetlemesiyle yetinmeyerek, bizleri olmadık yerlere savurmaya çalışıyor. "Burjuvazinin siyasal demokrasi talebine itiraz edilemeyeceği ama bunu ezilenlerin talep etmesine karşı olduğunu söyleyerek, tipik bir ekonomist yaklaşım sergileniyor. Siyasal demokrasinin sorunları ile işçilerin ve emekçilerin değil, burjuvazinin uğraşması gerektiği vurgulanıyor."(10)

İnsaf!

Ve ayıp!

İnsaf ve ayıp gibi siyaset dışı kategorilerle siyasal bir tartışmanın yürütülmeyeceğini bilerek, bir akıl–izan çağrısı olarak anlaşılması amacıyla bu sözcükleri kullandığımı belirtmek istiyorum. Şimdi bir de ifrat noktasından bir örnek vermek gerekecek: "Bu yaklaşım ile örneğin TÜSİAD ile birlikte faşizme karşı mücadele edilebileceği ileri sürülebilir." (11) Tayfun Şen'in "bu yaklaşıma" örneği, *Sosyalizm*'in, TÜSİAD Raporu'nu deşifre ettiği bir özel sayısıdır. *Sosyalizm*, Tayfun Şen'in aktardığı kadarıyla şunları söylemiş: "El-

bette burjuvazi kendi sınıfsal çıkarları en ucuz, en esnek ve dayanıklı siyasal rejime, yani burjuva demokrasisine eğilimli olacaktır, elbette faşizm, askeri diktatörlük ve diğer baskıcı rejimlerden her anlamda daha az maliyetli ve risksiz olan burjuva demokrasisini tercih edecektir." İlla da bir polemik gerekiyorsa, örneğin, denebilir ki evet burjuvazi açısından *en dayanıklı* ve *risksiz* olanı gerçekten burjuva demokrasisidir ancak *en ucuz* ve zorunlu olduğu yön, siyasal zora dayalı rejimlerdir, vb. Ayrıca *Sosyalizm*'in TÜSİAD Raporu'nu eleştirirken, sol bu rüzgara kapılmasın saikiyle hareket ettiği mutlaka gözetilmelidir. Bunu, genel olarak "bizler" değişik yerlerde hep yaptık. Yaptık çünkü, gerçekten bu tür rüzgarlarla "konjonktürel" olarak savrulan "arkadaşlarımız" oldukça çok. Hatta Tayfun Şen'in içinde yer aldığı, partideki *egemen eğilimin* kimi sözcüleri çeşitli platformlarda, TÜSİAD Raporu için oldukça hayırhah tutumlar deklare etmişlerdi. *Sosyalizm* için "TÜSİAD'la birlikte faşizme karşı mücadele edilebileceği" absurd yaratıcılığının, TÜSİAD Raporu'nu olumlayanlara karşı daha "insaflı" da olsa bir "iç mücadele açması" gerekmez miydi?

Bunlar bir yana, burjuvazinin evrensel olarak iki seçenekli politika yürütmek durumunda olduğu bilinmelidir; ilk olarak, ödüncü ve siyasal demokrasi biçimlerine siyasal gericiliğin tüm tonlarıyla içiçe tarzda yer veren ve ikinci olarak siyasal gericilik ile zorun, siyasal demokrasi biçimleriyle kâh ayrıştığı kâh geçişkenliğinin kurulduğu ve *"demokratik" biçim ve özlemlerin bizzat siyasal zor uygulayıcılarınca kutsandığı ve yaratıldığı siyasal biçimler* mutlaka kavranmalıdır. Bu yapılmazsa, ya oligarşik devlet'te çakılıp kalınır ya da terminoloji dağarcığı faşizm ve askeri diktatörlükten, bir de pek oturtulamayan Bonapartizm'den ibaret kalır. Bu ise ideolojik fukaralık sonucunu, pek yakınılan "şablonculuk", "dogmatizm" gibi sonuçları pekala yeniden üretebilir. Bir yandan demokrasi havariliği yapılır, sonra da muhatapları demokrasicilik eleştirisi yapınca, birden "Emperyalizm döneminde burjuvazinin tercihi demokrasi değil, siyasal gericiliktir." (12) sözleri, üstelik aynı sözleri kullananlara karşı kullanılır.

Evet daha önce de değindiğim gibi bu tartışmanın bir nesnel temeli vardır. O da, daha açık ve kısaca sergilemek gerekirse, genel olarak "bizler"in demokrasiyi sosyalist mücadelece içerilen bir bakışla ele alışımız ve bunun dışındaki burjuvaziden beklentiler veya kapitalist sistem içinde olabilirliğine ilişkin beklenticiliği eleştiren yaklaşımımız; ve aynı nesnel temele işaret eder şekilde "arkadaşlar"ın bugüne dair aşırı umarcı, "hemen şimdi"ci tutumlarıdır. Ama bu gerçeğe karşın, bir dizi boş gürültü çıkarılmakta; "bizler"le ideolojik mücadele yürütülürken ise eksikli bazı doğrular da dile getirilmektedir. Bu da sosyalist hareketin arınması ve daha fazla doğru doğrultu kazandırması gereken çelişkili bir durum olarak değerlendirilmelidir.

Konuyla bağlantılı olarak *Yeniden* yazarı Gül Evren'le devam edelim. Evren, ÖDC'yi savunurken, "Bir kez daha hatırlatalım; burjuvazinin bizim gibi ülkelerde idealleştirebilecek demokratik hedefleri yoktur."(13) diyor. Çok doğru. Evren'de katılacaktır sanıyorum, burjuvazinin demokratik hedefleri olmamakla birlikte, burjuva demokrasisi veya genel olarak (ki çoğunlukla aynı anlama gelir) demokrasi ve demokratikleşmeye ilişkin sürekli ancak hep ufuk ötesinde tutulan bir ideolojik fetişleştirme çabası da vardır. Gerek kapitalizmin siyasal demokrasiyi bir üst yapı biçimi olarak tarihselliği içinde benimsemiş olmasının, gerekse de günümüz anti–demokratizminin daha tehlikeli ideolojik – politik kanallara akmasını engellemek için, demokrasi ve demokratikleşme bizzat burjuvazi tarafından da propaganda edilir. Burada sorun, sosyalistlerin tek vücut olarak yapmadıkları, "alın demokrasinizi başınıza çalın" köktenciliğiyle, demokrasi ile sınıf mücadelesinin bugünkü koşullarda ulaşacağı sınırlı da olsa olanakların kullanılması arasındaki ilişkinin ustalıkla kurulmasındadır. Unutulmamalı ki, siyasetin bütün verileri, karşı çıkılan sistemin içinden çıkmaktadır; o halde her veri için özel ve içine yerleşeceği bütünsel bir köktenci yaklaşım gerekmektedir. Demokrasi sorununda bu köktencilik, devrim–iktidar sorununda düğümlenmektedir.

Gül Evren demokrasi konusunda tarihe dönüyor ve "Lenin'in perspektifi demokrasinin derinleştirilmesidir, yani olası bir 'sosyalist devrimin' bile vazgeçilmez demokratik görevleri vardır. Zira, sosyalizm, kısaca aynı zamanda daha çok demokrasi demektir" (14) diyor. Bir *sosyalist devrimin vazgeçilmez demokratik görevleri olduğu* görüşü, *Gelenek/STP/SİP/Sosyalist Politika çizgisinin* yıllardır dile getirdiği ve kök olarak Evren'in de tesbit ettiği üzere Lenin'de bulunan bir doğrudur. Evren'in, Lenin'in perspektifi demokrasinin derinleştirilmesidir, görüşü ise bir koşulla doğrudur; aynı Lenin, ikircimsiz olarak demokrasiyi *sosyalizmin çıkarları temelinde ve gerektiğinde biçimsel demokrasiyi sosyalizmin karşısına alarak* derinleştirme perspektifine sahiptir. Sanırım bu konuda özel Lenin aktarımlı kanıtlar gerekmiyordur.

Evren, tarihe dönüşün ikinci basamağında, önemli bir konuyu ele alırken ciddi bir yanlış yapıyor. Konu, demokrasinin burjuva kategori olarak algılanmasına ilişkindir ve Evren biraz önce aktardığım satırların hemen devamında sözkonusu yanlışa düşmektedir: "Dimitrov sonrası teorileri ise, demokrasiyi bir burjuva kategori olarak algılama eğilimi taşırlar. Bu mekanik metafizik şemeya göre, burjuvazi iç dinamikleri ile gelişir ve kapitalizmde kimi sapmalar olmazsa, demokrasi de olacaktır," (15) Evren'in geçmişe dönük ve özel olarak eleştirmek istediği birileri mi var bilemiyorum, ancak temel yanılgısı şuradadır ki, Dimitrov ve sonrasında demokrasi, Lenin'le arayı açacak şekilde daha fazla sosyalizmi belirler tarzda ele alınmıştır. Öyle ki 3. Enternasyonal'in politik ve taktik gereği olanı teorize etmesi dahi bir kısım Batı solunu tatmin etmemiş, reel sosyalizmin kuramında demokrasi eksiğini hep

vurgulamışlardır. Kimi konuyu Stalin'e, kimi Lenin'e kimi de Marx'a kadar uzatıp, Dimitrov'u ve sonrasını önemsememişlerdir bile. Kısaca, demokrasi 3. Enternasyonal'in elinde burjuva demokrasisini erişilmesi gereken bir politik hedef olarak kutsamaya, 3. Enternasyonal ve reel sosyalizm eleştiricilerini ise politika yükünden bağımsız olarak burjuva demokrasisini olumlama yanısıra proleterya diktatörlüğüyle ilgisi olmayan bir sosyalist demokrasiyi kutsamaya yöneltmiştir.

İşte böyle böyle, sosyalizmden, sosyalist mücadele süreçlerinden, anti-kapitalist bütünlükteki bir devrim sürecinden daha fazla, "Demokrasi işçi sınıfının asli iktidar programının temel bir unsurudur. Yani demokrasi, asla bir burjuva kategori değildir." (16) deme noktasına gelinmiştir. Evren'in son söylediklerine karşı çıkmıyorum, daha açığı yanlış da demiyorum; yalnızca demokrasinin burjuva kategori olmadığını kanıtlamaya çalışan bir sosyalistin iddiasının tersine, demokrasiyi kategorikleştirerek bir üstbelirleyen durumuna yerleştiren bir çizgi ile çakışmasına dikkat çekiyorum.

Çakışmadan çatışma da çıkabilir, bu da olasıdır.

Demokrasi Sorununda Ana Fikir ve Satır Araları

Türkiye sosyalistleri, güncelcilik–konjonktürelciliğin belirlenimi altında sık sık taktikler belirleyip, bir uğrakta da bunları teorize ederler. Nasıl olsa her konjonktürellik aynı yaklaşımla değerlendirildiğinden, sonuçta ilerlemenin ciddi uğraklarında da eski ve aynı sabit yerde durulabilmektedir. Bu konjonktürelciliğin bir ucu demokrasiseverliğe ve fetişizmine, bir ucu da siyasal baskı katastrofizmine dayalı teorizasyonlara gitmektedir. Bir gün "faşist diktatörlük" diyen, ertesi gün "demokrasinin nimetleri"nden sözedebilmekte, örneğin bir insan hakları mücadelesinin en önünde yer alabilmektedir. Bunlar yalnız bizde değil, başka yerlerde de doğaldır, ama aynı zamanda "garip" olanın doğallaşmasıdır bu.

Bir yandan demokrasinin bir devlet sorunu olduğundan sözedilecek, diğer yandan demokrasi ile (hiç de karşı çıkmadığımız) "oksijen" gereksinimi (16) karşılanacak; diğer yandan demokrasi ve ÖDC için, "Böyle bir hak eşitliği siyasal biçiminin üzerinde sermayenin egemenlik aracına denk geleceğini bile bile, işçilerin iktidar biçimlerini yaratacağı koşullara kadar, hak eşitliğinden her kendi geri görüşün karşısında güçlü bir karşı çıkış şarttır." (17) denebilecektir. Böylece de, iç rahatlığı ile başkalarının demokrasiyi burjuvaziye terketmesinen yakınılarak, aynı havuzda burjuvazi ile birlikte demokrasi topunun peşinden yüzülebilecektir.

Şimdi aynı açıklıktaki görüşleri M.Yavuz ve E.Kara'dan izleyebiliriz. "Kapitalist sistemin zaafı rejim krizi olarak belirmişse, bunu tespit ediyorsak,

sistemle hesaplaşmayı bu zemin üzerinde şekillenecek bir mücadeleyle yürütmemiz gerektiği açıktır."

"Böyle bir bakış açısı doğal olarak, güncel merkezi siyasal görevin, rejim krizine kapsamlı bir demokratikleştirme programıyla, demokrasi mücadelesiyle müdahale olarak şekillenmesi gerektiğine işaret eder."(18) Kavramsal duyarlılık, *sistem* ve *rejim* sözcüklerine dikkat etmemizi gerektiriyor. Bir sosyalist, "rejim krizi" denilen durum ile sistemin yapısal bunalım özelliklerinin ne kadar içiçe geçtiğini ve nerede ayrıştırılması gerektiğini tahlil ile yükümlüdür. Bu anlamda, kapitalist sistemin gerek üretim süreçlerinin, gerekse burjuva toplumun örgütlenişinin anarşik ögelerinin hareketi arasında sanıldığının ötesinde doğrusal bir bağ bulunmaktadır. Bu anlamda hangi özgün bürünümlere sahip olursa olsun, sosyalistler, *sistemik* olan ile rejime ilişkin olanı ajitasyon–propaganda ve teşhir faaliyetlerinde deşifre ederken, her zaman, önceliği ve aşkın çözümü sistem boyutundaki nedenselliğe işaret ederek göstermek durumundadırlar. Rejime ilişkin olan krizin böylesi bir nedensellikle birlikte açıklanışı, gerek *emekçilere doğru ve bütünsel bilinç aktarımına* yol açacak, gerekse güncel ve rejime ilişkin olan *kriz ögelerinin aktüel/ popüler kültür alanından çıkarılarak köktenci tarzda siyasallaştırılmasına* yol açacaktır. İşte bu noktada sosyalistler, Yavuz ve Kara'nın önerdiği "aktüel sorunlar üzerinden bütünlüklü bir mücadele hattı oluşturma"(19) yaklaşımına mesafeli durmalıdırlar. Zira aktüalitenin hızla değiştiği ve siyasal islam, ordu–siyaset ilişkisi vb. gibi hiç de aktüel olmayıp son derece siyasal olan konuların aktüelleştirildiği bir siyaset önermesi, olsa olsa sosyalistleri orta oyuncusu durumuna düşürecektir. Dolayısıyla, Yavuz ve Kara, bu yaklaşım temelindeki "alternatif önermeleri", beklentilerinin tersine bizde bulamayacaklardır. Yalnızca şu uyarıda bulunmakta yarar var; sosyalist hareketin devrimci bir paremetreyi oluşturmaksızın "aktüel sorunlar üzerinden" siyaset belirlemeye çalışması, yalnızca ayak değil zemin kaydırıcı riskleri de taşımaktadır. Sosyalist hareketin üstleneceği riskler ise parçalı bir "bütünlüğün" değil, sosyalist anti–kapitalizmin bütünlüklülüğünün sosyalistçe riskleri, daha doğrusu "işin doğası gereği" olmalıdır.*

Yavuz ve Kara, bir yerde "Demokrasi mücadelesinin sözcüsü olan siyasal hareket (bu ancak işçi hareketi olabilir) teorik olarak sistem içinde gerçekleşebilir olan bu talepleri formüle ederken sosyalist talepleri gündemden indirmez." (20) diyorlar. Biz de diyelim ki, pek güzel.. Peki de bu sosyalist

---

* Umarız Şen-Yavuz ve Kara, BSP ve ÖDP'de "sosyalizm" sözünü duyunca, "sabah akşam sosyalizmle kalkıp yatmanın vicdan rahatlatıcılığından" dem vurarak bizleri 'eleştiren' ve hatta bazen 'paranoya' vb. pervasız sözcükleri kullanan bazı "arkadaşlar" vb. gibi provake olmaz ve bu tür polemiklerle uğraşmayarak, bütün enerjilerini 'hızla gerilen politik sürece müdahale' doğrultusunta aktüel bir tarzda kullanabilirler.

taleplerin, demokrasi mücadelesine ilişkin taleplerin altında mı, üstünde mi, neresinde durduğu açıklansın. *Varsayımlarla siyaset yapılamayacağına ve ideolojik belirlenimler saptanamayacağına göre* bu konuya açıklık getirilmelidir. Bununla birlikte, altta ya da üstte, bu sosyalist taleplerin BSP ve ÖDP'de ne zaman dile getirildiği veya yazılıp çizildiği de belirtilmeli ki parçalı doğrularla ve yine varsayımlarla uğraşılmasın. Ayrıca artık şu "talepler" saçmalığına bir son verilmesi gerekiyor. Demokrasi mücadelesinin sistem içi yanları da bulunduğuna ve "isteyenin bir yüzü vermeyenin iki yüzü" gereği kimi talepler (yani istekler) sıralanıp dile getirilebilir. Ama dikkat edilirse, talepler birilerinden istenmektedir. Peki de bugün Türkiye'de bir sosyalist iktidar mı vardır ki "sosyalist talepler"den sözedilebilmektedir? Doğrusu ve daha yerinde olanı ise, sosyalist anti–kapitalizmin sosyalist amaç ve hedefleridir. Sosyalist mücadele sürecinde sosyalist talep olmaz; burada isteyen ve veren ya da vermeyen gibi ayrışık sınıfsallıklar ve ayrışık özneler yoktur. Sosyalist amaçlar için istek duyan ve bunu elde edecek tüm güçler, birleşik özneyi oluştururlar. Burada artık istek değil istek doğrultusunda istenç (irade) oluşturarak dönüşüme elverişli nesnellik–istenç–amaç diyalektiğinde sosyalist mücadele sözkonusu olur.

Gül Evren ise konuyu "bir bilen" pragmatizmiyle ele alıyor: "Sorun tüm teorik olanakların dışında, somut siyasal hedeflere yönelik bir sorundur ve ÖDP'nin 'özgürlükçü ve demokratik bir cumhuriyet'ten söz ederken açığa çıkardığı siyasal olanaklar bir de bu açıdan değerlendirilmelidir. Elbette, atılan sloganların programatik önemi gözardı edilemez ve fakat atılan sloganların pratik önemi gözönüne alınmadan da bu aynı sloganların programatik önemi tespit edilemez." (21) Evren'de kabul edecektir ki ÖDC olmaksızın da ÖDP aynı siyasal olanakları yine yakalayabilirdi ve ayrıca sloganların pratik öneminin her zaman programatik tekabüliyeti gerekmeyebilir. Hatta pekala devrimci bir parti reformu da ileri sürebilir. Fakat Evren'in kurgu ve perspektifi farklıdır, o, Bottomore alıntısından ve genel yaklaşımlarından anlaşıldığı gibi, reformcu tarzda örgütlenmiş bir partiden devrimci sonuçlar/ürünler çıkarma gibi daha geriden bir süreç tasavvur etmektedir. Elbette böylece ÖDC'de, daha geri bir "demokratik düzen"le tasavvur edilebilir. Tahayyül gücümüzde birsınır olmayabilir fakat devrimciliğin yaratıcılığının bir sınırı vardır, o da *programın devrimci bir öz ve tarz ile sarmalanmasıdır*. Ancak bu durumda pratik politikada daha cesur ve açılımcı olunabilir. Evren ve genel olarak ÖDP'deki egemen belirlenimin içinde yer alanların yaptığı ise, devrimci sosyalist bir özü yalnızca *varsayarak*, salt açılım ve dolayımlar üzerinden o varsayıma ulaşmak, olarak özetlenebilir. Fakat uluslararası birçok pratiğin de gösterdiği gibi, siyaset hep somut durumlar üzerinden yapılır ve her somutluğa hazır ve donanımlı girilmeyince ciddi ve geri dönüşü oldukça zikzaklı yollara savrulmak işten bile değildir. Çünkü siyaset, salt *niyet, varsayım*

ve *sezgiler* üzerinden yapılamayacak denli yakıcı ve yönlendirici bir netlikler alanını tanımlamaktadır.

Bu noktada, sosyalistlerin "dünya planı"nı, ele alırken de dikkatli olmaları gerektiğine işaret etmeliyiz. Zira bazı sosyalistler, örneğin "dünya planı" olarak küreselleşmeden ya mutlak bir 'sosyalizme geçit verilmezlik' ya da "demokratikleşme" kurgularını görür ve alırlar. Halbuki emperyalizm, hangi döneminde olursa olsun, ister eskiden olduğu gibi güçlü bir karşıtı olduğunda, isterse bu karşıt bulunmadığında, hiçbir zaman, gerek nesnel gerek öznel boyutlarda 'sosyalizme geçit vermeye' ya da "demokratikleşmiş rejimlere" önsel bir açıklığı ya da zayıflığı barındırmaz. Sorun yalnızca emperyalizm üzerinde, kendi özgül alanındaki devingen devrimci gücün yoğunlaşma ve atak yeteneğiyle yaratılan basıncın derecesiyle ilgilidir. Emperyalist merkezler ve onlar için ideoloji–politika üreten merkezlerin elinde bir tek mekan için değişik ve hepsi de kendileri için benimsenebilir çeşitli senaryo ve seçenekler bulunmaktadır. Elbette ki sosyalistlerin bu kıvraklığı (seçenekliliği) anlayabilme ve çözümlemeleri önemlidir, ancak herşey de o kadar "yukarıdan" kotarılmamak-tadır. Sanıldığının tam tersine, emperyalist merkezler ve özellikle de ABD, çoğu kez herşeyi yukardan planlamamakta, ana çizgiler ve güncel değişkenler üzerinden, yani *verili durum üzerinden* politika belirlemekte ve verili bir dünya planını yutturmaya, zorla benimsetmeye çalışmaktadır. O halde sosyalistlerin küreselleşme bağlantılı çatal kurgu, daha doğrusu kavrayışlarını, daha fazla kendi ülkemize doğru yönelterek test etmek gerekmektedir. Kısacası, *verili durumun yaratıcıları, özneleri ve parametresi* olmak durumun-dayız. İşte bu noktada, Evren'in "Demokratik ve siyasal reformların, sosyal ve ekonomik iyileştirmelerin gerçekleşmesi burjuvazinin ülkemiz gibi oligarşik olarak egemen olduğu bağımlı rejimlerde sınıf olarak tek başına uluslararası sermayenin yeniden yapılanma süreçleriyle uyumlu olarak böyle bir talepte bulunduğunu gösteriyor."(22) yaklaşımının gerçekten savurucu olduğunu belirtmek gerekiyor. Hemen ardından dile getirilen, bu mekana ilişkin gerçekçiliğin ise savurucu olmayı sınırladığını, bu tür göstergelerden hareketle de teori adına da olsa bu coğrafyanın sorunlarıyla daha fazla yoğunlaşılması gerekliliğinin daha tutarlı bir devrimciler kuşağı yaratacağına işaret ederek, Evren'in değindiği ve üstünde daha fazla yoğunlaşıldığı takdirde bize ait daha fazla sonuç çıkarılabilecek bir konuya geçebiliriz. "Demokrasinin derinleş-tirilmesi perspektifi, sosyalizmden yalıtılmış, salt demokratik (ne demekse!) görevleri olan sınırlı bir demokratik devrim anlayışını reddeder. Yani kısacası 'demokrasi (hala)' bir devrim sorunudur."(23) Evren'den aktardığım ve Evren'in kendi cenahından dile getirdiği bu doğru yaklaşımı bazı uyarılarla kimi yanlışlardan ayıklamak gerekiyor. İlki, "salt demokratik" olanın "ne demek" olduğunu, Evren, bilebilecek bir sosyalisttir. Eğer bizimle polemi-ğinde böyle şeyler söyleme

gereğini duymuşsa bu gerçekten önemli değildir, ama bilinen birşeyin pas geçilmesi kadar tehlikeli bir tutum olmayacağı da bilinmelidir. İkincisi, bizimle yapılan bir polemikte de olsa hoşgörülemeyecek bir yanlıştır; o da 1919'lardaki (Evren tarafından beğenilmese de) Sovyetler'deki kimi uygulamalardan "pozitivist marksizmin reel siyaset anlayışı şekillenmeye başlıyordu"(24) vb. şeklinde yeni sol ve postmodernist marksizm eleştirilerine pirim verilerek ne "salt demokratik" ne de "olası bir 'sosyalist devrimin' bile vazgeçilmez demokratik görevleri" görüşünün gerekleri yerine getirilebilir. Unutulmamalı ki, bu tür perspektiflerle de olsa siyasetin her zaman bir "reel siyaset" alanı vardır ve siyaseti dünyayı değiştirmenin bir kaldıracı olarak seven sosyalistler, bunu önsel olarak benimser, fakat olası bozucu noktalarına karşı da marksizmin sağladığı öz ve bu özün geliştirilmesi ile direnirler. Kısacası, bazı bulaşıklıkları göze almaksızın siyaset yapılmaz, olsa olsa apolitik tarzda teorisist sosyalizm yapılır. Bu da yeni sola ait olsun. Siyasete ilişkin böylesi bir perspektife ulaşılınca, birçok sosyalist gibi Evren'de olası (geçici) olumsuz sonuçlar karşısında "Düşlerimizin üzerine bir felaket gibi çöktü" vb. sözleri bir daha sarfetme gereği duymaz. Üçüncüsü, "MDD–SD tartışmasının, reformcu siyam ikizlerinin icadı" sözleriyle bir objektif uzaklık sağlama bürünümüyle birlikte söylenen, "Türkiye solunu bir dönem meşgul eden, ama devrimcilerin o zaman da esas olarak teğet geçme becerisini gösterdiği miadını doldurmuş ve işlevsiz bir tartışma olduğu"(25) görüşüne ilişkindir. Açık konuşmak gerekirse, "köken zıtlaşmasının"* alemi yok. Hangi geleneğin, neyi teğet geçip geçemediği çok önemli olmadığı gibi herşey ortadadır. Bugüne nasıl gelindiği yine iki gelenek için de bilinmektedir. Bugün sorun, hangi ileri ögelerin bugüne nasıl taşındığıyla ilgili olmalıdır.

Ekononizm Nedir, Ne Değildir?

Tayfun Şen'den daha önce (9 nolu notta) aktardığım ekonomizm yorumunu "kötü bir Lenin özetlemesi" olarak değerlendirmiştim. Lenin'in *Marksizmin Bir Karikatürü ve Emperyalist Ekonomizm* adlı yapıtındaki ekonomizm vurgusu itibarıyla bütününü vermeyişi ve bizleri eleştirirken 1970'lerin *Devrimci Yol–Kurtuluş* arasındaki bir tartışmanın donanımıyla sınırlanarak, birçok şeyi birbirine karıştırmasından dolayı "kötü bir Lenin özeti" sonucu ortaya çıkıyor. Bunu gereğince örnekleyerek kanıtlayacağım.

---

* Metin Çulhaoğlu'nun *Gelenek Kitap Dizisi*'nin 1992 Temmuz-Ağustos tarihli 40. sayısında "Gelenekten Geleceğe" üst başlığı altında yayınlanan, "Köken zıtlaşmasını geride bırakmak" başlıklı yazının sonunda şöyle deniyordu: "Türkiye sosyalist hareketinin yaşadıkları, içerdikleri olumlu ögeleri aktarma dışında, yerleşik halleriyle o iki ünlü geleneğin ikisini de tüketmiştir. Türkiye sosyalist hareketinin geleceği, ne eski partili geleneğin adam edilmesinde ne de hareket geleneğinin şu ya da bu konuda ikna olmasındadır. "Yeni dönem, yeni bir gelenek yaratacaktır." (s.16)

Sosyalist Politika'nın 12. sayısındaki yazımın (sf.57) Tayfun Şen'in alıntı yaptığı cümleleri de kapsar şekilde (Şen'in yaptığı alıntıyı italikli olarak vereceğim) paragrafın bütününü buraya alıyorum: "Aşamacı demokratizme karşı çıkan Lenin'in demokrasi sorununa ilişkin daha önce kısaca değindiğim yaklaşımını devrim öncesi süreçlerde demokrasiyi ele alışında da izlemek mümkün. Lenin'e göre demokrasi egemenlik biçimlerinden biridir ve emperyalizm, siyasal gericilikle birlikte demokrasiyi yadsımaktadır. Bu durum, bir yandan yığınlarda demokratik esinler uyandırmakta ise de konunun iktisadi temeli itibarıyla en ideal demokratik dönüşüm bile iktidar sorununa yaklaşamayacaktır.(27) *Lenin'e göre demokrasi, sermaye egemenliğinin bir açılımı olmakta, bu daha açık ve özgür bir sınıf mücadelesi itibarıyla siyasal demokrasinin önemini göstermekte, fakat demokrasinin istemleri iktisadi temeliyle kapitalizmde gerçekleşme koşulu bulunmamaktadır.* Kısaca Lenin, kapitalizm ve siyasal demokrasi arasındaki bağlantıları demokratizme varmayan bir siyasal incelik temelinde ele alır. (28) Aynı siyasal incelik ulusal sorun bağlantılı olarak demokrasi sorununu ele alışta da somutlanır. Marx'ın yorumundan hareketle Lenin, "Ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı dahil, demokrasinin çeşitli istemleri mutlak şeyler değildir, bunlar dünya demokratik hareketinin. *(bugün sosyalist hareketinin)* (abç–İKT) tümünün bir *parçasıdır.* Bazı somut durumlarda, parçanın bütün ile çelişkiye düşmesi olasılığı vardır; o zaman parça atılır."(29) Tayfun Şen, bu yaklaşımımdan hareketle "Ekonomizm, ekonomi ile siyasal demokrasi arasındaki" ilişkilenmeyi yine alt–üst ediyor. Yine o tılsımlı 'iktisadi olarak' kelimesine sarılarak. Ama buna Lenin'i bile ortak etse kimseyi inandıramaz.

"Yazar her ne kadar 'Lenin'e göre' diyorsa da, gerçekte siyasal demokrasinin istemlerinin kapitalizmde iktisadi olarak gerçekleşemez, biçimindeki tanımlama Lenin ile uzaktan yakından ilgili değildir. Bu tanımlama ekonomist Kievski'ye aittir. Lenin'in sözü edilen "Marksizmin Bir Karikatürü ve Emperyalist Ekonomizm" adlı kitabından ise, tam da Kievski'nin 'iktisadi olarak'lı açıkladığı siyasal demokrasi anlayışı eleştirilmektedir. Kuşkusuz kitap bir bütün olarak ve önyargısız okunmuş olsaydı, bu rahatlıkla görülürdü."(26) diyor. Şen, bir sayfa öncesinde yine aynı konuyu ele alırken, "Ekonomizmin siyasal demokrasi mücadelesini küçümsemek amacıyla kullandığı bu tılsımlı sözcük, gerçekte siyasal olan bir kavramın ekonomik kavramlar ile açıklanmaya zorlanmasıdır. Bu tür her zorlama gibi saçmalığa varır. Demokrasinin, gerçekte toplumsal olarak eşitsiz olanı yasal olarak eşitlediği unutulur ya da unutulmak istenir.."(27) diyor. Şen, siyasal olan ile ekonomik olan arasındaki ilişkiyi kopararak konuyu ele alıyor. Ayrıca Şen, kendisinin de farkında olduğu *biçimsel demokrasinin* yani kendi ifadesiyle, "Demokrasinin, gerçekte toplumsal olarak eşitsiz olanı yasal olarak eşitlediği" yanılsamasının o kadar esiri haline gelmiştir ki, sözkonusu siyasal olan ile ekonomik olan

arasındaki bağlamı yitirmiş görünüyor. Öyle ki marksizmin bazı temel önermelerini unutacak kadar. Marx, "Kafamda biriken kuşkuları gidermek için ilk giriştiğim çalışma, *Hegelci Hukuk Felsefesi*'ni eleştirici bir gözle yeniden gözden geçirmek oldu. Bu çalışmanın girişi, Paris'te 1844'te yayınlanan Deustch–*Franz–ösische Jahrbücher*'de çıkmıştır. Araştırmalarım, devlet biçimleri kadar hukuki ilişkilerin de ne kendilerinden, ne de iddia edildiği gibi insan zihninin genel evriminden anlaşılamayacağı, tam tersine, bu ilişkilerin köklerinin, Hegel'in 18. yüzyıl İngiliz ve Fransız düşünürlerinin örneğine uyarak 'sivil toplum' adı altında topladığı maddi varlık koşullarında bulundukları, ve *sivil toplumun anatomisinin de, ekonomi politiğin içinde aranması gerektiği sonucuna* ulaştı. "(abç–İKT) Aynı sayfadan aktarmaya devam ediyorum; "Ulaşmış olduğum ve bir kez ulaşıldıktan sonra incelemelerime klavuzluk etmiş olan genel sonuç, kısaca şöyle formüle edilebilir: Varlıklarının toplumsal üretminde, insanlar, aralarında, zorunlu, kendi iradelerine bağlı olma-yan belirli ilişkiler kurarlar; bu üretim ilişkileri, onların maddi üretici güçlerinin belirli bir gelişme derecesine tekabül eder. Bu üretim ilişkilerinin tümü, toplumun iktisadi yapısını, belirli toplumsal bilinç şekillerine tekabül eden bir hukuki ve siyasal üstyapının üzerinde yükseldiği somut temeli oluşturur.Maddi hayatın üretim tarzı, genel olarak toplumsal, siyasal ve entellektüel hayat sürecini koşullandırır.."(28) Bilinmesi gerektiği ve görüldüğü gibi, iktisadi/ ekonomik temel ile siyasal olan tüm üstyapı biçimleri arasında determinist bir bağ vardır. Marksizmi laf ola beri gele tarzında kavramadığımız için, ekonomizm umacısı olanlardan farklı olarak, elbetteki iktisadi temelin siyasalı üretici formasyonunda alaylı bir "tılsım" değil, toplumsal maddi yaşamı belirleyen bir zenginlik buluyoruz. Şen'in bahsindeki "iktisadi olarak" sözcüğü gerek benim kullanımımda, gerek Lenin'e atıfta bu içerikle kullanılmıştır. Bu yaklaşımı güçlendirecek veriler, Lenin'de, üstelik aynı yapıtta bulunmaktadır. Lenin, Kievski'yle polemiği sırasında, Kievski'nin ulusal sorun bağlamlı boşanma hakkı konusundaki bir itirazına yanıt verirken bakın neler söylüyor:"Bu itiraz, genel olarak demokrasiyle kapitalizm arasındaki ilişkinin hiç bir şekilde anlaşılmamış olduğunu ortaya koyuyor. Kapitalizmde, ezilen sınıfların kendi demokratik haklarını 'kullanmalarını' olanaksız hale getiren koşullar istisna değildir, sistemin tipik özelliğidir."(29) Yine Lenin, "*Bütün* 'demokrasi', kapitalizmde ancak çok ufak ölçüde ve yalnızca göreli olarak elde edilebilen 'haklar'ın ilanını ve gerçekleştirilmesini içerir." (30) Peki bu demokrasinin sözü edilen kısıtlılığı nedendir, salt siyasal mı, yoksa siyasal olan, mülkiyet–üretim–bölüşüm ilişkileri üzerinde yükseldiği için mi? İşte benim "Lenin'e göre" şeklindeki atfımın kaynağı. Yetmezse, Lenin'den daha da açık bir bağlam kuruluşu aktarılabilir. Lenin, emperyalizm ile demokrasi arasındaki çelişkileri irdelerken, açıkça "Tartışma konusu sorun, ekonominin politikayla ilişkisidir: Emperyalizmin ekonomik

koşullarının ve ekonomik içeriğinin belli bir siyasal biçimle ilişkisi.."(31) Demek ki, Şen, kitabın bütününü ve önyargısızca okumaktan sözederken, bunun gereklerini yerine getirerek, Lenin demokratizme varmaksızın siyasal incelikle demokrasi konusunu ele almıştır, sözlerimle birlikte ve en önemlisi leninizm bütünlüğü içinde konuyu yeniden ele almalıdır. Ayrıca söz konusu yapıt okunurken, hatta Lenin'in başka bazı kitapları da okunurken, Lenin'in en fazla demokratik devrimi savunduğu zamanlarda bile, sosyalist devrim belirlenimli olduğu ve biçimsel demokrasiyi hiçbir zaman kutsamadığını, yalnızca emekçilerin mücadelesine sağlayacağı olanaklar açısından siyasal demokrasiyi önemsediğini ve Lenin'in olumlamalarının otokrasi Rusya'sına, burjuva devrimi öncesine ait olduğunun mutlaka gözetilmesi gerekiyor. Siyasal demokrasiyi arkadaşlarımız gibi fetişleştirmeksizin, Türkiye'de burjuva devrim sonrasında (ve bugünlerde) demokrasinin neden bir "tamlık" içinde kurulamadığını ve kurulamayacağını bildiğimiz için, Türkiye burjuvazisinin ve emekçilerinin, bir şekilde siyasal demokrasiye ulaşmış olması gerçeğinden hareketle, demokratik devrimin bakiyesi olan bütün sorunlar sosyalist devrimin görevleri arasındadır, diyoruz.

Yine "iktisadi olarak tılsımına" dönmek gerekirse, Şen, Kievski'nin görüşlerinde, Lenin'in belirttiği, savaşın özel bir damgası bulunduğu yaklaşımını gözetmelidir. Gözetmelidir ki daha objektif bir tartışma yürütebilsin. Kievski savaş koşullarının belirlenimi altında, bir tür savaş katastrofizmiyle emperyalizmi mazur gösterdiği için "emperyalist ekonomizm"le damgala-mıştır. Kievski'nin iktisadi temeli önemsemesi marksist çerçevede değil, bir tür "bu savaş koşullarında bırakın siyasal devrimi, gelin sosyalist devrime yönelim"ci tarzda ultra faydacı içerikle belirlenir. Lenin'le Kievski arasındaki tartışmanın özgün yanını Şen görememiştir. Lenin, Kievski'nin demokrasinin "ekonomik bakımdan elde edilemezliği" görüşünü, emperyalizm ile demokrasi arasındaki çelişki ve emperyalizmin demokrasiyi yadsımasın-dan ötürü yanlış bulur.(32) Yoksa Lenin, iktisadi temel ve bu temelin nasıl değişeceği ve buna yol açacak siyasal devrim gibi konularda çok açıktır. Öylesine ki, Şen'in anladığı Kievski yorumundan daha farklıdır Lenin'in Kievski'ye eleştirisi. Bu eleştiri, Şen'in yaklaşımını bir kez daha çökerticidir: "P.Kievski, *siyasal* musibetlerle, *iktisadi* musibetleri damgalayıp teşhir eden 'negatif' sloganlar arasındaki farkı anlamıyor. Fark şuradadır: Bazı iktisadi musibetler, kapitalizmin öylesine ayrılmaz bir parçasıdır ki, siyasal üstyapı ne olursa olsun, kapitalizmi ortadan kaldırmadıkça o musibetleri, ekonomik olarak yok etmek *olanaksızdır*. Bunun tersini kanıtlayacak tek olay gösterilemez. Öte yandan, siyasal musibetler, 'var olan sistemde', yani kapitalizmde iktisadi açıdan tamamen olanak çerçevesinde bulunan ve –bazı yönleri bir ülkede, belli bazı yönleri bir başka ülkede olmak üzere– kapitalizmde istisnai olarak gerçekleştirilen demokrasiden uzaklaşmayı ifade eder. Bir kez daha, yazarın anlayamadığı şey,

genel olarak demokrasinin uygulanması için gerekli olan temel koşullardır." (33) Peki bizim söylediğimiz neydi? Demokrasinin olumlanmasından hareketle, o iktisadi temellere dokunmaksızın demokrasinin istemlerinin kapitalizmde gerçeklenemeyeceğiydi, değil mi? Lenin'in demokratik dönüşümleri bir dizi devrimlere bağlaması ve sosyalizm olmaksızın istikrarlı hale gelemeyeceğini söylemesi vb. tüm yaklaşımlar, kitabın bütününü okuyan Şen'in dikkatinden nasıl kaçtı acaba?

Bu polemikten bir ders çıkarılması gerekirse, sosyalistlerin biçimsel kimi benzerliklerden hareketle "fırsatçılıktan" kaçınmalarına ilişkindir. Zira aynı yaklaşım, yalnız beni değil, bir şekilde, Şen'i yanlışlayan Lenin'i de bilmeyerek hedeflemiştir.

Ayrıca Tayfun Şen, Lenin'in ekonomizm eleştirisinin Kievski ve andığımız yapıtla sınırlı olmadığını bilmek durumundadır. Ekonomizmin, Lenin'e bağlı kalınarak unsurlarını sıralamak gerekirse, siyasal mücadele ile "ekonomik mücadeleyi" birbirinden ayırarak ekonomik mücadeleyi ve kendiliğindenciliği temel almak; siyasal mücadelenin bütünlüğünü parçalamak; siyasal olanı yalnızca ekonomik düzeyde algılamak; siyasal eylem, ideoloji, sınıf bilinci ögelerinden uzak durmak, siyasal ajitasyon ve mücadeleyi sınırlamak, parti örgütünden kaçarak örneğin sendikalizm vb. önemsemek, güçlü ve merkezi bir devrimciler örgütünü yadsımak vb. özelliklerle nitelenir.

Şimdi, Şen, bu kriterlere göre dönüp sosyalist hareket içindeki ekonomizmin "esas oğlan"larını tespit edebilir.

Bir de tabii marksizme ilişkin eleştirilerde devreye sokulan bir ekonomizm eleştirisi vardır ki, neyse ki Şen onu devreye sokmamış.

Demokrasinin Tarihsel Temelleri ve Burjuvazinin Tutumu

Şimdi demokrasi konusuna daha doğrudan eğilebiliriz. Marx 1848 Haziran'ı ile 1849 Haziran'ı arası dönemi ayrıntılı bir şekilde çözümlerken, demokrasinin şekillenmesini anayasa sorunu üzerinden açıklıyor. Marx şunları söylüyor: "Eskiden, anayasalar, toplumsal altüst oluş süreci bir durgunluk noktasına varınca, sınıflar arasında yeni oluşan ilişkiler sağlamlaşınca, iktidardaki sınıfın rakip kesimleri, aralarında, kendi aralarında, savaşımı sürdürmelerini ve aynı zamanda gücü tükenmiş halk yığınını bu savaşımın dışına atmalarını sağlayacak bir uzlaşmaya vardıkları zaman, yapılır ve kabul edilirdi. Bu anayasa, tersine, hiç bir toplumsal devrimi berkitmiyordu. Eski toplumun devrim üzerindeki geçici zaferini gerçekliyordu."(35) Burada Marx, burjuva devriminin tüm şatafatına rağmen, tüm renkli sınıfsallığına rağmen, sınırını göstermektedir. Hiç bir toplumsal devrim ögesini pekiştirmeyen, sağlamlaştırmayan bir anayasa, burjuva devriminin durak noktası oluyordu. "Eski toplum" deyişi ile Marx, burjuvazinin geleneksel köklerini açıklıyordu. Siyasa da

buna göre şekilleniyordu. Marx'ın çözümlemelerinde bunu hep görmek olanaklı: "Üçrenkli anayasa, küçük–burjuvazi ile her türlü uzlaşmayı reddeder, toplumun hiçbir yeni öğesini yeni devlet biçimine bağlamayı bilemez-ken, eski devletin, içinde, en yalan, en zorlu, en bağnaz savunucularını bulduğu bir bünyeye geleneksel dokunulmazlığını geri vermekte acele ediyordu. Geçici Hükümet tarafından sarsılan *yargıç* güvencesini, bir anayasal yasa düzeyine çıkarttı. Tahtından indirttiği kral, böylece, yasallığın güvenceli engizisyoncularının kişiliğinde, binlerle çoğalarak hortluyordu." Marx, devamla bu anayasanın çelişkileri üzerine Fransız basınında yürütülen tartışmayı yetersiz bularak şu görüşleri dile getirir: "Oysa bu anayasanın büyük çelişkisi şuradadır: bu anayasanın toplumsal köleliğini sonsuzlaştırmak durumunda olduğu sınıflar, proleterya, köylüler, küçük–burjuvalar gene bu anayasa tarafından ve genel oy yoluyla siyasal iktidara sahip kılınmışlardır. Ve aynı anayasa, eski toplumsal gücünü berkittiği, onayladığı sınıfın elinden, yani burjuvazinin elinden bu gücün siyasal güvencelerini çekip almaktadır. Anayasa, bu sınıfın siyasal egemenliğini, düşman sınıfların her an zafer kazanmalarına yardım eden ve bizzat burjuva toplumunun temellerini sarsan demokratik koşullar içine sıkıştırmaktadır. Bazılarından, siyasal kurtuluşlarını toplumsal kurtuluşa kadar götürmemelerini istiyor, öteki bazılarından ise toplumsal anlamda yeniden kazandıkları gücü, siyasal anlamda güçlenmeye, dirilmeye vardırmamalarını istiyor."(36) Sınıfların birbirlerine düşman konumlarını, birbirlerine karşıtlıklarını genel oy aracılığıyla *genel geçer bir eşitlemeye* yani biçimsel demokrasi planına yerleştiren anayasal egemenliğin, siyasal ve toplumsal güçlerden birbirlerinin alanlarına doğru etkinlik genişletmemeleri istemi, burjuva demokrasisinin daha sonra aşılacak olan bir doruk noktasıdır. Yani demokrasi, biçimsel eşitlemede dahi bir eğim izleyecek, bir süre sonra siyasal olanın toplumsal alanı sarmalaması başat bir gelişme olacaktır. Bu da burjuva demokrasisi ve anayasal egemenliğin, sınıf sömürüsünün ve modern kamu durumunun hep evrimleşerek pekiştirilen bir çizgisi olacaktır. Günümüzün kamu durumu, anayasaların biçimlenişleri, sınıf ilişki ve çelişkilerinin düzenlenişi, genel oyun geçmiştekinden farklılaşmış kullanımı, sınıf sömürüsünün aldığı biçimler ve derinleşmiş boyutları düşünüldüğünde demokrasinin, karşıt sınıfları "kapsaması" bağlamıyla oldukça daraltılmış bir alana tekabül ettiğini görebiliyoruz.

Fakat, sözcük olarak egemenlik ve katılımın düzenlenişi anlamına gelen demokrasi, çaplı burjuva devrimcilerinin yenilgilerine karşın bir ülkü olarak yaşayacaktı artık. Ülkünün yaşaması, bugün bizlerin sorunu. Marx ise, daha o yüzyılda şunları söyleyecekti: "Robespierre, Saint–Just ve yandaşları, ilkçağın *gerçek kölelik* temeline dayanan *gerçekçi demokrasili toplumunu, kurtulmuş köleliğe, burjuva topluma* dayanan *tinselci demokrasili modern temsili devlet* ile karıştırmış oldukları için yenik düştüler. *İnsan haklarında* modern

burjuva toplum, sanayi, evrensel rekabet, kendi ereklerini özgürce izleyen özel çıkarlar toplumunu, bu kendi kendine yabancılaşmış anarşi, doğal ve tinsel bireycilik rejimini tanımak ve onaylamak zorunda olmak; aynı zamanda da bu toplumun *siyasal başını ilkçağ biçimi* eğitmek savında bulunarak, bu toplumun yaşamsal belirtilerini iş işten geçtikten sonra şu ya da bu tikel birey için yürürlükten kaldırmak istemek; ne devsel yanılsama."(37)

Tayfun Şen, bir yerde yine "ekonomizm" umacısı eşliğinde, yine demokrasiyi burjuvaziye bıraktığımızdan sözederken, bir de "liberal burjuvazi" düşü kurmuş. Halbuki, bizim terminolojimizde "iyi huylu–kötü huylu" burjuvazi ayrımları yoktur. Neyse izleyelim: "Ekonomizm siyasal demokrasi mücadelesini liberal burjuvazinin iktidar mücadelesi olarak gördüğü için, onun bir malıymış gibi ele alır."(38) Şen'in bize atfettiği önemli değil, Marx'ın bu konudaki görüşü şöyle: *"siyasal biçimlenmesi tamamlandıktan* sonra liberal burjuvazi, artık anayasal temsili devlet aracıyla ülküsel devlete erişmeye inanmıyordu, artık ne dünyanın kurtuluşunu ne de evrensel insanal erekleri özlüyordu; tersine, bu rejimde kendi *tekelci* erkliğinin *resmi* dışavurumunu ve kendi özel çıkarlarının *siyasal onaylanmasını* buluyordu."(39) (Kimbilir, belki de sevgili Şen, liberal burjuvazinin *siyasal biçimlenmesi tamalanmadan öncesi* için burjuvaziye *devrimci demokrat misyon* biçtiğimizi düşünmüştür. Eğer böyle ise gerçeğe yaklaşmış demektir.)

Şaka bir yana, demek ki artık bırakalım devrimciliği, burjuvaziden demokrat tutumlar da beklenemez. O halde egemenlik boyutuyla olsun, siyasal yaşama katılımın düzenlenişi boyutuyla olsun, demokrasi sorunu artık sosyalizme devrolmuştur. Burjuvaziye kalan ise yalnızca kapitalist egemenlik boyutudur.

Sosyalist Tutum

Demokrasi, sözcük anlamı itibarıyla olsun, siyasal anlamıyla olsun, egemenlik ilişkilerinin sınıfsallığı bağlamında, gerek egemen sınıf ve halesinin gerekse karşıt sınıf ve çeperlerinin siyasal yaşama *katılımının* ve *dışlanmasının* düzenlenişini tanımlamaktadır. Bu, demokrasi dendiğinde gözetilmesi gereken ilk belirleme olmalı. Bu, egemenliğin üretim tarzı–üretim ilişkileri – mülkiyet biçimi–bölüşüm ilişkileri– ve toplumsal–siyasal–ideolojik formasyon bağlamındaki sınıfsal ve siyasal biçimlenişleri ikinci belirlenim alanını oluşturmaktadır. Üçüncüsü de ilk iki belirlemeden hareketle, konunun salt demokrasi konusu olmaktan çıkarak *sınıfsal bir iktidar sorunu* olarak, sosyalizm belirlenimiyle şekillenmesi gerekliliğine ilişkindir. Bu noktada sosyalizmin, demokrasi–eşitlik–özgürlük–insan hakları vb. tüm temaları *kapsayan* fakat bunların biçimselliklerini karşısına almayı da içererek tarihsel sıçrama yaptıracak bir geçiş evresi olduğunu belirtmek gerekiyor. Kısacası,

sosyalizmin önünde, kendisini koşullayıp tamlayacak bir "demokratik geçiş evresi" yoktur, olamaz. Marksizmde kapitalizmden komünizme geçiş evresi vardır, bu evreye birinci evre veya sosyalizm denir. Demokratik geçiş evresi kurgularının teorik olarak gerçeklenebileceği tek mekan burjuva devriminin geciktiği coğrafyalardır, ki oralarda da sosyalizmin eksikliği buram buram hissedilmektedir; çünkü sosyalizm eksenine oturtulmayan her demokratik çerçeve burjuvalar ve emperyalizm tarafından kemirilmektedir.

Demokrasi konusunda sosyalist yaklaşım, demokrasinin sosyalizm tarafından içerilmesinin ön kabulüne dayanır. Böylece sistem içi ve emekçiler lehine iyileştirmeler ne kadar olası olursa olsun, gerçek bir zorlamanın ürünü olarak şekillenebilecek ve bu kısmi iyileştirmelerin burjuvazinin hanesine yazılmasını önleyecektir. Böylece emekçiler, hak eşitliği ve eşitsizliklerinin kendi başına bir çözüm platformu sunmadığını görecekler ve biçimsel olanın ardında saklanan gerçeklere ulaşacaklardır.

Sosyalist mücadele eksen ve belirlenimi altında yürütülecek olan haklar mücadelesi, gerçekleşme şansı olmadığı durumlarda bile emekçi kitlelerin demokrasi ile sosyalizm arasıdaki bağları kurması ve eğitimlerinde karşılığını bulacaktır. İşte böylece *demokratik hak bilinci* köklüce oluşup, kendini salt talepler değil amaç ve hedeflerle de bağlantılandıracaktır.

Kısaca söylemek gerekirse, sosyalist mücadele, tarihsel bağlamları içinde demokratik mücadele-lerden çok şey öğrenmiş ve yetkinleşmiştir. Artık sosyalist mücadele üstbelirlenimi devreye girmeksizin, sosyalizmin demokratik mücadelelerden öğreneceği bir şey kalmamıştır.

Son olarak, demokrasi mücadelesini küçümseme demagojilerine karşı bir çift sözümüz olacak: Biz sosyalizmi "arkadaşlarımız" gibi dangul–dunk, bodoslama, slogancılık vb. bir tarz olarak algılamıyoruz. Sosyalist siyaset, kendisine içsel belirlenim ve çözümleyicilikler yanısıra, kendisine *dışsal* siyasal ve toplumsal girdilerden de beslenir; bu dolayımların tümünü değerlendirir ve onları bir eksene, bütünlüklü bir siyasal ve toplumsal kurtuluş alanına taşır.

Konu bu kadar açıktır.

Geçiş Sorununda Marksist Yaklaşım

Yukarda kısaca sosyalizmi önceleyen vè onun yerine konulabilir bir geçiş evresi olamayacağını söylerken, bu kimilerinin sandığı veya sanabileceği gibi, sosyalist devrimi fikri sabit bir tercih olarak benimsemekten değil, sosyalist devrim belirlenimini oluşturan Marksist yaklaşımlardan kaynaklanmakta olduğu bilinmelidir. Bu konuda Marx ve Lenin'den çok açık ve kesin görüşler aktaracağım. Önce Marx: "Kapitalist toplum ile komünist toplum arasında, birinden ötekine devrim yoluyla geçiş dönemi yer alır. Buna bir si-

yasal geçiş dönemi tekabül eder ki, burada, devlet, *proletaryanın devrimci diktatörlüğünden* başka bir şey olamaz."(40) Lenin ise sorunu şöyle koyuyor: "Sosyalistlerin anlamadıkları, ve teorik miyopluklarını açıklayan, burjuva önyargıların tutsağı kalmaları sonucunu veren, proletarya karşısındaki siyasal dönekliklerini oluşturan esas nokta, kapitalist toplumda, bu toplumun temeli olan sınıf savaşımı azbuçuk ciddi bir biçimde gücünü artırır artırmaz, burjuva diktatörlüğü ile proletarya diktatörlüğü arasında hiçbir *orta yol* olamamasıdır Tüm bilmem hangi *üçüncü yol düşü*, küçük-burjuvaların gerici bir sızlanmasıdır. (41) (abç-İKT)

Lenin, bir başka yerde bizde de pek moda olan kimi kavramların "genel" kullanımına karşı çıkarak şunları söylüyor:"Kapitalizmden sosyalizme geçişteki sorunları, genel olarak özgürlük, eşitlik, demokrasi, emek demokrasisinin eşitliği vb. hakkında genel laflarla çözmeye çalışanlar (Kautsky, Martov ve Bern sarı Enternasyonalinin öteki kahramanlarının yaptığı gibi), bununla yalnızca küçük-burjuva, darkafalı niteliklerini ortaya koyarlar ve ideolojik bakımdan, köle gibi, burjuvazinin ardından giderler. Bu sorunun doğru çözümü, ancak siyasal gücü alan belirli sınıfla, yani proletarya ile, tüm proleter olmayan ve ayrıca da yarı-proleter olan çalışan halk yığını arasındaki belirli ilişkilerin -şaşılacak kadar uyumlu, 'ideal' koşullarında değil de, burjuvazinin değişik biçimlere bürünen çılgınca direnişinin gerçek koşullarında biçimlenen ilişkilerin- somut bir tahlilinde bulunabilir."(42)

Yine Lenin, devrimi "tanımak" değil, proletarya diktatörlüğünün hazırlığının önemli olduğunu belirtiyor: "Gerçekten, devrim, artık kesin, sözgötürmez bir güç durumuna geldiği zaman, liberaller bile onu 'tanıdıkları' zaman, yönetici sınıflar ezilen yığınların yenilmez gücünü yalnızca saptamakla kalmadıkları, ama duydukları zaman, tüm *sorun* -teorisyenler için olduğu kadar, siyaseti pratik olarak yöneten kişiler için de-, *devrimci bir sınıf açısından sıkı sıkıya tamamlamaya dayanır*. Oysa, 'diktatörlük' kavramı olmaksızın, bu belgin tanımı bir sınıf açısından vermek olanaksızdır. Diktatörlük hazırlığı olmaksızın, *gerçekte* devrimci olmak, olanaksızdır. (...) diktatörlüğü söze gelince tanımakta yetenekli, ama onu *gerçekte hazırlamakta* yeteneksiz kişiler bu doğrudan çok korkuyorlar."(43)

Tayfun Şen ise, "işçi sınıfının sosyalizme geçişte siyasal demokrasiden başkaca yolu yoktur"(44) diyor. Şen her ne kadar "işçi iktidarı altında siyasal demokrasi" diyorsa da Marx ve Lenin'deki netliğe ulaşamıyor. Proletarya diktatörlüğüne gelince, Şen onu dışlamıyor fakat öte yandan şu eleştiriyi de getiriyor: "Ekonomizm, sosyalizme geçişte siyasal demokrasiden başka yolların ve araçların da kullanılabileceğine yönelik kapı açan bir eğilimdir." Açık konuşalım, Şen'in kastı, zımnen ve zoraki benimser göründüğü proletarya diktatörlüğüdür. Çünkü Şen'in kavramsal çerçevesi demokrasi ile başlayıp,

siyasal demokrasi ile bitmektedir. *Genel* ve *geçer* kullanımlı bir proletarya diktatörlüğü ise onun kurgusunda sosyalizme geçiş değil, olsa olsa kademelendirilmiş sosyalizmin ilk evresidir. Ancak biliyoruz ki, sorun genel bir teorik kabul ile ilgili değil, Lenin'in belirttiği gibi yolun döşenmesidir. Ayrıca *sosyalizme demokrasi yoluyla geçilmez, sosyalizme siyasal bir devrim ile geçilir*. Siyasal devrim ise, proletarya diktatörlüğü, demokrasisi vb. nin beşiğidir.

Şen devam ediyor: "Kuşkusuz sosyalizme geçişte demokrasi dışında araç ve yollarda kullanılabilir. Bunun örnekleri yaşanmıştır. Ancak bu örneklerin, bizzat işçi ve emekçilerce devrilen sosyalist iktidarlar olmaktan kurtulamadıklarını, hızla kapitalizme yöneldiklerini de izledik." (44) Şen kendisini tutamasa, sosyalist ülkelerin çöküşüne "siyasal devrim" diyecek. Şu garabete bakın: *bizzat işçi ve emekçilerce devrilen sosyalist iktidarlar* var ve o pek çok önemli işçi ve emekçiler, birşeyleri yıkıyor ve bu pek değerli ve önemli eylem kapitalizme yönelim sonucunu veriyor. Bir sosyalist, böyle düşünmekten değilse de böyle ifadelendirmekten geri durmalıdır. Çünkü bazen temkinlilik, kimi zararlı keskinliklerden daha yeğdir, çünkü en azından düşünceyi test etmeye de yarar. Ama kimbilir, belki de o kadar Walesa destekçiliğinden sonra geri dönüş yoktur!

Son olarak, Şen ve onun gibi geçiş sorununda demokrasiyi fetişleştirenlere, Lenin daha esnek düşünmelerini öneriyor: "Elbette kapitalizmden komünizme geçiş de, siyasal biçimler bakımından büyük bir bolluk ve geniş bir çeşitlilik göstermekten geri kalamaz; ama hepsinin özü, zorunlu olarak bir olacaktır: *Proletarya diktatorası*."(45)

Sonuç olarak, Marx ve Lenin'de sosyalist mücadele, sosyalizm, proletarya diktatörlüğü; demokrasiyi çeşitli düzeylerde içermekte, ancak kesinkes demokratizm tarafından belirlenmemektedir. Bütün tartışmanın özeti budur, basit gerçek budur.

Konuyu ÖDP düzleminde ele almak gerekirse, ÖDP'nin proletarya diktatörlüğünü hazırlaması gerekmiyor, bu bağlamda Şen'de rahat olmalıdır. Ancak demokrasi mücadelesine devrimci–sosyalist bir eksen kazandırmak zorunlu görevinden kaçınılamaz. İsveç veya Norveç gibi yerlerde yaşamadığımıza göre, bu görev ertelenemez.

ÖDP, rahatlıklarını deneyimleri eşliğinde büyük oranda terkedecektir. Kongre menziline giren ÖDP, bunun gereklerini nasıl yerine getirecektir, göreceğiz. Fakat bilinmelidir ki ÖDP, sosyalizmin de menzilindedir.

Slogancılık olduysa pas geçin; geçmişte de böyle olmamış mıydı? Kimbilir, belki bazı arkadaşlarımız için öyleydi. Fakat, bu bir yazgı olmayacak.

NOTLAR

1) **M.Yavuz–E.Kara**; Demokrasi Sorununun Kavranışı, *Sosyalist Kurtuluş*, Haziran 1997, Sayı:8, sf.69

2) **Tayfun Şen**; Siyasal Demokrasi ve Bir Ekonomizm Eleştirisi, *Sosyalist Kurtuluş*, Haziran 1997, Sayı:8 sf.91

3) **Gül Evren**; Ne Kadar Demokrasi, Eşitlik Özgülük ve Katılımcılık yolunda *Yeniden*, Ağustos 1997, Sayı: 26, sf.18

4) Özgürlük ve Dayanışma Partisinden Üyelerine Açık Mektup, *ÖDP Genel Merkez Yayını*, Nisan 1997

5) **M.Yavuz–E.Kara**; *Demokrasi Sorununun Kavranışı*; *age.*, sf.77

6) **M.Yavuz–E.Kara**; *age.*, sf.77

7) **Tayfun Şen**; *Demokrasi Sorunu ve ÖDC*, *age.*, Mart 1997, Sayı:7, sf.75–76

8) **M.Yavuz–E.Kara**; *age.*, sf.78

9) **Tayfun Şen**; *Siyasal Demokrasi ve Bir Ekonomizm Eleştirisi*, *age.*, Haziran 1997, Sayı:8, sf.82–83

10) **Tayfun Şen**; *age.*, sf.86

11) **Tayfun Şen**; *age.*, sf.87

12) **Tayfun Şen**; *age.*, sf.86

13) **Gül Evren**; Ne Kadar Demokrasi, *Yeniden*, Ağustos 1997, Sayı:26, sf.20

14) **Gül Evren**; *age.*, sf.18

15) **Gül Evren**; *age.*, sf.18

16) **Tayfun Şen**; *age.*, Sayı:7, sf.74

17) **Tayfun Şen**; *age.*, Sayı:7, sf.77

18) **M.Yavuz–E.Kara**, Demokrasi Sorununun Kavranışı, *age.*, sf.74–75

19) **M.Yavuz–E.Kara**, *age.*, sf.79

20) **M.Yavuz–E.Kara**, *age.*, sf.77

21) **Gül Evren**; *age.*, Sayı:26, sf.19

22) **Gül Evren**; *age.*, sf.19

23) **Gül Evren**; *age.*, sf.19

24) **Gül Evren**; *age.*, sf.19

25) **Gül Evren**; *age.*, sf.19

26) **Tayfun Şen**; *age.*, Sayı:8, sf.91

27) **Tayfun Şen**; *age.*, sf.90

28) **Karl Marx**; Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı; Önsöz, *Sol Yay*, Çev.Sevim Belli, Beşinci Baskı, Eylül 1993, sf.22–23

29) **V.İ.Lenin**; Marksizmin Bir Karikatürü ve Emperyalist Ekonomizm, *Sol Yay*, Çev.Yurdakul Fincancı, Birinci Baskı, Mart 1997, sf.89

30) **V.İ.Lenin**; *age.*, sf.91

31) **V.İ.Lenin**; *age*., sf.52

32) **V.İ.Lenin**; *age*., sf.49

33) **V.İ.Lenin**; *age*., sf.88

34) **V.İ.Lenin**; *age*., sf.63

35) **K.Marx**; Fransa'da Sınıf Savaşımları 1848–1850, *Sol Yay*, Çev.Sevim Belli, İkinci Baskı, Şubat 1976, sf.76

36) **K.Marx**; *age*., sf.78–79

37) **K.Marx–F.Engels**; Kutsal Aile ya da Eleştirel Eleştirinin Eleştirisi, *Sol Yay*, Çev. Kenan Somer, İkinci Baskı, Mart 1994, sf.165

38) **T.Şen**; age., sf.83

39) **K.Marx–F.Engels**; *age*., sf.167

40) **K.Marx–F.Engels**; Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirisi, *Sol Yay*, Çev.M. Kabagil, Üçüncü Baskı, Ekim 1985, sf.41

41) **V.İ.Lenin**; Burjuva Demokrasisi ve Proloterya Diktatörlüğü, *Sol Yay*, Çev. Muzaffer Erdost, İkinci Baskı, Kasım 1992, sf.125

42) **V.İ.Lenin**; *age*., sf.151

43) **T.Şen**; *age*., sf.84

44) **T.Şen**; *age*., sf.85–86

45) **V.İ.Lenin**, Devlet ve İhtilal, *Bilim ve Sosyalizm Yay*., Çev. Kenan Somer, Sekizinci Baskı, Mart 1994, sf.43

ÖDP ve SİYASET*

Metin ÇULHAOĞLU

Bu tebliğin amacı, partimizin kuruluşundan bu yana geldiği noktanın ve bundan sonraki politikalarının tartışılması için genel bir çerçeve sunmaktır. Genel çerçevenin oluşturulmasında, hemen hemen bütün partililerin paylaştıkları ve sürekli olarak kullandıkları üç kavramdan yola çıkılabilir. Bunlar, "sol dalga", "çoğulculuk" ve "harmanlanma" kavramlarıdır.

Bu üç kavram, partinin büyük çoğunluğu tarafından benimsenmekte ve sıkça kullanılmaktadır. Ancak, daha yakından bakıldığında, bu kavramların herbirinin içinin farklı biçimlerde doldurulduğu görülecektir. Sonuçta, partinin kimi alanlardaki politikalarının belirsizliği de, belirgin olduğu söylenebilecek politikaların ihtilaflı oluşu da, söz konusu kavramlara farklı içerik verilmesiyle ilişkilidir.

Tebliğ, hiç kuşkusuz, bu kavramlardan herbirine tek bir içerik verip bunu dayatma amacı taşımamaktadır. Gene de, şu gerçeğin mutlaka görülmesi gerekmektedir: Eğer ÖDP'nin sol hareket içindeki özgün misyonunun ve bu misyon doğrultusundaki genel politikalarının parti bütününde anlamlı biçimde tartışılması ve sonuçta ortalamacı olmayan politikalara ulaşılması isteniyorsa, sol dalga'dan, çoğulculuk'tan ve harmanlanma'dan ne anlaşıldığı da geniş boyutlarıyla tartışılmalıdır. Tebliğ sahibi parti üyesi olarak, bu kavramlara verebildiğim içeriği aşağıda kısaca özetliyorum:

Sol Dalga: Parti içindeki farklı gelenek ve yönelimlerin belki de en çok ortaklaştıkları kavram budur. Sol dalga'dan anlaşılması gereken, halkçı, eşitlikçi, mevcut düzene eleştirel yaklaşan, bugünkünden çok daha iyi bir düzenin kurulabileceğine inanan düşüncenin ve siyasal etkinliğin ülke ölçeğinde yaygınlaşması ve belirli bir kitleselliğe ulaşmasıdır. Türkiye, bu anlamda bir sol dalgayı, 60'lı ve 70'li yıllarda yaşamıştır. Konunun önemli yanı şudur: Kuramsal, siyasal, ideolojik ve örgütsel alanlarda benimsenen birçok kavram, öngörü ve pratik, ancak, böyle bir sol dalga ortamında sınanabilecek, yerli yerine oturtulabilecektir.

Türkiye'de, yükselecek sol dalganın, marksist temelli bir sosyalist örgütlenme ve hareketle tastamam örtüşmesi ne mümkündür, ne de gereklidir.

---

* Ankara İl Örgütü'nün, İl Kongresi hazırlık sürecinde 30-31 Ağustos 1997 tarihlerinde düzenlediği ÖDP Ankara İl Forumu'na arkadaşımız Metin Çulhaoğlu'nun sunduğu tebliğdir.

Sol dalganın içeriğinde, devrimci, demokrat, devrimci demokrat, halkçı, eşitlikçi, ama naif ögeler kaçınılmaz olarak ağır basacaktır. Sorun şuradadır: Marksist ve sosyalist ekseni, daha sonra, yani sol dalganın yükselişinin ardından, bu dalganın içine yerleştirmeye mi çalışacağız; yoksa, aynı ekseni daha bugünden mümkün olduğunca belirginleştirip, beklenen sol dalganın bu eksenden büsbütün kopmamasını sağlamaya mı çalışacağız?

Bu konuda vereceğimiz karar, hiç kuşkusuz partinin politikaları açısından belirleyici önem taşıyacaktır. 60'lı ve 70'li yılların devrimci demokrat hareketliliğinin yeniden canlanmasının güç göründüğü bugünkü koşullarda, yükselen sol dalganın marksist eksenden büsbütün kopuk kalması durumunda, reformizmin, parlamentarizmin, sosyal demokrasinin ya da siyasal iktidar perspektifi silik yeni sol anlayışların etki alanı genişleyecektir. ÖDP böyle bir tehlikeyi bugünden düşünmeli ve önlemlerini almalıdır.

Çoğulculuk: Bugün ÖDP'de, çoğulcu parti denildiğinde, güncelliğin önümüze çıkardığı somut konularda farklı tutumlar alabilme serbestisi ve partinin marksist olmayan başka hareketleri de içinde barındırıp temsil etmesi anlaşılmaktadır. Bu, çoğulculuğun kısır bir tanımıdır. Gerçek anlamda çoğulculuk, bu örneklerin ötesinde, Türkiye'ye ilişkin perspektifleri, devrim ve örgüt anlayışları, sosyalist mirasa yaklaşımları farklı olan *marksist* grupların örgütsel biraradalığını anlatır. Bu anlamdaki çoğulcu parti, ne bir aykırılık, ne de her dönemde ve her koşulda el üstünde tutulması gereken mutlak bir doğrudur. Türkiye'nin ve sol hareketin koşulları, çoğulcu bir sol partinin gerekliliğini ortaya çıkartmıştır ve ÖDP bunun karşılığını vermiştir. ÖDP'nin verdiği karşılığın daha ileri düzeylere taşınması için yapılması gereken, marksist temelli ülke çözümlemelerini, siyasal perspektifleri ve varsayımları, gene çoğulcu bir yapı içinde tartıştırmak ve politikaları bu tartışmalardan hareketle belirlemektir. Yoksa, ÖDP'nin çoğulculuğunu, her nasılsa marksist oldukları kabul edilenlerle, böyle bir iddiası ya da kimliği olmayan "toplumsal hareketlerin" biraradalığı biçiminde anlamak, partiyi geriletecek kısır bir yaklaşım olacaktır.

Harmanlanma: Harmanlanma kavramı konusunda, dikkat edilmesi gereken iki nokta vardır. i) Hemen önceki paragraftan hareket edersek, harmanlanma, hiçbir biçimde, marksistlerle marksizme mesafe koymuş ya da marksizmi reddeden sol grupların halhamur olmaları anlamına gelmez. Böyle bir harmanlanma, tanım gereği mümkün değildir. Dolayısıyla, harmanlanma, ÖDP içinde yer alıp kendini marksist olarak tanımlayan unsurlar arasında gerçekleşebilecek bir olgudur; ii) Marksistler arasındaki harmanlanma da, salt pratikle, yani şu ya da bu eylemdeki deneyimlerle ve somut gündemlerde ortak tavır alışlarla gerçekleşebilecek bir süreç değildir. Harmanlanma, ancak ve ancak, kuramsal temel, somut durumun somut çözümlemesi ve siyasal

perspektif ortaklığı olmak üzere üç ayağa oturduğunda gerçek zeminini bulabilecektir. Bu nedenle, parti içinde ciddi ve kapsamlı politik tartışma, harmanlanmanın vazgeçilmez ön koşuludur.

Şimdi, bir yandan sol dalga, çoğulculuk ve harmanlanma kavramlarını karşılarken, diğer yandan ÖDP'nin daha gelişkin ve yetkin bir konuma ulaşmasına katkıda bulunacak başlıca *siyasal açılım alanları* üzerinde durmak gerekiyor. Tebliğin sınırları içinde, bu alanlara, başlıklar ve kısa açıklamalarla değinilecektir.

1) *ÖDP'nin işçi sınıfına yönelimi, işçi sınıfının kendi bağımsız hareketinin sergilediği iniş çıkışlara tabi olmamalı, işçi sınıfına yönelik çalışma, konjonktürden bağımsız, sistemli ve sürekli bir nitelik taşımalıdır.*

İşçi sınıfı vurgusu, "kitaba uygun siyaset yapma" kaygısının ötesinde, günümüz toplumlarında ve Türkiye'de işçi sınıfının özgül konumundan kaynaklanmaktadır. Siyasal, toplumsal ve kültürel değerlerin sınıf ekseninden görece daha çok uzaklaştıkları günümüz Türkiye'sinde, işçi sınıfı, herşeye rağmen, toplumun en ayrıksı ve kimlikli kesimi olma özelliğini korumaktadır. Örneğin, işçi sınıfı içinde birbirinden çok farklı siyasal tercihler ve tavırlar görülmesine rağmen, bu farklı tercih ve tavırlarda bile sınıf konumu ve sınıf duyarlılıkları belirleyici durumdadır. Başka deyişle, toplumun diğer sınıf ve kesimlerinde, bu arada orta sınıflarda ve küçük burjuvazide görülen savrulmalar, işçi sınıfına görece daha az yansımaktadır.

ÖDP'nin işçi sınıfı konusundaki sorunu iki başlık altında toplanabilir: i) ÖDP'de, özel olarak işçi sınıfını gözeten sistemli bir politika üretimi ve gene sistemli, yapılaşmış ve kalıcı bir çalışma tarzı yoktur. ii) ÖDP, sınıf nezdindeki politikalarını, ya ÖDP'li olan (ya da öyle oldukları varsayılan) sendika yöneticilerine büsbütün havale etmiştir; ya da sınıf politikalarının ancak bu yönetici kesim eliyle yürütülebileceğini varsaymıştır. Bu alanda yapılması gereken, salt sendika yönetimleriyle sınırlı kalmayan, giderek işçi sınıfının orta ve alt kadrolarına oturan, gerektiğinde sendika yönetimlerine muhalefeti de göze alabilen bir hareketin başlatılmasıdır.

2) *ÖDP, kamu çalışanları sendikalarını, üye kitlesiyle birlikte daha fazla politize etmenin yollarını aramalıdır.*

Somut, güncel ve mesleki sorunların politizasyona giden tek yol olduğu, bunun dışında genel anlamda bir politizasyonun ve siyasal tartışmanın bu tür örgütlere sokulmaması gerektiği yolundaki anlayışlar terkedilmelidir. Somut, güncel ve mesleki sorun fetişizmi, örgütlerin tabanlarını depolitize ederken, yönetimleri korporatist bir çerçevede hükümetlerin eklentisi durumuna getirmektedir. Bugün Türk-İş ve DİSK'te görülen bu durumun, yarın KESK'e ve TMMOB'ye de sirayet etmesi mümkündür. ÖDP, bu alandaki politikalarını yeniden tartışmalıdır.

3) *ÖDP, kendi öğrenci gençliğini salt gençlik alanına sınırlamamalı, gençlik kitlesinin karşısına ise, partili gençlerin ötesinde, ÖDP olarak kendi kapsamlı siyasal kimliğiyle çıkmalıdır.*

Gençliğin, ancak partili gençlerle ve gençlik alanının kendi özel belirlenimleriyle politize edilebileceği yolundaki genel anlayış tartışılmalı ve sorgulanmalıdır. Bugün, somut sorun fetişizminin, öğrenci gençlik alanında da yeniden üretildiğini söyleyebiliriz. ÖDP'de görülen en tehlikeli eğilim, genel olarak siyasetle ve sosyalizmle bağları birtakım sembollere, klişelere ve duygusal bağlılıklara indirgenen gençlerin, kendi yalıtık alanlarında özde apolitik bir alt kültür geliştirmeleridir. Gençliğin, gerek parti içinde gerekse dışa dönük çalışmalarda, genel siyasal ve ideolojik tartışmalardan uzak tutulmasına bir an önce son verilmelidir.

4) *ÖDP, Kürt hareketiyle ve onun temsilcileriyle, salt barış istemini ve ulusal sorunun çözümüne destek anlayışını aşan, kapsamlı bir diyalog ve gerekiyorsa tartışma içine girmelidir.*

ÖDP "ben ulusal soruna duyarlılığım gereği sorumlu davranır, Kürtlere hiç bulaşmam; Kürtlerse isterlerse Refahçı, isterlerle Hizbullahçı olurlar, ben karışmam" türü anlayışlara hiç pirim vermemelidir. Bu ülkenin büyük kentlerinde yaşayan, sayıları milyonları bulan ve artık ulusal sorunun özel taleplerinin ötesinde kentli emekçi taleplerine yönelen kesimleri, salt Kürt oldukları için peşinen sol-sosyalist siyasal çalışma alanının dışında görmek, büyük bir yanlıştır. ÖDP bu konuyu kendi içinde ciddi biçimde ele almalı, oluşan politikaları Kürt hareketinin siyasal temsilcileriyle açık ve dürüst biçimde tartışmalıdır.

5) *ÖDP "kemalizmden kopuş"un ne anlama geldiğini ve kendini "laik-kemalist" olarak tanımlayan geniş emekçi kesimler nezdinde ne tür politikalar izlemesi gerektiğini ciddi biçimde ele alıp tartışmalıdır.*

Kemalizm ve kemalizmden kopuş gibi kavramlar, bir yandan Kürt hareketinin diğer yandan da sivil toplumculuğun ideolojik salvoları yüzünden sol çevrelerde ve ÖDP'de sağlıklı biçimde ele alınamaz olmuştur. Kemalizmin özü, siyasette jakobenizmin, toplumsal yaşamda korporatizmin, bilim ve felsefede pozitivizmin, sanat ve kültürde batıcılığın, ideolojide ise devletçi otoriterizmin şöyle ya da böyle damga vurduğu gecikmiş bir modernizasyon girişimidir. Dolayısıyla, sınıftan, sömürüden ve sosyalizmden hiç söz etmeyen bir solun, kemalizmi tutarlı ve sağlıklı bir çizgide aşması ve kemalizmden kalıcı bir kopuş yaşaması nesnel olarak mümkün değildir.

Görülmesi gereken ikinci önemli nokta da şudur: Bu ülkede, kemalizmi resmi ideoloji olarak benimsemiş asker-sivil bürokratların ve politikacıların dışında, bu anlamda katı bir ideolojik angajmanı olmayan, Mustafa Kemal'i

ulusal kurtuluşun lideri olarak gören, aydınlanmacı, ilerici, hattâ sol eğilimli geniş bir kitle vardır. Bu geniş kitleye, Mustafa Kemal'in ve Cumhuriyet dönemi reformlarının reddini değil, aşılmasını öngören söylemlerle gitmek gerekir. Bu da, sınıf, emek, sömürü ve sosyalizm kavramlarını kullanmadan yapılacak bir iş değildir. Bu kavramları yok sayan bir kemalizm eleştiriciliği ve kopuşçuluğu, kaçınılmaz biçimde, ya sivil toplumculuğun ilkel versiyonlarıyla sınırlı kalacak ya da tüm cumhuriyet tarihini salt Kürt düşmanlığıyla açıklayan yarı paranoyak tarih kurgularına kapı açacaktır.

6) *Siyasal İslama karşı etkili ve kalıcı bir mücadele hattının oluşturulması da, eşitlik, adalet ve emek kavramlarının sosyalist bir zeminden hareketle açılmasını gerektirmektedir.*

ÖDP, Siyasal İslam'a ilişkin politikalarında, siyasal süreçlerin gündeme getirdiği güncel konularla temel siyasal hattı arasında sağlıklı bir ilişki kurmak zorundadır. Örneğin, ÖDP'nin, Siyasal İslam'a ilişkin temel bir saptaması, bu harekete karşı izleyeceği belirgin ve kalıcı bir hattı, nihayet bu mücadelede öne çıkartacağı başlıca temalara ve söylemlere ilişkin herhangi bir fikri yoksa, 8 yıllık eğitim, imam hatipler, diyanet işleri, vb. vb. konularda o an için akla geliveren "somut" önerilerin hiçbir kıymeti harbiyesi olmayacaktır. Daha açık konuşmak gerekirse şu söylenmelidir: Siyasal İslam'ın sınıfsal bağlantıları, ideolojik yönelimleri ve kitle tabanı konusunda dişe dokunur çözümleme yapmamış, hattâ bu konuları hiç düşünmemiş bir siyasal partinin, örneğin "din işleri cemaatlere bırakılmalıdır" demesinin hiçbir anlamı yoktur. Bir kez daha burada da, Siyasal İslam'a karşı tutarlı ve kalıcı bir siyasal hattın eksenini, ancak sınıf, emek ve sömürü kavramları oluşturabilecektir.

7) *ÖDP, ideoloji ve kültür alanlarını özel olarak ele almalı, bu alanlarda yenilikçi ve hamleci olmaktan çekinmemelidir.*

Günümüzün kapitalist toplumlarında ve bu arada Türkiye'de, ideolojinin ve kültürün, temel sınıfsal yönelimleri çarpıtmadaki, sınıfsal ayırımları bulanıklaştırmadaki ve adeta "sınıfsız bir kitle toplumu" imajı yaratmadaki rolü daha da artmıştır. Medya olgusu, ideolojik ve kültürel motiflerin hem etki ve yayılım alanını genişletmiş, hem de aynı motiflerin sirkülasyon hızını artırmıştır. ÖDP'nin sergilediği çıkışlar, zaman zaman, büyük kentlerin orta, hattâ üst-orta sınıflarının kültürel kodlarının, biçemlerinin ve söylemlerinin temel alındığı izlenimini uyandırmaktadır. ÖDP, buraya dek vurgulanan gerekliliklerin ışığı altında, özellikle işçi sınıfıyla yoksul emekçi kesimlerin genel kültürel formasyonlarını saptayıp açığa çıkarmalı, ardından bu formasyonu bozacak/dönüştürecek/pekiştirecek/takviye edecek özel çalışma ve çıkışların neler olabileceğini belirlemelidir.

ÖDP İÇİN KISA TARİFE

Ali Deniz TOROS

ÖDP nereye oturdu?

Bu yazı, Türkiye solunun yapılanması evresinde BSP ve ÖDP süreçlerinin birer siyasal tercih olmalarına neden olan tarihsel–toplumsal–siyasal nesnelliğin değerlendirmesi üzerine olacaktır.

İlk olarak Türkiye solunun yapılanma sürecini değerlendirerek ve yapılanma yönünde gerçekleştirilemeyen ya da gerçekleştirilmesi gerekenlerden söz ederek başlayabiliriz.

Türkiye solunun '80 öncesi kuram–ideoloji–siyaset ve örgüt formasyonunu değerlendirmeyi ayrı bir yazıya bırakırken, 80 sonrası solun ideolojik–siyasal varlığını nasıl koruduğuna ve geliştirdiğine bakalım.

Türkiye solunda, 70'lerin etkisi ya da belirlenimi 80 sonrasında da kendini belirli örgütlerde ifade etmiştir. Ancak, genel düzeyde Türkiye solu, bütünlüklü formasyonu içinde, kendisini bir takım dönüşümlere tabii kılmıştır. Bu dönüşüm süreci, darbeden 5–6 yıl sonra kendini sol siyasette göstermeye başlamıştır. Türkiye solu, hem kendi içinden hem de dış etkilerden ötürü dönüşümünün nesnelliğini yaratmıştır. Türkiye solundaki bu yeniden çıkış gayretleri sürerken, reel sosyalizmin çözülüşü soldaki geniş bir kesime çıkış gayretlerinin dizginlerini elden bıraktırmıştır.

Türkiye solu 80'den sonra toplumsal alandaki siyasal varlık ve meşruluğunu büyük ölçüde yitirirken, dünyadaki değişimin nesnelliğine uygun olarak da yeni bir sol formasyonun yapılanmasına yönelmiştir. Bu dönemde Türkiye solundan, dünyadaki değişim ile sınıfsal/siyasal uzlaşmayı tercih ederek bu yöne gidenler, olmayan başlarının çaresine bakacaklardır, bu kesim bizi ilgilendirmiyor.

Bizi ilgilendirenler ise sınıfsal/siyasal uzlaşmaya girmeyenlerdir. Ancak, Türkiye solunun bu kesiminin uzlaşmacı olmaması, bu kesimin ideolojik–politik gelişkinliği ve dinamizmi olduğunu göstermez. Çünkü, Türkiye solunun posası dışındaki bu diri kesim, sol siyasetin toplumsal meşruluğunu yaratma ve yapılanmasını sağlama yönünde bir iradeyi ortaya çıkaramamıştır. Türkiye solunun her unsuru kendi örgütsel bütünlüğü içinde meşruluğunu

korumuş ve bunu devam ettirmeye çalışmaktadır. Bu anlamlı bir gayrettir, ancak bu gayreti hem anlamlı, hem işlevli, hem de sonuç alıcı kılmak istiyorsak, solun kendi iç meşruluğunun yanında, asıl olarak solun toplumsal düzlemde siyasal meşruluğunu yaratmanın üstün gayretlerini ortaya çıkarmak zorundayız.

Oysa, Türkiye solu kendi evine kapanmıştır ve en fazla kendi sokağına çıkıp tekrar evine dönmektedir. Çünkü Türkiye solunun var olan öbekleri, kendi ideolojik–politik formasyonları ötesinde; bir ideolojik–politik–örgütsel bütünleştirici yapılanma ihtiyacını duyumsamamakta, ayrıca sol siyasetin toplumsal bütünü kapsayacak ve bütünlüklü sınıfsal müdahaleyi yaratacak bir siyaset tarzını da düşünmemektedir. Dolayısıyla bütün sokakların kesişebilecekleri bir yol ve bu yolla bütün bölgeye uzanabilme olanağı yadsınmaktadır.

"Bu durumda Türkiye sosyalist hareketi bir tür "pat" evresindedir. Gerek sınıfla ilişkilerde gerekse diğer sosyalist çizgilerin gündemini belirlemede özel olarak öne çıkan, sivrilen ve ilgi odağı olabilen hiçbir özel çizgi ya da parti yoktur" (1) Türkiye solunun yapısal durumu böyle olunca, siyaset yapma ve mücadele etme boyutunda da bir tür kısırlıktan–kilitlenmeden söz etmek mümkündür. İdeolojik gelişkinliğini sağlayamayan, verili nesnelliğe bütünlüklü bir siyaset tarzı ile müdahale edemeyen sol örgütler; ideolojik gerilemeyi ve apolitizmi yaşayacaklardır. Öyleki, hâlâ Kemalizmi sosyalist ideoloji ve siyasete eklemlemeye, burjuva demokrasisini savunmaya, sol siyasetin üretimini düzenin sınırları ile çevrelemeye, siyasetin nesnelliğini salt sistemin olguları üzerine kurmaya çalışan anlayışlar ideolojik ufuklarının darlığını ve apolitizmi kıramayacaklardır.

Bu noktada, Türkiye solunu ileriye götürebilecek, solun ideolojik, politik–örgütsel formasyonunda bir yeniden yapılanmayı yaratacak, toplumsal düzlemde de sol siyasetin geniş ölçüde etkisini kurabilecek yapılanmanın yaratılması gerekmektedir. Böyle bir yapılanma dönemine girecek olan solun; ideolojik geriliğinin ve darlığının aşılması sağlanacak; sadece belirli takvim günlerine ve özel duyarlılıklara bağlı olarak değil, bunu da zenginleştirerek, toplumsal bütüne dönük siyasal üretimi sağlanacak; ülkedeki ideolojik–politik karşı duruş ve söylemin biraradalığı sağlanacak, hatta sol kendi gündemini toplumda/ülkede belirleyici kılabilecek; Türkiye solunun çeşitli unsurları ile sağlanacak bu yakınlaşma siyasal etkinlik içinde ortaklaşma/bütünleşme olanaklarını yaratabilecektir.

Türkiye solunun böyle bir sürece girmesinin; öznel değerlendirmelerle bakıldığında, gerçekleşmesinin zor olacağı düşünülebilir. Ancak, böyle bir sol yapılanma değerlendirmesi, öznelliğin yanında biraz daha fazla nesnelliği göz önünde bulundurarak hesabedilmelidir. Çünkü, nesnellik sol adına ideolojik

geriliği, siyasetsizliği, dağınıklığı, sınıftan ve toplum bütününden uzak oluşu dayatmaktadır. Bu nesnel durumun solun öznel müdahalesi ile olması gerekene dönüştürülmesi gereği vardır. Bunun için ilk baştan asgari ideolojik-politik ortaklıklar yeterlidir ve bu ortak payda şudur:

Bir, marksizmin temel eksen alındığı noktada; emek-sermaye çelişkisini temel çelişki kabul etmek; temel çelişkiyi çözebilecek tek toplumsal gücün işçi sınıfı olduğu, siyasi iktidarı alaşağı edecek ve kendi iktidarını kuracak olanın da yine işçi sınıfı olduğu temellerini kabul etmek.

İki, leninizmin, Türkiye'nin verili koşullarında yeniden üretimini sağlayarak; toplumsal-siyasal süreçlere örgütlü bir müdaheleyi üretmek; aynı süreçlere programatik bütünlüğü olan bir mücadele ve ortaklaştırılmış bir kimlik ile müdahale etmek; gelişen olaylar ve olgular karşısında yerinde siyasi tavır geliştirecek ve ortaya çıkacak toplumsal tepkilere belirli bir hedef yönünde öncülük edecek olan, sınıfın ve diğer toplumsal kesimlerin anti-kapitalist duruşunu, siyasi iktidarın sosyalist devrimle alaşağı edilmesi güncelliği ile donatması temellerini kabul etmek.

En sonunda, Türkiye solunun böyle bir yeniden yapılanma sürecinde ÖDP doğru bir yerde oturuyor.

İrade ve Yapılanma Konularında ÖDP Nereye Gidiyor?

"Birlik güzeldir" ama aslolan harmanlanmadır.

Türkiye solunda yukarıda ifade edilen kilitlenme-kısırlık durumunun, birlik gibi bir ilaçla düzeltileceği ve herşeyin yoluna gireceği inancı uzun zamandır dile getirilmektedir. Hemen hemen tüm birlik girişimleri de bu inanç üzerine oturtulmuştur. Ardından, Türkiye solunda "birlik" sağlandığı halde bir gelişme katedilemeyince tasfiye yaşanmıştır. Çünkü "birlik fetişizmi" yapılmıştır ve bir araya geliş sonucunda, tek tek olan örgütsel sorunlar bu kez (kuramsal-ideolojik-siyasal) birarada yaşanır olmuştur.

Türkiye solundan bugün önerilen birlik girişimleri iyi niyetli önermelerdir. Ancak, bu önermelerin bilimsel bir yöntemden, ideolojik-politik bir özden yoksun olduklarını söylemek zorundayım. Her sol unsurun kabul edeceği gibi, birlik durumunun bir süreç işi olduğunu, bunun, birkaç örgütün biraraya gelmesiyle ne olduğu ne de bittiğini söyleyebiliriz. Evet, süreç işidir, ancak birlik, bu süreci de belirli bir eksen ve belirli bir ideolojik-politik kimlik etrafında oluşturulacak yapının (birliğin oluştuğu) örülmesi ile katedilmesi gereken süreçtir. Aksi halde birçok vagonu olan övünçlü bir trenin (birliğin) vagonlarından biri olarak katedilen yolda (süreçte) diğer vagonlarda kimin olduğu ve ne söylediği, trenin hangi yakıt ve motor türüyle çalıştığı, treni kimin kullandığı ve nereye götürdüğü, hangi istasyonda durduğu ve kimi aldığı türü meraklandıran sorulara yanıtlar aranmayacaktır.

Bunun için aslolan harmanlanmadır. "Harmanlanmadan neyi kastediyoruz? Bazıları bu kavramı eskiden farklı yerlerde olan kadroların biraradalığıyla sınırlıyor. Elbette bu da var, ancak, harmanlanma salt bundan ibaret değil. Gerekli olan, aynı zamanda, yaklaşımları ve duruşları da sınayan, zorlayan, yeni yollar yöntemler aramaya iten bir süreçtir. Öyleki, bu süreç sonucunda sosyalizm yeni bir kadro birikimiyle, ayakları daha fazla ülkeye basan bir kimlikle, sınıfa uzanan kanallarıyla ve yenilenmiş örgütsel mekanizmalarla ülke siyasetine damga vurabilsin."(2)

Türkiye solunun dağınıklığını, üretimsizliğini gidermek için girişilen birlik çabaları harmanlanma sayesinde bir kimlik, bir mücadele ekseni ve tarzı, ve bir de hedef–amaç konularındaki netleşmeleri üretecektir.

Harmanlanma sayesinde, oluşturulacak örgütsel yapının ideolojik–siyasal bütünlüğü sağlanmış olacaktır. Bu bütünleşme, yapının diğer politik kimlikli yapılardan, iktidardan ve kurumlarından, egemenlik ilişkilerinden bağımsız duruşunu ve hareketini sağlayacaktır. Bu anlamda bağımsızlığını elde eden ve devam ettiren yapının, toplumsal siyasal süreçlere müdahalesi de, kendi özgün siyasal çözümlemeleriyle gerçekleşecektir. (Birliğin, parti tanımı içinde oluşturulan örgütsel formu ideolojik-politik bağımsızlığını, açık–legal siyaset izlerken yasal olanaklardan ve yasal alanlardan yararlanırken, verili sistemin her türlü uzantısından uzak ve bağımsız olmalı.)

ÖDP'nin de bu anlamda bağımsızlığı yaratılabilmelidir. Çünkü "Parti Meclisi Kararlar Komisyonu Raporu"(3)nda sorulan sorulara dair yanıtlar kesinlikle partinin bağımsız bir kimliğinin ve siyasetinin ortaya konmasını dayatmaktadır. Raporda; 'ordunun demokratik bir siyasal düzende konumu' ile 'militarizme karşı olmak' konularında çelişkili ifadeleri vardır. Diğer konu 'demokratik katılımcı ekonomik' model 'ifadesinde özel mülkiyetin reddi, KOBİ, ulusal sermaye vb. konularda nasıl bir ilişki geliştirecek. Bir diğer konu da partinin dışındaki' sol güçler, toplumsal muhalefet, yurttaş girişimi ve sivil itaatsizlik çabaları ile ilişkileri 'konusunda, ayrıca yaratılacak 'yeni politik kültür' evresinde nasıl bir ideolojik siyasal ve örgütsel konum ve ilişkiler üretecektir.

Tüm bu konulara dair partinin bağımsızlığı ön koşul olduğu gibi ideolojik–politik ve örgütsel özelliklerinde belirli bir netleşme gereklidir. Aksi halde parti güncele sıkışmış bir siyaset izleyecek, dolayısıyla popülizm ve kitlecilik bir siyaset tarzı olarak benimsenecektir. Bundan kesinlikle ,uzak kalınmalıdır. Ayrıca bu konuların, partinin kurumsal–ideolojik temellerine dayanarak çözümlenmesi ve programa içselliştirilmesi gereken konular olmalarına rağmen, komisyon tarafından program tartışmalarının dışında bırakılma isteği de ayrıca ciddi hatalı bir karardır.

En sonunda, bu duruma göre ÖDP'nin siyasi yapılanmada ve siyasi irade geliştirmede geri kaldığını düşünüyorum.

Genişleme/Kitleselleşme Konularında ÖDP Nereye Gidiyor?

İdeolojik–politik bütünlüğü olan bir hareketin ilk amacı örgütlenmektir. Örgütlenme iki yönlü bir çabadır.

Birincisi; partinin örgütlenme çalışmalarında partiye üye kazanma çabasıdır. Üye kazanımı partinin organları tarafından hedeflenen alanlardaki örgütsel–siyasal faaliyetler sayesinde sağlanırken, diğer yandan da partinin etkinliğine bağlı olarak gerçekleşir. Bir partinin programatik bütünlüğünün olması ne kadar önemliyse kadrolaşmada göstereceği çaba da o kadar önemlidir.

Partinin kadrolaşmaya önem vermemesi sonucunda;

• örgüt içinde ideolojik–siyasal bağlanma öne çıkmaz, gönüllülük temelli bir bağlanma yaratılır,

• örgüt içinde çok kimliklilik, ideolojik–siyasal bulaşıklık boy gösterir ve merkez-yerel arasındaki örgütsel siyasal bütünlük sağlanamaz,

• örgütün üreteceği siyasetin/pratiğin alanlara taşınamaması ve girdilerinin sağlanamaması sonuçları doğar,

Kadrolaşma için;

• örgütün ortaklaştırıcı bir kimlik ve siyaset tarzında netleşmeyi sağlaması gerekir,

• örgütün hedeflediği alanlara dair parti organları oluşturması ve bu organlarda üyelerini istihdam etmesi gerekir,

• örgütün ve kadroların kendi sürekliliğini ve ideolojik–siyasal yeniden üretimini sağlaması için eğitimin önemsenmesi gerekmektedir,

• örgüt içi işleyişte, merkez–yerel bütünlüğünün sağlanmasında demokratik merkeziyetçilik işler kılınmalıdır,

İkincisi; örgütlenme faaliyetlerinin diğer önemli başlığı da öncülüktür. Örgüt içi yapılanmanın önemli bir etkeni olan kadrolaşma yanında; örgütün mevcut koşullar içinde, verili nesnelliğe müdahalesi, nesnelliğe etkide bulunması, nesnelliğe ideolojik–siyasal belirleyicilikte bulunması yönünde geliştirilen öncülük de, örgütün dışa dönük yapılanmasında önemli etkendir.

Öncülük ifadesinden anlaşılması gereken ideolojik–siyasal–örgütsel meşruluğunu kanıtlamış, sınıfa ve tarihe yön verecek bir önderlik değildir (mutlaka gerektiğinde bu da yapılacaktır). Bugün için önemli olan, toplumsal hareketliliğe/muhalefete özgün siyasi girdiler sağlayıp sağlayamamaktır. Toplumsal/sınıfsal sorunlara özgün siyasal açılımlar ve eylemler gerçekleş-

tirip gerçekleştirememektir. Bütün toplumun (işçi–öğrenci–kent yoksulu) sarmalandığı egemen ideoloji ve kültürel hegemonyaya karşı durarak sosyalist ideoloji ve kültürü üretip üretmemektir.

Bunun için de öyle güncel çözümlerle, somut çözüm projeleriyle sınıfın/toplumun geniş kesimlerini etkileyebileceğimizi düşünmemek gerekiyor. Biliyoruz ki YDH'nin bu konuda epey somut "çözümleri" vardı, ancak değil sınıf, toplumdan dahi ilgi görmedi. Bunun yanında RP ise "Adil Düzen" diye alabildiğine soyut bir proje ile geniş bir toplum yığınını etkileyebilmiştir. Bu anlamda önemli olan, sınıfın/toplumun doğrudan sorununa eğilmek, sorunun neden–sonuç ilişkisini çözümlemek, bu çözümlemeye ideolojik–siyasal açılımı sunmak ve mevcut sorunu çözmek yerine, sorunun üzerinden çelişkinin derinleştirilmesine çalışmak daha anlamlı olacaktır. Sınıf/toplum sorununun çözülmesi temel çelişkinin de örtülmesine neden olacaktır. Oysa, sınıfın/toplumun siyasallaşması hatta ideolojileştirilmesi, mevcut sorunun benzeri olan birçok sorunun kapitalist sistemdeki sömürücü üretim tarzı ve ilişkisinden kaynaklandığını ve bunun sürekli olacağını ifade eden açılımlarla geniş bir yığın üzerinde etkide/yönlendirmede bulunmak gerekiyor.

Etki/yönlendirme, bilinçlendirme ile gerçekleşir. Bilinç de eğer siyasi bir yapı tarafından üretilmişse, üretilen siyasi bilincin toplumca benimsenmesi ve bu bilince göre eyleme geçmesi ile anlamlı kılınır. Dolayısıyla, sistem karşıtı parti sınıfın/toplumun ideolojik–siyasal bilinçlenmesini toplumsal sorunlara ilişkin müdahalesi ile, sorunların yaşandığı alanlarda bulunarak, bu alanlara özgün politikalarını taşıyarak ve partinin mücadele saflarına toplum kesimlerini katarak gerçekleşir.

"...Umut Susurluk olayı nedeniyle ışığını söndüren, barış için imza atan, kendi hakları için mücadele, sokaklara çıkan, sesini yükselten insanlardadır."(4) Böyle bir açıklama yapıldığında birçok ideolojik–siyasi ilkeyi baştan reddediyorsunuz. Aynı zamanda parti oluşun getirdiği özgün kimlik, özgün siyaset ve önemli olan öncülüğü de reddediyorsunuz. Sonuçta, mevcut sorunlara müdahalede, partinin bilinçlendirme ile toplumsal muhalefete etkide/ yönlendirmede bulunma olanağını reddediyorsunuz. Toplumsal muhalefetin içinde muhalif olmanın ötesine geçemiyorsunuz. Böyle olmaz. Parti kimliği, amacı–hedefi, bağımsız duruşu ve siyasi iradesi böyle bir ifade ile yok sayılamaz.

Türkiye solunun önemsediği ve ÖDP'nin de epey dert edindiği diğer konu da kitleselleşmedir. Türkiye solunun, özelde sorunlarını çözememiş ve genelde de siyasi etkide bulunabilecek, ülke gündemine girebilecek güce ulaşmamış olması, solun kitleselliğinin gerçekleşmesinde uzun bir sürecin katedilmesi gerektiğini göstermektedir. Türkiye solunun gücünü artırmasının yolu da, soldaki unsurların kendilerini yapılandırmalarından geçmektedir. Söz

konusu yapılanma; ideolojik–politik ve örgütsel bütünlüğü olan bir parti, eklektik olmayıp programatik netliği olan bir mücadele hattı; parti kimliğini içselleştirmiş kadro; politik irade ve öncülük konularında gerilemeyen bir örgüt; devrimin güncelliğine ve sosyalizme olan tam boy bir inanç–kararlılık zemininde yükseltilir.

Dolayısıyla, bir partinin kitleselleşmeden önce öncelikli amacı kendi kimliğini ve siyasi anlayışını oluşturmaktır. Ardından dışa dönük siyasal–örgütsel faaliyete yönelinmelidir. Partinin 'ayakları ve sırtı' olan ilk evrenin önemsenmeyip geçilmesi durumunda, partiyi kitle içinde yuvarlak bir nesne haline getirmiş oluruz ki böyle bir durumda partinin nereye yuvarlanacağını kestiremeyiz. Bunun için, partinin yukarıdaki yapılanmaya uygun bir örgüt yaratması ile; ikinci evrede, dışarıya yöneldiğinde 'kitle' ye ne verileceğine ve ondan alınacağına, nereye hangi 'kitle' ile gidileceğine vs. karar vermekte ikircikli davranması önlenebilir.

Bir partinin kitleselleşme sürecinde, örgütsel ve siyasal faaliyetinde ilk evre ikinci evreye göre ön belirleyicidir. "ÖDP esas olarak krizin çözücüsü olarak halkın kendisini görenlerin partisidir." (5) İfadesi, tümüyle ikinci evrenin ilk evreye baskın tutulması tavrıdır. Parti için, devrimci bir parti için tersten ve yanlış bir tavırdır. Çünkü 'halkın–kitlenin', 'kendisi için' bir iradeyi gösterme özelliği, mevcut koşullar içinde mümkün değildir. Siyasi iktidarın, egemenlik ilişkilerinin kendini yeniden ürettiği "halk–kitle" yığını içinde bağımsız bir irade ve bilinç tek başına üretilemez. Bağımsız bir irade ve bilinç ancak verili sistemi aşmayı amaçlayan bir siyasi özne tarafından "halk–kitle" kesimine taşınabilir ve bu kesime haklar ve özgürlükler mücadelesinde öncülük edilebilir.

Bu noktada, şu konuda da vurgu yapılmalı; kitleselleşme sürecinde parti nitelemesinde belirli bir kategorizasyona yönelmemek gerekiyor. Yani "kitle partisi", "sınıf partisi" kategorizasyonu yanlıştır. Çünkü "kitle partisi" eğilimi partili mücadelede ikinci evrenin, "halk–kitle" belirleyiciliğinin önde tutulduğu bir eğilimdir. Böyle bir partiye herkes girebileceği gibi herkes de istediğini yapabilir eğilimidir. Böyle bir partide kimlikten–kadrodan–programdan söz edilemeyeceği gibi örgüt oluştan da söz edemeyiz. Diğer yandan "sınıf partisi" eğilimi de siyasi bir özne olmaktan çok, salt bir alanın ve o alanın üyelerinin sorunlarını merkeze alan bir eğilimdir. Bu eğilimde siyasal–sınıfsal olmaktan çok ekonomist–uvriyerist bir eğilimdir.

Bu kategorilerin dışında kalarak; hem kitleselleşmeyi önüne koyan, hem de toplumsal değişimi gerçekleyecek tek toplumsal gücün işçi sınıfı olduğunu bilen bir parti anlayışı ortaya konmalıdır. Böyle bir parti politikalarında salt işçi sınıfını değil toplumun bütününü gözetecek, anti–kapitalist mücadeleyi örecektir. Aynı zamanda kitle içinde popülist olmayacak, populizmi sınıfsal-

lık çerçevesinde ele alarak kitle politikaları üretilecektir. Çünkü halkın bilincine göre ya da halkın isteğine göre politika önermek, egemen ideolojinin parti tarafından yeniden üretimi olacaktır ki bundan kaçınmak gerekiyor.

Kitleselleşme süreci şu ana unsurlara oturmalıdır:

- İlk önce Türkiye solunun yapılanmasında (ideolojik–politik–örgütsel) yapıcı ve geliştirici adımlar atmak.
- Türkiye solunun mevcut koşullara müdahalesini gerçekleyecek siyaset üretme ve siyaset eyleme olanağını sağlamak.
- Siyasallaşma dinamiği canlı olan toplum kesimlerinin ve yerellerin örgütlenmesine yönelmek.
- Sınıfa/topluma, örgütsel–siyasal faaliyeti ile kendi programatik anlayışını taşıyan partinin, bütün örgütsel–siyasal çalışmalarında süreklilik ve kalıcılık sağlamak.
- Ve bütün bu başlıkları solun, Marksist bir ideolojik eksen ve anti–kapitalist siyaset tarzıyla bütünleştirilmesi gerekmektedir.

En sonunda, bu duruma göre de, ÖDP'nin kadro–öncülük–kitleselleşme konularında geri kaldığını düşünüyorum.

Sonuç olarak; "Arif'e tarif gerekmeyebilir", ancak ÖDP'nin en az "Arif" olabilmesi için, yazıdaki konular çerçevesinde kısa da olsa "tarife" gereği vardır.

NOTLAR

1) Sosyalist Politika Bildirgesi, sf.16

2) Sosyalist Politika, sayı: 8, Mart 1996, sf.19

3) ÖDP Bülteni, sayı: 2, Temmuz 1997, sf.10

4) a.g.y., 13 Haziran 1997 "daha fazla özgürlük daha fazla demokrasi" başlıklı basın bildirisi, sf.4.

5) a.g.y. ve aynı basın bildirisi.

UDC-ÖDC-ÖDP

Metin UÇAK

Sosyalist mücadelede hafızanın ne kadar önemli bir olgu olduğunu en iyi bilmesi gereken Türkiye sosyalist hareketinin, hafızasızlıklar dolu geçmişini bu anlamda tekrarlamaması dileğimiz. Fakat bu bizim için dilekten öte, mücadele etmemiz ve aşmamış gereken bir eksikliğimiz. Bu mücadele bir yanıyla geçmişin yaşandığı tarihsel süreci içerisinde değerlendirilip derslerin çıkarılmasıyla, bir yanıyla da gene tarihselliğinden koparılmadan güncele ışık tutabilecek benzerlikleri hatırlatmakla mümkün olacaktır. Bu, geçmişini arayan ve dayanaklarının Türkiye sosyalist hareketinin derinliklerinde olduğunu söyleyen ÖDP için elbette çok önemli. ÖDP sosyalistlerin siyaset kanallarını açma ve yeni bir toparlanış sürecini inşa ederken geçmişsiz olunamayacağını, mücadelenin tarihsel sürekliliğinden koparılıp sıfırdan başlatılamayacağını çok çabuk kavramıştır. Bu zorunlu kavrayış, geçmişsiz kalma korkusu, geçmişi bir süzgeçten geçirmeden sahiplenmeye kadar vardıran genel merkez yöneticilerinin sık sık dile getirdikleri benzetmeler tarihsel geçmişimiz hakkında daha fazla söze gerek olduğunu ortaya koyuyor. Biz tarihsizliğin sakıncaları kadar onun değerlendirilmeden kabulünün de sakıncalarını görüyoruz. Her tarihsel dönem içerisinde öne çıkmış devrimci adımları ve mücadele adına ileri duruşları elbette sahiplenmek ve onları ileri taşıma görevi reddedilmiyor; tarihimiz koşulsuz kabullerin ve redlerin nasıl uç noktaya çekildiğinin örnekleriyle dolu.

Bu yazının başlığında yer alan Ulusal Demokratik Cephe (UDC) tezleri ve teorileştirmesini sadece kısaltmaların benzemesi ve uyumu dolayısıyla yanyana kullanmadım. Birlikte kullanmamın sebebi ve yazının amacı bu iki adlandırmanın irdelenip benzerliklerini, farklılıklarını ve mücadele adına önemlerini ve eksikliklerini ortaya çıkarmak. Her şeyden önce birkez daha belirtmekte yarar var: Biz ÖDC tartışmalarını gereksiz ve değersiz bulmuyoruz, bu tartışmalardaki duruşumuz böyle bir şey yaratmıyor; aksine ÖDP'ye biçtiğimiz misyon gereği bu tartışmalarda kışkırtıcı ve tarafız; açıklayıcı olması açısından biz ne yeni bir Sosyalist Devrim Milli Demokratik Devrim tartışması yaşanacağını düşünüyoruz ne de böylesi bir ayrışmayı doğru buluyoruz.

"1961–71 dönemi, Türkiye de demokratların sosyalistleşmesi dönemi oldu buradan 1980'e uzanan dönem ise bu kez sosyalistlerin demokratlaşması süreci olarak tanımlandı. Geri dönüş bugün de sürüyor. Türkiyede sosyalizm yaklaşık onbeş yıldır sosyalistlerin demokratlaştığı bir süreç yaşıyor."(1) Yaşadığımız toprakların devrimcileri sık sık bu toprakların önemini vurgularlar. Hatta kimi zaman "Kayserili bakkal yoldaşınız" yoksa üzülürsünüz, aynı devrimciler bu topraklarda yarattıkları değerleri ve tarihlerinden ders çıkarmaya gelince "Kayserili bakkallarıy"la konuşmaya duydukları isteği duymaz olurlar. Neyse konuya gelmekte yarar var. TKP kemalizmden en çok tokat yiyen örgüt olmasına karşın kemalizmle bağlarını koparamamış, onda hep ileri ve ittifak edebilecek bir yan bulmuştur. Bu salt bağımsız bir siyasal hat kuramamasından değildir elbette. Bu durum ideolojileştirdiği stratejisiylede uyumlu gözükmektedir. *Ulusal Demokratik Cephe* stratejisi ideolojik olarak burjuvaziyle (en azından tekelsiz ve ulusal) uzlaşmaya götürmüştür. TKP hep burjuvazinin bu kanadından "açığa" çıkma izni almaya çabalamıştır. Bu beyhude çaba, genel oya saygısını programına almasına ve sosyalizmi fi tarihine ertelemesine karşın bir türlü gerçekleşmemiştir. TKP için, *UDC* tezleri tam anlamıyla demokratlaşma tezleri olmuştur. Ve sonu hepimizin malumudur. (Bu gün TKP'yi diriltme çabaları sosyalist siyasetin içinde olduğu krizi ortaya koyuyor. Krizin çözümünü "ruh" ve isimde aramak boş bir çaba olmaktan öteye bir sonuç çıkarmayacaktır. Eğer başka bir uğraşları yoksa diyecek bir sözümüz yok.) ÖDC tezlerindeki sınıf uzlaşmacılık doğal sonuçlarından birini yani devleti sınıflar üstü görme yanlışlığını da birlikte getirdi. Bu tezler ve ideolojileştirme, yarattığı siyasal sonuçlar olmasa üzerinde bu denli tartışıl-mazdı. Tezlerin siyasal sonuçları vahim olmuştur. Zeki Erginbay'dan Haluk Yurtsever'e Yalçın Küçük'e dek bu konuda çalışmış tüm yazarlar ortak görüştedir.

TKP değinmesi ve de eleştirisi, parti toplantılarına sık katılan yoldaşlarımıza tarihsel referanslarla hatırlatmalar yapmak bunun ışığında ÖDC'yi değerlendirmeleri içindir. Yukarıdada belirtildiği üzere yapılan ve yapılacak olan tartışmaların bizlerin dolayısıyla ÖDP'nin daha siyasallaşmasını ve önünün açılabilmesini sağlamak umuduyla katkı sunmaktır. ÖDP Merkezinin, siyaset yapma kanalları açmasını ve zaman zaman küçük hatalar yapmasını meşru buluyorum. Kitleselleşmenin yeni bir sol dalga yaratmanın, "sosyalizmin bayrağını" bir yerlere dikmenin, yollarını hep birlikte üreteceğimizin bilincindeyiz. Sözümüze devam edelim yukarıda adı geçen yazarlardaki bir ortak tespit; *İleri Demokrasi Tezleri* ve onun stratejik uzantısı UDC;

1- İdeolojik olarak likidasyona,

2- Sınıf uzlaşmacılığına, siyasal olarak da tasfiyeye ve DİSK'in (bir anlamda TKP'nin) CHP'ye peşkeş çekilmesine yol açmıştır. Maalesef Türkiye

sosyalist hareketinin kendi hattını bağımsızlaştırma konusunda sicili oldukça kötüdür. "Evet arkadaşlar eskiden Devrimci Yolcular da CHP mitinglerine katılırlardı. Ancak sizin gibi 40 bin kişinin içinde soldan say 30, sağdan say 30 kişi olarak değil. Ve Devrimci Yolcular CHP'nin mitinginden çekildiklerinde CHP'nin mitingi 30–40 kişi kalıverirdi."(2) Bu imzasız yazının yazarına övünülecek değil, düşünülecek birşeyler yazmış olduğunu hatırlatmakla yetiniyorum. Yeniden konumuza dönecek olursak: TKP'liler öylesine demokrasiye ve yumuşak geçişe inandılar ki yayın organları Atılım 1975 Eylülü'nde TKP ve parlementerizm yazısıyla: ".... TKP parlementerizme karşı değilidir(...) parlementerizm konusunda görüşü şudur parlementoyu sömürücü, talancı büyük sermaye ve toprak sahiplerinin egemenliğinden kurtarmak ister". "Leninistler parlementerizme karşıdırlar bu parlementoyu devrimci amaçlar için kullanmamayı gerektirmez. Parlementerizme karşı olmamak ile parlamentoyu devrimci amaçlar için kullanmak arasındaki fark reformist ve revizyonist politikayla marksist leninist politika arasındaki farktan başka bir şey değildir"(3)

ÖDC'nin parti meclisinde tartışılırken söylenen dolgu işlemi devam ediyor. Gerek genel merkez yönetimi ve gerekse ÖDC'yi savunan gruplar, bu dolgu işlemine girdiler yapıyorlar. Bu yazıda grupların kimi zaman sol yorumlarını ve dolgularını değil Genel Merkez açıklamalarını tartışmak istiyorum. Bu konudaki materyal eksikliği beni genel başkan, başkan yardımcıları ve ÖDP sloganları üzerine yoğunlaştırdı.

21 Aralık 1996 İTÜ Macka G amfisindeki ÖDP forumuna

"yeni bir seçim yasası"

"yeni bir çalışma yasası"

"yeni bir siyasi partiler yasası"

"yeni bir Anayasa"

belgesiyle çağrı yapılıyordu. Daha sonrasında demokratikleşme paketi Cumhurbaşkanına sunuldu bu talepler pek tabii "tarafsız devlet" gözetilerek hazırlanmıştı, yurttaşlık bilinci öne çıkarılıyordu. "ÖDP rejim krizi karşısında halk inisiyatifine dayanan bir emekçi iktidarının önünü açan özgürlükçü ve demokratik bir cumhuriyet hedefini gözetmektedir"(4) Burada bence iki önemli nokta vardır. Birincisi parti yaşantısıyla ilgilidir: Parti merkezi oy yoluyla parti örgütlerinin hiç tartışmadığı bu denli önemli bir stratejik belirlemeyi yapmış ve önemli kararları alabilmiştir. Hadi biz merkeziyetçilerin karnı ağrımamış olabilir. Ama ademi-merkeziyetçi arkadaşların bol miktarda ağrı kesici almış olmaları gerekmemiş midir? İkinci noktada şudur: ÖDC önce ortaya atılmış sonra gerekçelendirilmiş, boş bir slogandır. Eğer öyle olmasa her tarafının dolguya ihtiyacı olmazdı. Ufuk Uras daha 29 Ekim 96'da Öz-

gürlükçü demokratik cumhuriyet sloganını kullanmıştı.(5) ÖDP gerekçelendirmeyi yerde arayıp da gökte buldu. 3 Kasım 1996'da meydana gelen "Susurluk" kazası gerekçelendirmeler için bulunmaz bir fırsat yarattı. O tarihten sonra demokrasi özgürlükçü cumhuriyet ÖDP açıklamalarının vazgeçilmez teması oluverdi. "Hedef: Özgürlükçü ve Demokratik bir siyasal düzen"(6) Çarpıcı bir açıklama daha. "... ÖDP rejim krizi karşısında halk inisiyatifine dayanan ve bir emekçi iktidarının önünü açan özgürlükçü ve demokratik bir cumhuriyet hedefini gözetecektir."(7) Neden çarpıcıdır bu açıklama: Parti Meclisi parti tüzüğünün amaç kısmını es geçmiştir. Ve yeni bir amaç (hedef) belirlemesi yapma yetkisini kendisinde görmüştür. Yukarıda da söylediğim gibi ben siyaset yapma kanalları açma girişimlerini değil, ideolojik politik çıkarımların doğuracağı zararları hesaba katıyor ve onları eleştiriyorum. Parti tüzüğü ve programı açıktır. "Özgürlük ve Dayanışma Partisi, özgürlükçü, özyönetimci, enternasyonalist, demokratik planlamacı doğa insan ilişkilerini yeniden tanımlayan, militarizm karşıtı ve cinsiyetçi olmayan bir sosyalizm doğrultusunda sermaye güçlerinin egemenliğini ve emperyalizmin tahakkümünü ortadan kaldırarak emek güçlerinin siyasal iktidarının kurulmasını amaçlar"(8) ÖDP emek güçlerinin siyasal iktidarını mı yoksa önünü açan özgürlükçü bir cumhuriyeti mi savunuyor? Bu sorun, demokrasi kavramından, bu kavramın sınıfsal içeriğinden bağımsız marksizmin devlet–devrim kuramından bi haber tartışılamaz ve sonuçlandırılamaz. Biz demokrasi kavramının bu bağlamlarla ele alınması gerektiğini düşünüyoruz. Yoksa bir takım arkadaşlarımız gibi Amerika'da demokrasi var mı yok mu tartışmasına düşeriz ki her türlü burjuva demokrasisinin bir burjuva diktatörlüğüne tekabül ettiğini bilen birisinin olsa ne olur olmasa ne olur sorusuna cevabımız olmaz. Önümüzdeki dönem çokça tartışacağımız bu konuya izninize sığınarak uzunca bulabileceğiniz bir alıntıyla açıklık getirmek istiyorum. "Burjuva parlementosunu dağıtacak durumda olmadığımız sürece, ona karşı hem içten hem dıştan çalışmalıyız. Az çok önemli sayıda emekçi halk (yanlız proleterler değil, aynı zamanda, yarı–proleterler ve küçük köylüler) burjuva demokratik vasıtalara güvendikleri sürece biz bu sahtekarlığı işçilerin geri kesimlerinin özellikle proleter olmayan emekçi halkın en önemli ve en yetkili olarak gördükleri o aynı kürsüden teşhir etmeliyiz"

"Biz komünistler devlet iktidarını ele geçiremediğimiz ve sadece emekçi halkın burjuvaziye karşı kendi sovyetleri için oy kullanacağı seçimleri yapamadığımız sürece burjuvazi devlet iktidarını kullandığı ve nüfusun değişik sınıflarına seçimlere katılmaları için çağrıda bulunduğu sürece, yanlız proleterler arasında değil bütün emekçi halk içinde ajitasyon yapma gayesiyle seçimlere katılmakla mükellefiz. Burjuva parlementosu, işçileri aldatmak için bir araç olarak kaldığı ve "demokratik" hakkında laflar dolandırıcılığı ve her türlü rüşveti saklamak için kullandığı sürece bu kurumun içinde bulunmakla

mükellefiz".(9) "Demokrasiyi" bu ülkede yaşadığımız ve dolayısıyla bu koşullarda siyaset yaptığımız için -yani özelleştirme sorunuyla, özgürlükler sorunuyla, ulus sorunuyla- ele almak mümkün, ama yetersizdir. Demokrasi'nin kapitalist süreçte toplumsallaşan üretim ve özelleşen mülkiyet çelişkisine vereceği yanıt bağlamından koparılarak ele alınamayacağını ve alınmaması gerektiğini eğer bu bağlamdan koparılırsa sınıfsız demokrasi ve devlet tuzağına düşüleceğini, tarihimiz, yukarıda da değinildiği üzere bizlere göstermektedir. Kapitalizmin hegemonyası bizim siyasal olarak bu kavramı reddedemiyor olmamıza yolaçmış olabilir oysa biz siyasal iktidarı bizzati "demokrasiyi yok etmek için"(10) İstemiyor muyuz?

Sonuç olarak; biz sınıfın kapitalist ideolojiden onun hegemonyasından kurtuluşunun ön koşulu olarak bağımsız sınıf siyasetinin oluşturulması gerektiğini düşünüyoruz. ÖDC tartışmalarından hemen sonra CHP ile ittifakını gündeme gelmesi etkin olduğumuz DİSK'in Genel Kurmaya ve CHP'ye iyice yakınlaşması elbette ÖDC ile ilgisi olmayan konjonktürel bir takım değişikler değildir. Bu filmi birkez daha seyretmek istemiyorsak filmi hatırlamakta yarar vardır.

ÖDC TKP'nin tasfiyesi DİSK'in CHP'ye peşkeş çekilmesidir (12 Eylül'e direnemeyen DİSK'in direncini kıran asıl etken budur. DİSK 12 Eylülden çok önce direncini yitirmişti). Umuyoruz ki etkin olduğumuz KESK'in başına bir hâlel gelmez.

ÖDP'ye gelince ÖDP siyaset kanallarını zorladığı ve kitleselleşme perspektifini koruduğu (korumasından yanayım) sürece bu ve benzeri gerilimlerle karşılaşacaktır. Kaçınılması gereken bu gerilimler değil. Yeni bir tarz yaşamı örgütlemeyi önüne koymuş bir siyasi hareketin farklılıklarını, ayrıksı duruşunu düşündüğü, kurguladığı geleceği öne çıkarmamasıdır. Kaçınılması gereken güncele ilişkin politik çözüm değil, sınıfa ve geniş emekçi yığınlara iletmek istediği mesajları bu denli ideolojik bulaşıklık döneminde iyi seçemiyor olmasıdır.

ÖDP'nin önünde çözmesi gereken bir sorun da şudur: Kitleselleştiğini söylediği oranda etkisini yitirme tehlikesi siyasal hayatta sık karşılaşılan bir durumdur. Büyüyen (nicel anlamda) ÖDP'nin siyasete kattığı insan oranı küçülmektedir. Büyük bir ÖDP severler topluluğu açığa çıkmıştır. Ancak bu topluluk suya sabuna dokunmama eğiliminde gözüküyor. Önümüzde bir yandan emekçi halkın geniş kesimlerini siyasallaştırma ve siyasete çekme görevi aciliyetini hissettiriyorsa bir yandan da bu ÖDP severlerin partiyle olan ilişkilerini geliştirmek görevi duruyor. Bu bence "fincancı katırlarını ürkütmeyelim" duyarlılığıyla olacak iş değildir. ÖDP'ye gerçekten ürkek yaklaşanlar olduğu gibi nasıl bir sosyalist-sol siyaset izleyeceğini merak edenler ve sonrasında partiye gelecekler de az değildir.

NOTLAR

1) **Metin Çuhaoğlu**; *Tarih Türkiye Sosyalizm*, 2. baskı, sayfa 2, 1. paragraf.

2) *Yeniden*, Ağustos 97, 5 Temmuzda Fenerbahçede adlı yazı.

3) **Zeki Erginbay**; *Kurtuluş Sosyalist* dergi, Ileri Demokrasi içinde, sayı 9, Şubat 1977

4) 15–16 Şubat 1997, II. Olağanüstü Parti Meclisi sonuç bildirgesi.

5) *İhtiyacımız Demokratik Ve Özgürlükçü Bir Cumhuriyet* adlı basın açıklaması 29 Ekim 1996.

6)**Ufuk Uras**; *Hedef: Özgürlükçü ve Demokratik Bir Siyasal Düzen*, 10 Ocak 1997 basın açıklaması.

7) 15–16 Şubat 1997, Olağan Üstü Parti Meclisi sonuç bildirgesi.

8) *ÖDP Program ve Tüzük*, sayfa 4. Vilineni Avusturyalı komünistlere mektuptan, kitle içinde parti çalışması, sayfa 159.

9) **Lenin**; *Avusturyalı Komünistlere Mektup'dan, Kitle İçinde Parti*, s.159.

10) **Lenin**; *Devlet ve Devrim*, sayfa 93.

ÖDP'DEKİ SİYASİ GERİLİMLER ÜZERİNE

İbrahim EKE

-I-

ÖDP son süreci, hızla kongre–konferanslarını tamamlamakla, bir yandan da genel gündemi yakalamaya uğraşmakla geçiriyor. Yakalayıp politik açılımlar sunabildiğini söylemek, fazla iyimserlik olur. Özellikle, Refahyol sonrası bir boşlukta kalınmış ve MGK destekli yeni hükümetin, 'ilerici', 'laik', 'kemalist', 'demokrat' maskeleri altında sürdürdüğü sınıfa saldırıya, söylem düzeyinde bile yanıt üretilememiştir. Yapılan zamlara protesto, afiş düzleminde Refah'a kaptırılınca nedense 'alanlar' akıl edilememiştir. Refahyol döneminde gerçekten olumlu, yerinde ama eksikli kalan bir çıkışla; "Ne Refahyol, Ne Hazır'ol!" mitingi yapılmış, ama topluma dayatılan bu iki uç'tan başka, çözüm kanalı gösterilememiştir. Hani 'sosyalizm'in telaffuzuna bile 'halkımız' henüz hazır değil ya, onun için herhalde. Refahyol'un gidişinden iki hafta sonraya denk gelen, muhteşem 'stad' eylemi/şenliği, ÖDP'nin yaz sürecindeki durumunu ortaya koymuştu. Ve zaten, Refahyol gitmiş, yeni hükümet gelmiş ve bizim otuz bin kişiyle attığımız 'demokrasi' çığlığı kubbede hoş bir seda olarak asılı kalmıştı.

Yeni hükümetle birlikte ardarda gelen zamlar, özelleştirme harekatı, eğitim harçlarının yaşamın bütününe yayılması, 8 yıl çılgınlığı, 'susurluk' davasının son durumu gibi olaylar, 'yaz dolayısıyla' açıklanamayacak bir suskunlukla geçirildi, 'hayatın içi', 'sokak' en gerekli olduğu dönemde nedense unutuldu. Sonunda bir şeyler yapılması gerekliliği, herkes tarafından bilindiği ve gerektiği için; 'yeni' bir kampanya; 'politik cinayetler aydınlatılsın', 'düşünce özgürdür' afişleriyle örgütlendi. Kampanya için çok fazla şey söylemeye gerek yok. Süpürge eylemi sonrasında uyarıyla hatırlanan 'sopa' gibi* bir başka hatırlatma yapmak ve kampanyanın sonraki adımını böyle örmek gerekiyor; "Düşünce Özgürdür, Siyasete Özgürlük!!!"

Bir yanıyla gündem gerçekten çok sıkışık; Özelleştirme konusunda şok tedavi yapmadığı için sermaye çevresinden eleştiri alan hükümet, 8 yıl 'zaferi'

* Bkn; H. Sofuoğlu–İ.Taşkın; Reklamımız Bol Olmasın, Sosyalist Politika, Sayı: 11 sf: 107–111

sonrası, bu konuda üzerine düşeni yapacağını ve özelleştirmeyi yine can yakıcı bir şekilde gündeme sokacağını göstermiştir. 8 yıl curcunası içinde tam bir ayak oyunuyla, har(a)çlar eğitimin bütününe yayılmış ve neredeyse alınan nefese bile "8 yıl vergisi" konulmuştur. Partinin gecikmiş bile olsa sunacağı açılım, bu önemli yanı kesinlikle pas geçmemelidir. Eğitimden devam edersek, öğrenci hareketliliğinin bu yıl ki gündemi yine "belirlenmiş" ve har(a)çlara ardı ardına zamlar yapılmıştır. Bakalım bu 6 Kasım nasıl örgütlenecek? ÖDP'li gençler açısından (bu gençler) ister 'bağımsız', ister 'partili' olsun, Kasım'a kadar ki süreç gerçekten çok önemlidir. Ve yapılacak eylemlilikler, partinin bundan sonraki 'yaş ortalamasını' önemli ölçüde belirle-yecektir.

Özelleştirme furyası karşısında, ÖDP'nin başlangıçta ürettiği utangaç politikaları bir kenara itilmeli ve hiç çekinmeden "kamusalcı" bir bakış örgütlenebilmelidir. Sayılabilecek onlarca teorik–politik gerekçeyi bir kenara bıraksak bile, açılımın en kolay şekilde; ne yaparlarsa, ne söylerlerse, tersini yapmak ve söylemek noktasının örgütlenmesi yeterli olacaktır. Bu topraklarda devrimci bir politik açılımın sunulmasının olmazsa olmaz koşullarından biri; 'kamusalcılığı' üretmektir.

Yine baştan beri müdahil olunan, ama yine son dönemde 'es' geçilen bir gündemde, Susurluk olayı ve davası. Bu konuda en kısa anlatım; İstanbul İl Örgütüne–YK'nın davayı izleme ve müdahil olma çağrısına katılan üye sayısının '20' olduğudur. Bu yirmi kişi içinde çağrıyı yapan kurulun üyelerinin olmaması ise gerçekten ilginç olan başka bir noktadır. Buradaki refleks eksikliği sadece ÖDP'ye ait değil. Mahkeme kapısında gövde gösterisi yapan, terör estiren sivil polis–faşist güruha ve genele bir 'mesaj' vermek için bile; SİP'inden, HADEP'ine, EMEP'inden ÖDP'sine hiçbir yapı gerekli refleksi gösterememiştir. Benim açımdan önemli olan ÖDP'nin tavrıdır. Daha önce değindiğim 'sopa'yı da kullanırız uyarısının, laf–ı güzaf olduğu, kimlerin, sopayı kullanmaya niyetli olduğu, 'hayatın içinde' ve 'sokakta' ortaya çıkmıştır. Madalyonun diğer bir yanıda düşünüldüğünde, ÖDP'nin şenlikli eylemlerine onbinlerle katılım sağlanabildiği halde, 'bazı' eylemlere, neden onlarla–yüzlerle katılındığı açıklığa kavuşmaktadır.

Değinilmesi gereken bir diğer konuda Kongre/ Konferans süreçleri; parti niceliğinin neredeyse %25'nin bulunduğu İstanbul'un Konferans kurgusu, Büyük Kongre/Konferans için ipuçları içermektedir. Yapılacak Kongre/ Konferans için, bu kadar sıcak ve yoğun bir gündeme rağmen 'politik tema' aranması, 'yerel' başlığı altında örgütlenmeye çabalanması fazlaca ilgi uyandırmaktadır. Şu ana kadar ortaya koyulan/koyulmak istenen çerçeve ile yapılacak bir Konferansla oluşacak İstanbul İl Örgütü, bundan sonraki 1 Mayıs'ta ilçeler pankartıyla değilde, 'Gazhane Çevre Gönüllüleri', 'Beykoz Çayırını Kurtarma Dayanışmacıları', 'Okmeydanı Güzelleştirme Derneği',

'Boğaziçi Ekoloji Grubu' pankartlarıyla yürüyecektir. Araya sokuşturulan "İstanbul Nasıl Örgütlenmeli" sorunsalı ise; nereden doğru diyerek yanıtlanmaya çalışılmakta ama, 'sınıf' akla gelmemektedir.

İstanbul nasıl örgütlenmeli sorusunun yanıtı tüm ÖDP'yi ilgilendirir. ÖDP'nin Kongre/Konferans sonrası persfektifi, salt yerel–mahalli çalışma eksenine mi oturacak yoksa, radikal demokratlık bir kenara bırakılarak, devrimci bir tarzda sınıf eksenli bir politik çalışma mı yapılacak? Aslında bu sorunun yanıtı daha önce değinilen bütün konuların açılımının belirleyicisi olacaktır.

ÖDP; marksist bir eksen ve sınıf persfektifli devrimci politikalar ürettiği sürece sadece bizim için değil, çok daha geniş bir çerçevede umut, imkan ve olanak olmaya devam edecektir.

-II-

97' yılı başından beri Türkiye'nin siyasal gündemi gerçekten sosyalistler açısından umut verici bir açılım sunmaktadır. Nedir bu umut diye sorulabilir. Ordunun 'balans ayarı' MGK destekli ve özenle desteklenen 'sivil inisiyatif', 21.00 eylemlilikleri; 80' sonrası artık depolitize denilen 'halk yığınlarının' "kitlesel" olarak politikleşebileceğinin ipuçlarını sunmuştur. Her ne kadar genel kütle, tatlı su balığı tarzında, arkasına askerleri alarak, 'toplumsal muhalefeti' yükseltmiş olsa da, önemli bir politikleşme yaşandığı söylenebilir. Genel kütle açısından, yıllardır sosyalistlerin söylediği bir çok konu genel kabul görmüş ve karşıt refleks oluşmuştur. Polis gücünün gerici–faşist bir anlayışla örülmesi, M.Ağar gibi tescilli faşistlerin kimliklernin artık "vatan, millet sakarya" arkasına saklanamayacak ölçüde netleşmesi, Radikal gazetesinin bile son olarak 4'er yıl ceza alan öğrenciler için, sekiz sütuna manşet, "asaydınız bari" çıkışı, öyle ya da böyle, 'demokrat' bir duyarlılığın oluştuğunun verileridir.

Demokrasiciliğin bıçak sırtı da biraz da burada. Ya yapılan sınırlı işleri genişletmeye çabalayacaksınız ya da 'eh bu kadarı da kâr' deyip oturacaksınız. Sahi ÖDP hükümet değişikliği sonrası niye gündemsiz ve sessiz kalmıştı?

Bunu bir kenara bırakırsak, sosyalistler açısından sorunun daha farklı bir şekilde tanımlanması gerekmektedir. Sınıfsallığın bilinçli bir şekilde üzeri örtülerek "toplumsal" kılınan muhalefeti, ne yaparız da üzerindeki perdeyi kaldırıp daha politik ve devrimci bir tarza büründürürüz. Bu soruyu 21.00 eylemlerine önce–geç katılan bütün sol–sosyalist yapıların önüne koyması gerekmektedir.

Yine aynı süreç, bu topraklarda işlerin ancak özgün üretimlerle yapılabileceğinin kavranabilmesinin önünü açmıştır. Verili nesnellik üzerinden

şu söylenebilir: Şu anda çok atıl ve geri konumdaki 'sınıf'ıda işin içine sokmak, partinin en önemli ve acil görevlerden biridir.

Sistemin krizi, ki hâlâ çözülmüş bir şey yoktur, ancak genel bir işçi hareketliliği ve bu hareketliliğin siyasal açılımlarıyla kazanımlı bir noktaya çekilebilecektir. 'Demokrasi' için bile bu gereklidir. Peki böyle bir noktada ÖDP ne yapabilir?

Herhalde ortaklaşabildiğimizi zannettiğim genel bir tespiti tekrarlamakta bir sakınca yok. Türkiye'de egemen sınıfla, işçi sınıfının siyasal bilinci arasında eşitsiz bir gelişim vardır. Burjuvazinin sınıf refleksi ve bilinci, işçi sınıfına göre daha gelişkindir. İdeolojik–kültürel hegemonya, işçi sınıfını nicelik olarak etkilemese bile, nitelik olarak çok geri noktalara itmiştir. Bir adım daha atarak; sosyalist hareket ile sınıf arasındaki açı da fazlasıyla açılmıştır. Örneğin, birkaç yıl önce işçilerin–emekçilerin birleşik partisini kurmak için yola çıkanlar, 'sosyalistim' diyenleri dışlamaktaydılar. Bu açının büyüklüğü, sosyalistler açısından da büyük bir problem yaratmakta ve politika üretimleri alabildiğine 'indirgenmektedir'.

Engels'in bilinen bir açılımından yola çıkarsak, "tarihte hiçbir şey irade olmadan gerçekleşmez; ama hiçbir şeyde bu iradenin tam istediği gibi gerçekleşmez." Bileşkeler teorisi diyebileceğimiz açılım bu konjonktürde gerçekten çok önemli, ÖDP gibi bir parti, bu uçlardan biri olarak çıkabilecek vektör için belirleyici mi olacak, yoksa belirlenmiş bir vektör mü olacak?

-III-

...
içimizdeki başı bozuklar
şimdi bize tek engel
...
sınıfını bil safa gel
...
C.Yücel

ÖDP açısından Büyük Kongre/Konferans sonrası süreç çok önemlidir. Bunun bir yanı Büyük Kongre/Konferansın sonuçlarıdır. Bundan sonraki iki yıl önemli bir çok sonucu içinden üretebilecek bir süreçtir. Kuruluş sürecindeki 'farklılıklara rağmen' anlayışının tam anlamıyla bir sınanmadan geçmesi, ak ve karanın belli olması, hem ÖDP içindeki taşları yerli yerine oturtacaktır, hemde Türkiye sosyalist hareketi açısından, ÖDP'nin tanımlanması daha bir netlik kazanacaktır. ÖDP Kongre/Konferans sonrası kendi içini örgütlemeye devam etmekle birlikte, öncelikle yüzünü dışarıya, 'hayatın içine' dönecektir. Dolayısıyla Büyük Kongre/Konferansta belirlenecek irade, ÖDP'nin politik olarak tek bir kimlik edinmesinin olanaksızlığı ve gereksizliği

bilinerek, politikaların ne ve nasıl olacağının açılımı olacaktır. ÖDP'nin şu andaki merkez–egemen anlayışının, büyük Kongre/Konferansta onanması, politikalar düzleminde ÖDP–Light'ın iyice belirginleşmesi olacaktır.

ÖDP Türkiye'nin siyasal haritasında bir boşluğu doldurmuştur. Kitleselleşme olanağı olan, toplumun 'sol duyusuna' duyulan ihtiyaç ve daha ötesi bunun farkındalığı ÖDP'yi oluşturan nesnel zemindir. Aynı nesnellik parti içinde ÖDP–SEİ'yi ortaya çıkartmıştır. Şu sürece kadar, sevgilisinin yanında elini nereye koyacağını bilemeyen genç edasıyla politika üretilmiş ve kaçınılmaz olarak kendi içinde 'sol bir muhalefeti' üretmiştir. Dolayısıyla ÖDP ne kadar meşru ise, ÖDP–SEİ'de o kadar bir meşru zeminde durmaktadır ve bunun tartışılır bir yanı yoktur. Üstüne üstlük "SEİ" ÖDP'nin tek grubudur.* Ortak politik ilkeler çerçevesinde oluşturulmuş, adı üzerinde; sosyalist bir emek inisiyatifidir.

Büyük kongre/konferans, gruplar ve 'ruh çağırma' seanslarının katılımcılarının bir kapışması olmamalıdır. Bu, tüm ÖDP'lilerin sorumluluğudur. Büyük Kongre/Konferansın partiye yeni bir soluk getirmesi, politik açılımlar sunabilmesi ve bir promethus olarak bu süreçten çıkması, ÖDP'lilerin Türkiye sosyalist hareketine yapacakları en büyük katkıdır.

ÖDP–Light olarak tanımladığım bakışın alıcıları, ÖDP'de bulunan birçok grup çevre ve oluşumun içinden yatay bir düzlemde olabilmektedir. Dolayısıyla bir bütün olarak kimseye atfedilebilecek bir kimlik değildir. Bunun yanında kuruluş sürecinde tüm kongre/konferans sürecinde alacakları 'ruhçu', 'benmerkezci' tavır, biraz daha söylemle yapılan arasındaki açıyı gözler önüne serecektir.

ÖDP'nin Türkiye devrimine (benim için sosyalist devrimine) dair sorumluluk hisseden tüm üyelerinin ÖDP'yi olmasa bile, ÖDP politikalarını devrimcileştirmek için ortak tavır sergilemeleri gerekmektedir.

Bunun önündeki engel ise, "şeyleşmiş bir politik perspektiftir". Şeyleşme öncelikle kendisini marksizm vurgusunda göstermektedir. Bir yandan marksizm–sosyalizm vurgusu erken, gereksiz görülürken, bir yandan da "demokrasicilik" için bile, Marx katkısı aranmakta, Lenin'e ihtiyaç duyulmaktadır. 'Söylenenler/yapılanlar marksizm dışıdır' dendiğinde ise, el cevap; 'e ne olmuş Marx'ın kendiside, ben marksist değilim, demişti'!

Bu kadar bulanık ve şeyleşen bir ideolojik bakışın kısa sürede netleşmesi (ayrılaşması değil) pek beklenmemeli. Bu ancak praksisin gelişmiyle olanaklı olabilir. Modern Sosyalizm, sınıf karşıtlıklarını temel alır ve 11.tez vurgusuyla birlikte dönüştürme tutkusu var olduğu sürece, ÖDP'de Light'ın ni-

---

* İkinci bir grup çalışmasıda "Geniş açı" adı altında örgütlenmeye çalışılmaktadır.

celiksel çokluğu ile başka bir "L" nin (Leninistlerin) niteliksel ağırlığı arasında bir antogonizma hep var olacaktır.

Böyle bir uzlaşmaz çatışkı ise çok problemli bir yan olarak görülmemelidir. Bu partide birilerinin, sivil toplumculuk, demokrasicilik, toplumsal muhalefetcilik yapmaya ne kadar hakları varsa, ki vardır, birilerinin de marksist eksen tanımlamaya , sınıf politikası diye dayatmaya, sosyalizm demeye de o kadar hakları vardır. Var olan çelişkileri, ilerletici bir gerilim alanı olarak görmek ve politika üretmek olanaklıdır. Bunu bilerek yürümek tüm ÖDP'nin Büyük Kogre/Konferans sonrası politik bir sıçrama yapabilmesinin en önemli koşuludur.

SİYASAL İSLAM VE ÖDP

Cihan KESKİN

Siyasal islamın gelişmesinin önüne ket vurmak gerekiyor. Bu sanırım ÖDP'lilerin tamamının üzerinde anlaştıkları bir gereklilik. Bu gerekliliğin yerine getirilmesi için ÖDP'nin uygulaması gereken politikalar neler olmalıdır? ÖDP olarak bu soruya ivedilikle bir cevap bulmamız gerekmektedir. Yalnız bu sorudan önce Kendimize sormamız gereken bir dizi soruyu da cevaplamamız gerekmektedir. Bu sorular sırasıyla şunlar olmalıdır.

1– ÖDP'nin şu an ki örgütlülük düzeyi ve buna bağlı olarak üyelerini harekete geçirme kapasitesi nedir, tespit edilecek eksikliklerimizi nasıl giderebiliriz?

2– ÖDP'nin bu düzeyde bir çalışmayı tek başına gerçekleştirecek bir örgütlülüğe sahip olduğunu ya da süreç içerisinde buna ulaşabileceğini düşünsek bile, böyle bir çalışmayı ÖDP olarak mı yapmamız doğru olur, yoksa her durumda bir ittifak politikası belirleyip bu doğrultuda çalışma yapmamız da gerekir mi?

3– Eğer ittifak yapmamız doğru ise, bu ittifakı hangi güçlerle, hangi ilkelerle ve nereye kadar yapacağız?

4– İttifaklı ya da ittifaksız yapacağımız bu çalışmanın, ÖDP'ye siyasal olarak getirileri neler olacaktır?

Bu sorulara cevap aramadan önce Türkiye'de siyasal islamın gelişimi, bugünkü konumu ve hedeflerinin ne olabileceği üzerinde durmak gerekiyor.

Partileşme süreçleri MNP ile başlasa dahi, islami hareket cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren hem siyasal arenada hem de topumsal yaşamda her zaman kendisini hissettiren bir güç olabilmeyi başarmıştır. Siyasi partilerdeki temsilcileri, tarikatlar, kuran kursları vb. yaşam biçimleriyle toplumda kimi zaman öne çıkmışlar, kimi zaman da sinmek zorunda kalmışlardır. Fakat tek parti dönemi CHP'si de dahil olmak üzere her iktidarın yedek oy gücü olarak da zinde tutulmuşlardır..

RP'ye gelene kadar siyasal islamın temsil ettiği kesim toplumun orta tabakası olmuştur. Bu nedenle de "batıcı" sermayeye ve kurulu devlet sistemine alternatif iktidar tehlikesi olamamışlardır. Daha çok islamın el altında tu-

tulması ve radikal islamın, gelişen sol/sosyalist hareketin karşısında set olmasına yaramıştır.

İslami partiler, bu görevlerinin karşılığını da çoğu zaman iktidarların olanaklarını kullanmak olarak almışlardır.

12 Eylül askeri darbesinin ve sonra özalizmin yarattığı verimli örgütlenme olanaklarını çok iyi kullanan islami hareket, karşısında kendisine alternatif olacak bir ideolojik örgütlenme olmamasının avantajıyla önemli bir güç haline gelmiştir. 1983'den itibaren Türkiye gündeminde önemli bir yere oturan Kürt hareketi, milliyetçi, şövenist akımların gelişmesinin yanısıra -bir devlet politikası olarak- bölgede islamı, Kürt hareketinin karşısına bir alternatif olarak çıkartmıştır.

Devlet, RP kanalıyla bir taraftan Kürt oylarını elde edip, Kürt hareketinin siyasal temsilinin önüne geçerken, diğer taraftan hizbullah gibi örgütlerle uyanışı baskı altına almayı hedeflemiştir.

Bir taraftan Kürt hareketinin bastırılması politikalarının önemli bir ayağı olarak gelişmesini sürdüren RP ya da siyasal islam, diğer taraftan genel olarak açlığın, işsizliğin, politikasızlığının alternatifi olarak ürettiği söylemleriyle gücüne güç katmıştır.

Siyasal alanda böylesine güçlenen RP'nin, MNP ve MSP'den bir diğer farkı da dayandığı toplumsal kesimlerde olmuştur. Büyük kentlerin varoşlarında solun da güçsüzlüğünü fırsat bilerek ciddi sayılabilecek bir tabana ulaşmıştır. Kitle tabanı böylesine genişleyen RP, ekonomik alanda da artık orta sınıf esnafın değil, dünya kapitalizmiyle organik bağlar kurabilen, büyük holdinglerin partisi haline gelmiştir. Dayandığı sermayenin böylesine gelişmesi, RP'nin her ne kadar söylemlerindeki islami motifleri azaltmadıysa da, alternatif bir iktidar perspektifine de sahip olmasını sağlamıştır. Artık ne RP'nin, ne de islami sermayenin hedefi Türkiye'de bir şeriat devleti kurmak değildir. Asıl kavga kapitalist Türkiye'nin iktidar olanaklarını kullanma kavgasıdır. Bu kavga, Refah–Yol hükümetinin iktidarı süresince çok çetin bir şekilde yaşanmış, şimdilik "batıcı" sermayenin zaferiyle sonlanmıştır.

Yaşanılan kavganın bunca çetin olmasında, Refah–Yol hükümetinin bir nevi darbeyle alaşağı edilmesi, medya ve ordu tarafından empoze edildiği gibi, yalnızca radikal islamın önüne set çekilmesi için değil, RP'sinin devlet içerisindeki kurumsallaşmasını önlemek ve islami sermayenin aslan payını kapmaya başladığı özelleştirmelere müdahalenin de rolü vardır. Bu operasyonun bir diğer faydası da içerisindeki kimi unsurlar tarafından rejim muhalifliğine çekilmek istenen RP'nin sistem içine çekilmesi olacaktır. Bana göre RP'si şu ana kadarki bütün radikal çıkıntılarına rağmen rejime göbeğinden bağlı bir partidir. RP'nin adil düzeniyle, ANAP'ın liberalizmi ara-

sındaki tek fark ise devlet olanaklarının kime dağıtılacağı konusudur. Şimdi burada haklı olarak şu sorulabilir. Madem ki RP'de rejime bağlı bir parti, şeriat derdi yok, öyleyse bu 8 yıl kavgası, meydanlardaki sloganlar, Sincan çadırı, Şevki Yılmaz ne anlama geliyor? Bunlara iki türlü cevap verilebilir. Birincisi: RP'nin oy tabanına vermek zorunda olduğu mesajlardır bunlar. Birincisini de reddetmeden, ikinci cevap ise, RP için her ne kadar bir "sistem partisi" diyorsak da içerisinde gerçekten şeriat yanlısı olan ve bu konuda ideolojik ve siyasal mücadele veren kesimlerin olmasındandır.

Her ne kadar RP için sistem içi bir partidir saptamasını yaparsak yapalım, ona ve temsil ettiği ideolojiye karşı, ÖDP kendi politikalarını üretmek zorundadır. Yalnız bu politikaları medyanın ya da sermayenin belli bir kısmının yönlendirdiği noktadan değil, kendi özgünlüğümüzü koyarak üretmeliyiz. Bu özgünlüğümüzü de ancak ciddi bir siyasal islam tahlili yaparak ortaya çıkartabiliriz. Örneğin Türkiye'de islam antikapitalist bir yan taşıyor mu, önerdikleri toplumsal yaşamın geçerliliği var mı? Bana göre bunlar cevaplanmadan ve teşhir edecek mekanizmalar oluşturmadan ÖDP'nin bu konuda bir politika oluşturması mümkün değildir.

Örneğin biçimi konusunda çok fazla övgü alan "Ne Refah–Yol Ne Hazırol" mitingi siyasal olarak mesaj vermekten uzak bir miting idi. Çünkü bu reddetiğimiz yönetim biçimlerine karşılık olarak bizim önerdiğimiz bir toplumsal hayatı içermiyordu. Üstelik, Refah–Yol ve Hazırol dışında örneğin şu an yaşadığımız, olası bir ANASOL/D hükümeti vb. yönelimler hakkındaki görüşlerimizi de içermiyordu. Farklılığımızı ve önerilerimizi koymak, bu gibi durumlarda hazırlıksız yakalanmamızı da önler. 8 yıl kesintisiz eğitim savunuculuğundan bir anda 8 yıl olmasından 11 yıl olsuna döneriz. Halbuki bu konuda en başından yapmamız gereken bunların suni bir tartışma olduğunu propaganda edip Milli Eğitim müfredatını masaya yatırmamız ve eşit parasız eğitim sloganını atmamız gerekirdi. Bunu bu şekilde yapsaydık, şu anki hükümetin ülkenin tek sorunuymuş gibi gösterdiği, 8 yıllık eğitimi bahane ederek yaşattığı ikinci 5 Nisan kararlarını politik olarak daha güçlü karşılayabilirdik.

—I—

Yukarıda bahsettiğim bütünlüklü bir politik hat oluşturamamak aslında ÖDP için sadece siyasal islama yönelik bir zaaf değildir. ÖDP kurulduğu günden bu tarafa hiç bir konuda bütünlüklü bir politika oluşturamamıştır. MYK yoluyla aldığı kararları da parti örgütlerine ya hiç ulaştıramamış, ya da çok geç ulaştırmıştır. Bunun nedenleri ve çözümüne yönelik öneriler de MYK'ya bir türlü ulaşamamıştır.

"İrtica cihat hazırlığı içindedir. Bu yönde propoganda yapan 19 gazete, 110 dergi 51 radyo, 20 tv, 2500 dernek, 500 vakıf, 1000 şirket, 800 okul ve derslik" (11.06.1997 Hürriyet Gazetesi,-kaynak: Genelkurmay'ın savcılara birifiginden.–) Bu rakamlar karşısına çıkacağımız gücün örgütlülük düzeyinin en önemli göstergesidir. Bu güce karşı koyabilmenin tek yolu –onlar kadar olanaklarımız olamasa da– partiyi tek vücut olarak hareket ettirecek mekanizmaları kurmaktan geçer. Bu mekanizmalarda, siyaset değerlendirmelerine ve politik açılımlara yol verecek merkezi bir yayın, inisiyatif alabilecek, MYK ile en ücra köşedeki üyeyi buluşturabilecek ve hareketin içine çekebilecek il, ilçe örgütlülüklerinin oluşturulmasıyla kurulur. Bugün ÖDP'ye baktığımızda yayın gibi, bu konuda da ciddi bir eksiklik mevcuttur. Bu eksikliklerin zamanla aşılabileceğini biliyorum. Fakat en tehlikeli olan bu eksiklikleri görmeden ÖDP'ye politik hat çizmektir. Böylesi bir politik hat en iyimser tahminle bizi kemalistlerle aynı kefeye koyacaktır. Yaptığımız ya da yapacağımız –80 öncesinde CHP destekleyiciliğiyle başımıza geldiği gibi– her artı kemalizme, her eksi sosyalist harekete yazılacaktır.

—II—

Türkiye'de siyasetin geneline baktığımızda ortaya çıkan manzara, aslında ÖDP'nin de manzarasıdır. Sermaye bunca hır gür içerisinde (radikal islam tehlikesi, ciddi bir Kürt hareketi tehlikesi, gelişen bir sosyalist hareket ve yeniden yapılanma süreçleri...) başta özelleştirme politikaları olmak üzere –ki bu politikaları Refah–Yol hükümeti boyunca da sürdürdüler– emeğe saldırılarını hiç kesmeden devam edebildiler. Türkiye de siyasetin manzarası ÖDP'nin manzarasıdır, demiştik. Burada buna bir farkla demek doğru olur. ÖDP ile birlikte sol yeniden bir yapılanma sürecine girmiştir. Bu yeniden yapılanma süreci de doğal olarak pek çok sancıyı beraberinde getiriyor. Farklı siyaset yapma tarzları ve bunların bir zenginlik haline gelmemesi en genel problem olarak ortaya çıkıyor. Bu da ÖDP'in teorik açılımlarını engelliyor. En önemlisi de etkin siyaset yapmasının önünü tıkıyor. Halbuki şu an Türkiye, sol siyasetin gelişmesi için çok verimli gerilim ve çelişkileri yaşıyor. Organize olabilen, doğru ittifakları kurabilen ve sosyalizm propagandasını önüne alan her hareketin önü açıktır. İşte ÖDP ile sermayenin manzarasındaki ayırım budur. Sermaye kendisine yol açarken ÖDP kendi sorunlarında boğulmuştur. Kuruluşundan bu tarafa emek eksenli politikalar izleyeceğini söyleyen ÖDP, bu alanı tam anlamıyla boşlamış ve bütün siyasetinin merkezine demokrasi mücadelesini ve bunu "derinleştirmeyi" koymuştur. Tabi işin aslı bu olunca da CHP ve HADEP sanki aynı kulvarların partisi imiş gibi hangisiyle ittifakın daha doğru olacağına karar verilemiyor. Söylediğim gibi CHP'ninde, HADEP'inde içerisinde bulundukları kulvar çok nettir. Net olmayan ÖDP'nin kendisidir. ÖDP her iki kulvarda da at koşturabileceğini düşünüyor bu da

olanaksızlığını ÖDP'nin yüzüne vuruyor. Bana göre Türkiye sosyalist hareketinin CHP alternatifsizliğinden artık tamamen kurtulması gerekmektedir. Bunda da en büyük görev ÖDP'ye düşmektedir. ÖDP'nin dışlayacağı bir CHP, bundan sonra "alem-i cihan" olsa bir daha solun başına bela olamayacaktır. Tek başına bu bile ÖDP'yi sosyalist hareketin merkezi haline getirecektir.

Bana göre ÖDP'nin hiç ikirciksiz ittifak politikasını, başta HADEP olmak üzere SİP ve EMEP'lekurulacak bir birliğe yöneltilmesi gerekmektedir.

Biliyorum bazı kavramlar çok fazla kullanıldığında demode olarak kabul edilebiliyor. EBÖB de bunlardan birisi. Fakat her türden "demodeliğine" rağmen ben burda yeniden ve yeni biçimiyle bir EBÖB'ü Türkiye'de siyasetsizliğin önünü açabilecek tek güç olduğunu söylüyorum.

—III—

Yukarıdaki paragrafta yeni biçimiyle oluşturulacak bir sosyalist bloktan bahsettim. Burada bunun yeni biçimi üzerine durmak istiyorum. Bilindiği gibi EBÖB bir seçim ittifakı olarak gündeme geldi. Seçimler bittiğinde de bitti. Bitişindeki en önemli katkı da o zaman kurulmakta olan ÖDP'ye aittir. Dolayısıyla yeniden canlandırmya ilişkin en önemli görevde ÖDP'ye düşmektedir.

Yeni oluşturulması gereken blok, EBÖB gibi bir takvim birlikteliği değil, Türkiye kapitalizmine karşı verilen mücadelenin çatısı olmalıdır. Bu nedenle her partinin temsilcilerinden oluşan ve sürekliliği muhafaza edilmiş bir eş güdümü ya da kurulu da olmalıdır. Birliğin ekseni, demokrasi mücadelesini de reddetmeden, sınıf siyasetini yürütmek olmalıdır.

Böylesi bir blok, ayrı ayrı kulvarlarda aynı hedefe koşan bu partilerin aynı zamanda tek tek güçlerini de artıracak daha güvenli siyaset yapmalarını da sağlayacaktır. Üstelik sosyalist siyasetin zayıflığından dolayı, bugün birbirlerine düşman gibi duran islami sermaye ve "batıcı" sermaye sosaylist siyaset geliştiğinde ortak düşmana karşı bir araya gelmekte hiç bir sakınca görmeyecektir. Ne kadar kitlesel ne kadar gelişkin olursa olsun hiç bir sosyalist grup da bu saldırılara tek başına karşı koyacak güce sahip olamayacaktır.

İşte bu nedenlerle ÖDP bir taraftan yüzünü böylesi bir bloğa dönerken, bir taraftanda kendisini örgütlemeyi sürdürmelidir.

Sosyalist Politika Kitap dizisi 13. sayısında RP için şunları söylemişti. "...... bugün RP siyasal partiye en çok benzeyen siyasal örgütlenmedir. Ordu, şeriat tehlikesinden çok, RP'nin bu niteliğinden ve bu anlamdaki güçlülüğünden çekinmektedir."

Her ÖDP'liye düşen görev (RP'nin şeriat tehlikesi olduğunu düşünse bile) partimizi RP'sine örnek olacak bir çalışmaya girmektir.

Umarım biz de bir gün RP'si gibi parti olabiliriz.

JOSE MARTİ'NİN ŞİİRİ CHE'NİN YEŞİL TİMSAHI* FİDEL'İN TÜRKÜSÜ

Umut KURUÇ

27 Temmuz-6 Ağustos 1997 tarihleri arasında "Anti Emperyalist Dayanışma Festivali", 'globalleşen' dünyada tam da olması gereken yerde, yeni dünya düzenine meydan okuyan on milyon insanın ülkesi Küba'da yapıldı. 137 ülkeden 13 000 delege, emperyalizme karşı dayanışma ve mücadele için bir araya geldi. Bu yazı Küba'daki sosyalizm adına heyecan verici, ümitlendirici yaşam biçimine ilişkin gözlemler ve deneyimler sayesinde ortaya çıktı.

Kısa bir süre önce Kübalı bir yetkilinin söyledikleri herşeyi özetliyor aslında: "Biz Kübalılar kendimizle beraber gerekirse bütün adayı yakarız ama devrimden vazgeçmeyiz!"

Küba 140 yıllık bir mücadele geleneğini dünya emperyalizmine karşı tek başına direnerek sürdürüyor. 1850'lerde Oriente Bölgesinde sömürgeciliğe karşı başlayan isyan ve mücadele 1959 yılında devrimle taçlanıyor. Bugün ise Küba halkının dünya emperyalizmine karşı savaşı hala devam ediyor. Yani Küba 140 yıllık bir mücadele geleneğini halen sürdürüyor. Antonio Maceo, Jose Marti, Julio Antonio Mella'dan Eduardo Chibas'a, Melba Hernandez'le Hahdee Santamaria'ya, Fidel'e, Che'ye, Frank Pais'e ve Camilo'ya uzanan, Küba halkının öznesi olduğu bir devrim yaşatılıyor Che'nin Yeşil Timsahı'nda.

ABD'nin devrimle birlikte uygulamaya koyduğu ekonomik ambargo 1996 yılında Helms Burton Kanunu ile tam bir ablukaya dönüştürüldü. Sovyetler Birliği ve sosyalist Avrupa ülkelerinde ardı ardına gelen karşı devrimlerden sonra Küba'yı tamamen çökertmeyi hedefleyen ablukaya rağmen on milyonluk Pasifik adası, direnişini büyük bir güçle sürdürüyor. Abluka ile yetinmeyen ABD, Küba'nın tarım alanlarına havadan tahıl yiyen böcekler

---

* Che Guevera, Fidel'e adadığı bir şiirinde (Canto a Fidel: Fidel'in Türküsü) Küba'yı yeşil bir timsaha benzetmektedir. "Gidelim, şafağın coşkun habercisi/kimselerin bilmediği gizli yollardan kurtarmak için sevdiğin o yeşil timsahı /.../ Ve eğer vurulursak yürüdüğümüz yolda / biz gerillaların kemikleri üstüne / Kübalıların gözyaşlarından örtü istiyoruz.

atarak, denizlerine petrol dökerek ve tüm engellemelerine karşın başlatılan turizm yatırımlarını baltalamak için otellerde bombalar patlatarak ada halkını pasifize etmeye çalışıyor.

Küba Devrimi, adını 26 Temmuz 1953 Moncada Kışlası Baskını'ndan alan harekat ile başladı. Tek başına önemsenmeyecekmiş gibi görünen bu eylem, devrimin ateşleyicisi oldu. Fidel'in öncülüğünde 140 kişi ile iki koldan başlayan Moncada harekatı, planlananın dışında bir askeri karşı saldırıyla karşılaşınca dağıldı ve geriye kalan 17 kişi ile birlikte Fidel, Gran Piedra Dağlarına çıktı, ancak kısa bir süre sonra yakalandı. "La Historia Me Absolvera" (Tarih Beni Haklı Çıkaracaktır) adlı savunmasını yaptığı mahkemede yargılanarak 15 yıla mahkum edildi.

1955 yılında Batista'nın seçim yatırımı olarak çıkardığı genel afla birlikte tahliye olan Fidel Meksika'ya geçerek Devrim'le sonuçlanacak Granma seferini örgütlemeye başladı.82 kişiyle Küba'ya çıktılar. 12 kişilik bir gerilla birliği olarak Sierra Maestra Dağlarında gerilla hareketi başlatıldı. Aralık 1959'da Che'nin komutasında Santa Clara şehri ele geçirildi. Bütün bunlar olup biterken 1955 yılında şeker endüstrisinde genel greve gidildi ve tarım işçilerinin de büyük desteği ile halk ayaklanması sınıf mücadelesi ile birleşerek devrimin itici gücü oldu. 26 Temmuz Hareketi 8 Ocak 1959'da devrimi ilan etmişti. O gün Küba Devrimi'nin niteliğini "anti-emperyalist hümanist bir devrim" olarak açıklayan Fidel, 1961'de sosyalist devrimin gerçekleştiğini ilan ederek ulusal kurtuluş mücadelesinden sosyalist devrime doğru evrilmiş olan sürecin birleştirici unsuru olmuştur.

Devrimle birlikte yeniden yapılanma sürecine giren Küba'da sosyalizm, üretim güçlerinden "insan"a yönelmiş, sosyalist ahlakın ve kültürün kök salmasında en önemli unsur olan "yeni insan"ı yaratmaya yönelmiştir. Bu yapılanma Küba Devrimi'ni dünyadaki diğer sosyalist devrimlerden ayıran birinci özelliktir. Maddi gerekliliklerden çok sosyalist değerlerin üretilerek paylaşıldığı bir toplum yaratılmıştır. Ne bireysel ne de ulusal düzeyde bir bencilliğe yer vermeyen bu yapılanmada ulusal dayanışma, enternasyonalizm ile sürekli paralelliğini sürdürmüştür. Onbinlerce Kübalı kadın/erkek, doktor, hemşire, asker, öğretmen dünyada otuzu aşkın ülkede ABD emperyalizminin bütün askeri ve ekonomik engellemelerine karşın enternasyonal dayanışma adına çalışmış ve mücadele etmiştir. Fidel sosyalizm ve komünizm süreçlerine dair yaptığı değerlendirmede devrimci dayanışmanın enternasyonal boyutuna vurgu yapmaktadır:

"... Ben sosyalizmin tek ülkede kurulabileceğine, komünizmin de belli bir dereceye kadar kurulabileceğine inanıyorum. Ama bir mutlak bolluk formülü olarak komünizm, bu istenmiş ya da kastedilmiş olmasa bile, gelecek yıllarda kendilerini inanılmaz yoksulluktaki ülkelerle ticaret ve pazarlık yaparken

bulmaları tehlikesini göze almaksızın tek bir ülkede kurulamaz... Çevremizde, bizim devrim yaptığımız bir çağda devrim yapma fırsatına ya da talihine sahip olamadıkları için önümüzdeki on yıl içinde bugünkünden daha büyük bir sefalete mahkum insanlar yaşamaya devam ederken nasıl olur da biz, komünizmin yarattığı bu süper bolluk içinde yaşayabiliriz... Yoksul, azgelişmiş bir ülke olarak bugünkü görevimiz kendimizi yoksulluk ve sefaletten kurtarmaktır. Ancak gelecekte başka ülkelerin hala yardımımıza ihtiyacı varken büyük bir refahı hayal etmememiz gerekir. Şimdiden çocuklarımızı öyle yetiştirmeliyiz ki, bütün acil ihtiyaçlarımız karşılandığında hedefimiz sırf bolluğun ötesine geçsin. Başlıca idealimiz ve görevimiz, geride kalmış olanlara yardım etmek olmalıdır."*

Aynı dayanışma Küba toplumu içinde de kendini açıkça göstermektedir. Kapitalist değerlerden tamamen arınmış olan Kübalılar bugünün tek kutuplu dünyasında kapitalizmin değerleri ile kuşatılmış olan toplumların artık hayal bile edemediği bir zenginlikle, mülkiyet duygusuna sahip olmaksızın, sosyalizmin özgürleştirdiği bir toplum olarak kişisel hırslardan ve tüketme güdüsünden uzak "bir ağaç gibi tek ve hür ve bir orman gibi kardeşçesine" varolmayı sürdürüyorlar. Bu değerlere ve bu özgürlüğe devrimle birlikte sahip olmanın bilincini taşıyarak sosyalizme her anlamda sahip çıkıyorlar.

Küba Devrimini özel kılan bir diğer unsur ise Komünist Parti ile halk arasındaki ilişkidir. Parti, kitlelerden kopuk olmadığı gibi tam da tersine onlarla içiçe varolmaktadır. Yönetim ve karar süreçlerine halkın birebir katılımıyla bir 'geribesleme' (feedback) sistemi oluşturulmuştur. En küçüğünden en büyüğüne yönetim birimleri seçimle oluşturulmakta, denetleme ve herhangi bir hoşnutsuzluk sözkonusu olduğunda geri çağırma mekanizması işletilmektedir. Mahalle komiteleri, bölge komiteleri, şehir ve eyalet komiteleri ile ulusal yönetim kademeleri böylesi bir yapılanma içinde kitlelerin katılımını ve bilgilenme hakkını sürekli kılmaktadır. İşyerleri, fabrikalar ve tarım alanlarında da aynı yapılanma ile işçilerin ve emekçilerin üretim kanallarından yönetime dahil olmaları sağlanmaktadır. Komünist Parti üyesi olmak veya Parti organlarında en alttan en üste herhangi bir kademede yer almak yaşama ve çalışma alanlarında hiçbir ayrıcalık ve öncelik getirmiyor. Parti üyesi olmak kendi başına bir anlam taşımıyor Küba'da.

Eğitim ve sağlık, bütçeden en yüksek payı alan, tamamen ücretsiz ve her Kübalı'nın azami ve eşit olarak yararlandığı hizmetler. Emperyalizmin giderek yoğunlaştırdığı ablukaya rağmen nitelik ve nicelik olarak hiçbir eksilme olmadan sürekliliği korunmuş altyapılar. Dokuz yıllık zorunlu eğitimi üç yıllık mesleki ve/veya akademik hazırlık eğitimi izliyor. Eğitim giderleri yi-

---

* Kürkçü, Ertuğrul; "Castroculuk'un Olumlu Anlamı, Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, Cilt 5, sf.1403

yeceğinden, giyimine, defter, kitabından en küçük ihtiyacına kadar devlet/kamu tarafından sağlanıyor. ışçiler, işyerlerinde devam eden mesleki ve ideolojik eğitim dışında isteklerine bağlı olarak üniversiteye devam etme imkanına sahip; çalışma saatleri eğitim programlarına göre ayarlanıyor. Sağlık sisteminde aile hekimliği uygulaması yerleşmiş. Her 120 kişilik yerleşim birimine bir doktor düşüyor. Doktorun yaşama mekanının aynı birimin içinde olması, sorumlu olduğu insanlarla sadece doktor-hasta ilşkisini değil, insani ilişkilerini de oluşturarak ve sürdürerek hem sosyal gelişmeyi sağlıyor hem de hastalıklar oluşmadan önlem alınmasını ve kontrolü yaygınlaştırıyor. Poliklinikler ve hastaneler aşamalı olarak devreye giriyor. Bunun dışında her çalışma birimin ve her eğitim kurumunda bir doktor istihdam ediliyor.

Adalet mekanizması yerel mahkemeler, bölge mahkemeleri, ve Ulusal Mahkeme olarak üç ana yapıdan oluşuyor Küba'da. "Suç"'un karşılığı "ceza" değil, öncelikle ikna. Bu da sosyalizmin, kapitalizmin tersi bir noktadan hareket ederek, insana verdiği değeri ifade ediyor. Ulusal Mahkeme ülkeye karşı işlenen, ihanet, yolsuzluk gibi davaların görüldüğü en üst mahkeme olarak görev yapıyor.

Küba sosyalizminin temel ilkesi, planlı sosyalist ekonomi ve bunun gereği olarak sosyal adalet ile ulusal kaynakların eşit biçimde dağıtımıdır. Emperyalizmin ablukasına ve reel sosyalizmin yıkılmasına karşın bu ilkeden vazgeçilmemiştir.Yeni dünya düzeni, Küba'da, ekonominin temel alanları olan sermaye, teknoloji ve pazar sorununu pekiştirmiştir. Küba ekonomisinin sorunlarını aşmasında önemli bir alan olan turizm ile , kısa dönemli devletlerarası anlaşmalar yoluyla kaynak yaratılmaya çalışılmaktadır.Turizm yatırımlarından kaynaklanan gelirlerin % 50'si her koşulda Küba'ya aittir ve her anlaşma, Küba'nın belirlediği ön koşullar saptanarak yürürlüğe koyulmaktadır. Bu ise Küba'nın her türlü dış yatırıma açık olmadığı ve kimi "sol" çevrelerin de dillendirdiği özelleştirme iddialarının asılsızlığını ortaya koymaktadır.

Yeni toplumsal hareketler olarak anılan feminist, çevreci vb. oluşumların son yıllardaki popülerliğine bakıldığında Küba'nın bu tür hareketlerin temel pozitif nosyonlarını çoktan kabullenip içselleştirdiği gözlenmektedir. Küba'da ırk, cins, din gibi ayrımlara rastlanmamakta, tersine bu tür farklılıklar, insan varoluşunun doğal nitelikleri olarak benimsenmektedir. Ssosyalist ahlak ve değerlerle yoğrulmuş olan 'yeni insan', burjuvazinin yaratarak canavarlaştırdığı ırkçılık, toplumsal cinsiyetçilik, dine dayalı ayrımcılık gibi olgulardan uzaklaşmıştır.

"Dünya'nın başka ülkelerinin benim mütevazi çabalarıma ihtiyacı var. senin Küba'daki sorumlulukların nedeniyle yapamadıklarını ben yapabilirim. Gitmek zamanı gelmiştir... Bir kere daha söylüyorum; Küba'ya bana örnek

olması dışında hiçbir sorumluluk yüklemiyorum. Eğer başka göklerin altında ölecek olursam, son düşündüğüm kübalılar olacak, özellikle de sen olacaksın."

Yukarıdaki sözler, Ernesto Che Guevara'nın Fidel'e yazdığı veda mektubundan. Gerçekten de Küba ne denli ona örnek olma sorumluluğunu taşıdıysa, Che de Küba halkı için bir örnek devrimci kimliği temsil ediyordu ve etmeye de devam ediyor. Enternasyonal devrimci kimliği temsil ediyordu ve etmeye de devam ediyor. Enternasyonal devrimci kimliği onun yeşil timsahı'nda toplumun kimliği haline gelmiş, Küba ve Che isimleri birbirinden ayrılmamacasına birleşmiş. Yeni insanın yaratılması, onun en fazla üzerinde durduğu meseleydi. bugün Küba'da yeni insan, Che'in devrimci kimliği ile yoğurularak devrimi ve sosyalizmi yaşatıyor.

Küba direnişini sürdürecek. Sosyalizm'den ve devrimden hala vazgeçmeyeceklerini söyleyen kübalıların bu onurlu direnişi bizlerin enternasyonal dayanışmayı ve devrim mücadelemizi yükseltmemizle beslenecek.

Hasta La Victoria Siempre!*

---

* Zafere Kadar Daima!, Che'nin ortaya attığı ve sonradan bütün Latin Amerika ve dünyada yaygınlaşan meşhur slogan.

TAŞLAR YERİNDEN OYNARKEN!

Temel DEMİRER

Kaosun, kargaşanın egemenliğine denk düşen "Yeni Dünya Düzen(sizliğ)i" ("YDD"), "her parlayan şey altın değil, bazen de tenekedir" gerçeğini kanıtlarken, "Yeni Zamanlar" ya da "İdeolojilerin Sonu" söylencelerinin sonuna yaklaşıldığını muştulamaya başladır bile.

Dünyada yükselen sol dalgayı ya da daha doğru bir deyişle esmeye başlayan sol meltemi, sosyal demokrasiye eşitlemek büyük yanılgı. Daha düne kadar "çağdaşlaşma adına", emek–sermaye çelişkisini dahi rafa kaldıran sosyal demokrat nalıncı keserinin, sol meltemi kendine yontmaya kalkışmasına göz yummak, olsa olsa bir cinayet olur. Çünkü AB projesi ağır yaralar alırken, muhafazakârların yerine sosyal demokratlar monte edilmek isteniyor; ve sosyal demokratlar açısından da, bunda hiçbir sakınca yok.

Yeri gelmişken anımsayalım: AB üst düzey ekonomistlerinden Leon Brittan'a göre, "Çok ciddi sorunla" gidilen (Associated Press, 14 Haziran 1997) Amsterdam'da 16 Haziran 1997'de düzenlenen ve Maastricht'ten bu yana en önemli AB Zirvesi'nden çıkan tek sonuç vardı: Kötümserlik!

Kolay değil; AB'de halkın ortalama yüzde 17'si yoksulluk sınırı altında yaşıyor. Bazı ülkelerde bu oranlar şöyle: Almanya'da yüzde 11, Belçika ve Hollanda'da yüzde 13, Fransa'da yüzde 14, İtalya ve İspanya'da yüzde 20, Yunanistan'da yüzde 22, ve Portekiz'de yüzde 26. Ayrıca Avrupa ortalamasında, 16 yaşından küçük çocukların yüzde 20'si yoksul ailelerin mensubu. Bu oran da bazı ülkelerde şöyle: Danimarka'da yüzde 5, Almanya'da yüzde 13, Fransa'da yüzde 12, İtalya'da yüzde 24, İngiltere'de yüzde 32 ve Portekiz'de yüzde 28. (International Herald Tribune, 15 Mayıs 1997)

Bu noktada Bernard–Henri Levy'i, kuşkuyla soruyor: "Avrupa düşü ne olacak?" (Yeni Yüzyıl, 6 Haziran 1997, s.17) Soru(n) hâlâ ortada ve yanıtlanamıyor! Ayrıca 'International Herald Tribune' de uyarıyor: "AB genişlerken iki Avrupa doğacak!"(21 Temmuz 1997)

Yanıtsızlığın Yanıtı: "Yeni Sol"

18 yıl, "Bizden başka kimse yönetemez" küstahlığıyla İngiltere'ye hükmeden

Tori partisinin neo–liberal politikaları, toplumda büyük bir yoksullaşma yarattı. 1979–1993 arasında en zengin yüzde 10'un toplumsal gelirden aldığı pay yüzde 50 artarken, en alt 1/6'lık dilimin geliri gerçek anlamda düştü. Vasıfsız işçiler, bu dönem boyunca her yıl ortalama yüzde 2.8 yoksullaştılar. (Will Hutton, The state we are in: 1996) Orta sınıfı ve serbest piyasacıları ikna ederek, bu koşullara tepkiyi örgütleyen Tony Blair'in "Yeni İşçi Partisi) seçimleri ezici bir çoğunlukla kazındı.

Hugo Young, "Eğer bir yerde bir zaman, kelimenin gerçek anlamıyla, yönetme kapasitesini tümü ile kaybetmiş bir parti varsa, işte bu John Major liderliğindeki Tori partisidir" (The Guardian, 2 Mayıs 1997) diyordu. Gerçekten de İngiltere seçimlerini 418 sandalye ile kazanan Blair de, klasik muhafazakârların çöküşünü ilan ediyordu; ama sadece klasik muhafazakârların... Çünkü İngiliz seçmenleri, Thatcher'ın neo–liberal programına sadık bir "Yeni Sol"u işbaşına getirdi.

Tarhan Erdem, her ne kadar "İngiltere'de kazanan solun modifiye olmuş, değişmiş biçimi. Sol olmak, solcu olmak zaten bir anlamda değişim öngörmektir. Oradaki solcular, önce kendilerini değiştirdiler, zamana uydular" (Cumhuriyet, 29 Haziran 1997, s.6) dese de; solculuğun da, "değişim adına" rüzgârgülü olmadığını da unutmamak gerekiyor! Değişim yansız, homojen tek yönlü ve tek sonuçlu bir süreç değildir; olumlu olduğu kadar, olumsuzluklar taşıyan yönleri de vardır elbet. Ancak İP'deki değişimin, değişimden ötedeki bir başkalaşıma yani metamorfoza denk düştüğünü görüyoruz. Çünkü İP değişemediği ve yenilenme duvarını aşamadığı için, "yeni yönelişi"ni muhafazakârlardan ödünç aldığı programın pragmatizm zeminine oturtmuştur.

"Yeni Sol", aslında yeni sağ diye okunmalıdır. Çünkü solun tümüyle devre dışı bırakılması için Kuzey'in hazırladığı yeni liberal bir reçetedir. Kaldı ki Thatcher'cı ve serbest piyasa fanatiği 'Adam Smith Enstitüsü' yöneticisi Madsen Pirle göre, "Seçmen, kendisine sunulan, serbest piyasa yanlısı iki partiden en becerikli olduğuna inandığını seçti. (...) Blair, Heath ve Macmillan gibi muhafazakâr yöneticilerden çok daha sağlam bir politikacı"dır.

Birinci sayfasına iri puntolarla attığı başlıkta, "The Sun backs Blair/Sun, Blair'i destekliyor" diyen gazete, her gün dört milyon dağıtılan ve on milyon kişinin okuduğu 'Sun' gazetesidir. Yıllarca muhafazakâr Thatcher'ın fanatik piyasa tezlerinin ısrarlı savunuculuğunu üstlenen 'Sun', 1992 İngiltere seçimlerinde "Vizyon, amaç ve cesaret sahibi, yetenekli bir lider" dediği John Major'ı desteklemişti. 18 Mart 1997'deki Blair desteğinin gerekçesini, 'Sun'un politika yazarlarından Trevor Kavanagh şöyle formüle ediyordu: "Gazetenin çizgisinin değiştiği düşüncesinde değilim. Değişen İşçi Partisidir."

Lawrance Ingrassia, "İngiltere'nin yeni İP iktidarının birçok açıdan Muhafazakâr Parti'den daha muhafazakâr olabileceğinin bir işareti olarak, Maliye

Bakanı Gordon Brown, İngiltere Merkez Bankası'nı bağımsız bir hale getirmek için oldukça önemli bir adım attı" (Milliyet'in The Wall Street Journal Eki, 12 Mayıs 1997, No:53, s.2) deyip ekliyor: "İP iktidarının ilk icraatı muhafazakârlara parmak ısırttı." Ayrıca, 'The Economist'in, "Her şey mükemmel" diye yorumladığı Blair iktidarını; 'Guardian' da, "İP, muhafazakârlarda daha doktriner" diye betimliyor. 'The Observer'den Andrew Rawnsey de, "Bunların hepsi bir rüyaydı. Şimdi bizi uyandırdılar. Bir da baktık ki o berbat muhafazakârlar yine hükümet olmuşlar" diyor büyük bir hayâl kırıklığıyla!

Blair Başbakan olarak yaptığı ilk konuşmasında, "Biz yeni İşçi Partisi olarak yöneteceğiz. Bu bir doktrin, dogma ya da geçmişe dönüş değildir" diye haykırıyordu. Blair hükümeti, 'radikal' kararlarına, paralı eğitim ve sağlık projesiyle son noktasını koydu. Nicholas Bray, "Blair, sosyal güvenlikte Şili modeli peşinde" deyip ekliyor: "İP'nin bu projesi yaşlı nüfusa sahip ve sosyal sigorta konusunda sorun yaşayan Avrupa için örnek olacak." (Milliyet'in The Wall Street Journal Eki, 21 Temmuz 1997, No:63, s.7)

Komik ama, Blair'i örnek almakta Avrupa'yı da sollayan CHP Genel Başkanı Deniz Baykal, devletin sağlık hizmeti üretmesine karşı çıkarak sağlıkta özelleştirmeyi savunarak, "Biz, Üçüncü Dünya solcusu değil, çağdaş sosyal demokratiz" (Cumhuriyet, 17 Temmuz 1997, s.5) dedi. (Alın size, sağlık hakkını piyasaya kurban eden "çağdaş sosyal demokrasi"nin Türkiye versiyonu!)

Görmek gerek: Liberal sosyal demokrat anlayış, piyasacılığın ters yüz edilmiş bir versiyonudur. Kendini liberallerden ayırmayıp liberalleşen sosyal demokratlar, yine boşa kürek çekiyorlar. Bu sosyal demokrasi değil; olsa olsa sosyal bir felaket. Çünkü İP milletvekili Tom Megahy'nin danışmanı Steve McGiffen, "Hıristiyan, tüketici ve aptal" olarak tanımladığı Blair'i, seçimlerden sonra ziyaret eden ilk kişinin Thatcher olduğunu anımsatarak, "Bu yalnızca centilmenlik ziyareti değil, aynı zamanda İP zaferinin hiçbir şeyi değiştiremeyeceğinin göstergesiydi. Anarşistlerin dediği gibi, yani 'Kime oy verirsen ver, devlet işini yapar' sözünde olduğu gibi. (...) Parlamentoda büyük çoğunluğu elde eden Blair, sosyalist milletvekillerini rahatlıkla gözden çıkartacaktır" (Cumhuriyet, 11 Haziran 1997, s.8) dedi.

VE FRANSA...

Fransa Başbakanı ve Sosyalist Parti lideri Lionel Jospin, elbette bir Blair değil; ama nihayetinde de bir sosyal demokrat... Fransa'nın eski merkez sağ hükümeti başbakanlarından Edouard Balladur'un, "İP kültürel devrim gerçekleştirdi, ama Fransız Sosyalistleri bunu yapamadı. Jospin hâlâ 80'li yıllarda başarısızlıkla sonuçlanan modası geçmiş devlet müdahalesi kavramından söz

ediyor" (The Independent) dediği Jospin; "Benim geldiğim kültür, hata kültürü değil, sorumluluk kültürü.. Halka hizmet ana ödevimizdir Yenilikçi ve gerçekçi adımlarla yürütülecek yeni ve farklı bir politika" vaadiyle seçimleri kazandı.

Seçimlerin hemen öncesinde FSP, Fransa'nın ve dünyanın karşı karşıya kaldığı durumu şöyle tarif ediyordu: "Küreselleşme, kapitalizmin gerçek bir mutasyonu anlamına geliyor. Eğer kontrol altına alınmazsa bizi, 21. yüzyıla, 19. yüzyılın toplumsal koşullarını geri getirerek taşıyacaktır. (...) Bugün Cumhuriyetin özgürlük, eşitlik ve dayanışma alanları saldırı altındadır. (...) İşletmeler işçi çıkarttıkça hisse senetlernin yükselmesine yol açan bir uyum: İşte bugün kapitalizmin mantığı budur. (...) Temel insani değerlerin öne çıkarıldığı mali sermayenin değil, toplumun çıkarlarının tercih edildiği, (...) insanın ekonominin merkezine konduğu" bir gelecek. Fransızların bir kesimi böyle bir gelecek için oy kullandı. 'International Herald Tribune' de seçimleri değerlendirirken, "Seçmenin, muhafazakârlara kızmanın yanı sıra, Sosyalist Parti'yi de bilerek tercih ettiği"nin (2 Haziran 1997) altını çizdi. Seçim sonrasında da 'Le Monde' gazetesi ekledi: "Fransız solu büyük sermayeye yükleniyor. (...) Yıllardan beri ilk defa bir sol hükümet orta sınıfa yüklenmeyi reddetti." (22 Temmuz 1997)

Çok şey değişti; daha da değişecek. Değişimin altında "YDD" krizi yatıyor. Krize tepkinin ilk "hasadı"nı, liberalinden devletçisine sosyal demokrasi topluyor gibi görünse de, hava değişiyor! Artık hiçbir şey, 1990'ların başındaki gibi değil... Avrupa'da "muhafazakâr sağ" giderek "merkez sol"a kayıyor. Taşlar yerinden oynuyor. Yanıtını arayan sorular netleşiyor: Bu yöneliş sosyal demokrat partilerin sınırında duracak mı? Avrupa'nın geleceği ve dengeleri, küreselleşme dayatmacalarına boyun mu eğecek; yoksa "yüzyılın son büyük çatışması" (Business Week) diye nitelenen Fransız işçilerinin başkaldırı yolunu mu seçecek?

Soru yanıtını ararken, itfaiyeci sosyal-demokrasinin tarihsel işlevi; Nano ile Arnavutluk'ta bir kez daha sergilendi!

Sosyal-Demokrat İtfaiyeci Nano!

Düş piramitlerinin çöküşü, Arnavutluk'taki gerilimleri patlatan kıvılcımdı. Kısa sürede kitlelere malolan demokratik halk ayaklanması, "YDD" için Balkanlar'ın ateşten gömleği olmuştu. Ayaklanmanın başarısı, Balkanlar için "kötü bir örnek"ti ve yangın söndürülmeliydi!

Direnişin Kronolojisi

15 Ocak 1997: Arnavutluk'taki finans kuruluşu 'Suda' battı. Ülke çapında ayaklanmalar başladı.

16 Ocak 1997: Diğer bankerin de ödemeleri durdurmasıyla, binlerce kişi sokaklara döküldü.

19 Ocak 1997: Tiran'da polis ve göstericiler çatıştı.

27 Ocak 1997: Berişa göstericileri engellemesi için orduyu görevlendirdi.

29 Ocak 1997: Yüzlerce muhalefet yanlısı polis tarafından göz altına alındı.

30 Ocak 1997: Sekiz muhalefet partisi koalisyon oluşturarak erken seçim çağrısı yaptılar.

5 Şubat 1997: Polis Vlora'da 10 bin göstericiye ateş açtı.

10 Şubat 1997: Vlora'da Patlak veren isyanda 1 kişi öldü, 100'ü aşkın insan yaralandı.

11 Şubat 1997: Vlora'daki Demokratik Parti büroları ateşe verildi. 1 polis öldü.

18 Şubat 1997: Berişa, krizde hükümetin kısmen sorumlu olduğunu kabul etti.

28 Şubat 1997: İsyancılar, Vlora'daki gizli polisin karargâhını bastı: 4 ölü, 22 yaralı.

1 Mart 1997: İsyancılar, Vlora'daki askeri kışlayı basıp silahlara el koydular. Hükümet istifa etti.

2 Mart 1997: Parlamento olağanüstü hal ilan etti. Vlora bağımsızlığını ilan etti.

3 Mart 1997: Parlamento Berişa'yı yeniden Başkan seçti.

5 Mart 1997: Hükümet uçakları güney Arnavutluğu bombaladı.

6 Mart 1997: Berişa, Direnişçilere teslim olması için 48 saatlik af ilan etti.

8 Mart 1997: Direnişçiler güneydeki Cirokaster'i ele geçirdiler.

9 Mart 1997: Berişa, SP üyesi Başkim Fino'nun ulusal birlik hükümetini açıkladı.

11 Mart 1997: Direniş ülkenin kuzeyine de sıçradı.

12 Mart 1997: İsyancılar güneydeki 13 kendi ele geçirip, kuzeye doğru ilerleme başladı.

13 Mart 1997: Tüm Arnavutluk'ta merkezi otorite çöktü. Yabancılar ülkeyi terk etmeye başladı.

14 Mart 1997: Yabancıların tahliyesi sırasında ABD ve İtalyan helikopterlerine ateş açıldı.

15 Mart 1997: Direnişin Tiran'a sıçramasıyla hükümet tanklarını kent merkezine konuşlandırdı.

16 Mart 1997: Güney ve kuzeydeki ayaklanmayla Batılılar müdahaleyi tartışmaya başladılar.

18 Mart 1997: Berişa, AB'den askeri ve ekonomik yardım istedi. Nano ile uzlaşma sözü verdi.

15 Nisan 1997: BM'nin 'Alba' harekâtıyla ÇUG'ün bağlı 6000 askeri Arnavutluk'a gönderildi.

16 Mayıs 1997: Berişa, parlamentoyu feshedip, 29 Haziran 1997 erken seçimini açıkladı.

Balkanları kavurması olanaklı Arnavutluk yangını, ne pahasına olursa olsun söndürülmeliydi! Emperyalistlerin ilk refleksini, İtalya Dışişleri Bakanı'nın, "Maliye ve teknik yardıma hazırız. Arnavutluk askeri kuvvetlerine destek, ordu birlikleri de gönderebiliriz" (La Republica, 5 Mart 1997) açıklaması formüle ediyordu.

Bunun için BM Güvenlik Konseyi, uluslararası toplumu Arnavutluk'a "yardıma" çağırdı. Banker skandalı patlayan ayaklanma ile sarsılan sistemi restore etmek ve Berişa'nın imdadına koşmak için Çokuluslu Güç (ÇUG) formülü ortaya atıldı. BM oturumda, Çin'in çekimser oyuna karşı, 14 oyla kabul edilen tasarı ile oluşturulan ÇUG'a İtalya öncülük etti. Yunanistan, Fransa, Türkiye, İspanya, Portekiz, İtalya, Avusturya ve Romanya'nın da asker vereceği açıklandı. Dönemin Başbakanı Başkim Fino, BM'nin, Arnavutluk'a ÇUG göndermesinden memnuniyetini açıklayıp, teşekkür etti. Daha sonra İtalya Başbakanı Romano Prodi, BM Güvenlik Konseyi'nin 28 Mart 1997'de aldığı 1101 sayılı kararla oluşturulan ÇUG'a Türkiye'nin 500, Avusturya'nın 120, Danimarka ve İspanya'nın 350'şer, Fransa'nın 1000, Yunanistan'ın 700, İtalya'nın 2500 ve Romanya'nın 400 askerle katılacağını belirtti.

Ancak ÇUG önlemi, sorunu çözemiyordu. Demokratik Birlik Partisi Başkanı Neritan Cake, "Kriz dolayısıyla fiili sıkıyönetim var. batı'nın hükümeti kurtarmak için gelmesine gerek yok. Batılılara söyleyin: Avrupa'nın ortasındaki diktatörlük için bir şey yapmaları gerekmez. Hükümet, pazar ekonomisinin nasıl kurulmayacağını gösterdi. Hiç bir ekonomik perspektif

yok çünkü ekonomik, siyasi ve moral krizi içindeyiz. Eğer hükümet devam ederse, bu bir felaketle sonuçlanır", diyerek ilgili mercileri uyardı!

Mesaj yerine ulaştı! "Olay politiktir. Sorunun ülke içine politik önlemler alınarak çözülmesi gerekir. Dışardan yapılacak etkilerle ulaşılacak bir çözüm inandırıcı olmaz" diye yanıtlayan İngiltere Dışişleri Bakanı Portillo; çözümün ayaklanmayı içeriden yani "beşinci kol" ile bastırmaktan geçtiğini formüle etti. Neritan Ceka'nın, "Fransa, Avusturya, İtalya ve Almanya destekledi" dediği Berişa'yı ÇUG da kurtaramazdı. O halde Berişa ısrarından vazgeçilip, 400 bin kişi açlık tehlikesiyle karşı karşıya kaldığı Arnavutluk'ta "havuç" yöntemlerine sarılınmalıydı.

Öyle de oldu! İbre Nano'yu gösteriyordu; ayaklanma yangınını en iyi o söndürebilirdi. SP lideri Nano, demokratik halk ayaklanmasıyla salındığı hapisten çıkarken de, "Vatandaş Berişa ile el sıkışabilirim, Devlet Başkanı Berişa ile değil" dememiş miydi? Kitleler, bu yalanla manipüle edilebilirdi. O halde sorun yoktu! Zaten demokratik halk ayaklanmasıyla, '300 bin kişiden yüksek faizle para toplayıp Ocak 1997'de iflas eden ve 300 milyon doları batıran) banker kurbanlarına tazminat ödenmesini öngören yasa da çıkmıştı.

Bu grift ilişkiler ağında seçimlere gidildi. 'Helsinki Watch'un İngiltere temsilcisi Johnathan Sanly, "Seçimlerin, Arnavutluk halkının değil Avrupa'nın ihtiyaçlarını karşılamak için yapıldığını" belirttiği 29 Haziran 1997 seçimlerini Nano kazandı. Artık "son kral" I. Leka'da Arnavutluk'taydı. Güney Afrika'dan Arnavutluk'a 2 bin kişinin tezahüratları arasında dönmüştü. 58 yaşındaki "kral", Arnavutluk'ta birleştirici rol üstlenmek istediğini belirtip, "Ülkemdeki politik, dini ve ulusal tüm kurumları bir araya getirmeyi ümit ediyorum" diyordu.

Ve seçimlerin galibi "sosyalist" Nano da, "Bize göre Arnavutluk, tam anlamıyla parlamenter bir sisteme sahip bir cumhuriyet olmalı. (...) Modern bir toplumun gereklerini yerine getireceğiz. (...) Modern toplumlardaki gibi ekonomi alanında serbest girişimcilik de olacak. SP, ülkeyi geliştirmek için Avrupa'daki sol ve sosyalist partilere benzer politikalar benimsedi. Pragmatik bir politikacı olarak, kendimi Tony Blair ve Lionel Jospin arasındaki bir noktaya yerleştiriyorum" (Milliyet, 2 Temmuz 1997, s.20) diyordu! Arnavutluk yangını, bir sonrakine kadar itfaiyeci Nano ile söndürülmüştü! Ama sadece bir sonrakine kadar! Ya sonrası?

METİN ÇULHAOĞLU

BİNYIL EŞİĞİNDE MARKSİZM VE TÜRKİYE SOLU

ÇIKTI

"Binyıl Eşiğinde Marksizm ve Türkiye Solu", temelde üç ayağa oturan bir çalışma. Birinci ayağı, genel olarak marksizmin kendisi oluşturuyor. Bu ayakta, marksizmin oluşumu, gelişmesi ve günümüzdeki postmarksist eğilimlerin marksizme yönelttikleri eleştiriler ele alınıyor. İkinci ayakta ise, Türkiye sol hareketinin kendi özgül gelişim süreci içinde ön plana çıkan sorunlara değiniliyor. Nihayet, üçüncü ayağı da, Türkiye solu ile marksizmin özel ilişkilenme biçimi oluşturuyor. Çalışma, Türkiye sol-sosyalist hareketinin bugünkü ideolojik belirlenimlerini ve yönelimlerini de irdeleyerek, aydınların konumu, "marksizmin bunalımı", marksist yöntem, bütünlük anlayışı, kimlik sorunu, ideoloji, siyaset ve devlet kuramı gibi konulara bu üç ayaklı kurgu çerçevesinde eğiliyor. 20. yüzyılın tartışma yaratan marksizm yorumları, bu arada Lukacs, Gramsci ve Althusser değerlendirmelerinin yanısıra, yaşadığımız döneme ilişkin tanıların genel olarak insan, özel olarak da sol hareket üzerindeki etkileri, çalışmada ele alınan diğer başlıklar arasında.

Sarmal Yayınları
Babıali Caddesi Pak Han 16/4 Cağaloğlu /İstanbul